

TSEMPPIÄ NUORI ÄITI!

Tutkimus alle 18-vuotiaiden äitien voimavaroista

Hanna Särkiö
Pro Gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja
Filosofian laitos / Sosiaalityö
Toukokuu 2002

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	4
1.1 Aiemmistä tutkimuksista.....	6
2 METODI	8
2.1 Jaksamisesta ja ymmärryksestä	8
2.2 Aineistosta ja tulkinnasta.....	11
3 NUORUUS	19
3.1 Nuoren elämästä	23
3.2 Nuoren persoonallisuudesta.....	26
4 SEKSI	28
4.1 Seurustelusta.....	31
4.2 Seksuaalikontakteista	33
4.3 Ehkäisystä.....	36
5 RASKAUS	38
5.1 Raskaudesta ja odotuksesta	41
5.2 Abortista ja adoptiosta.....	43
5.3 Lähipiirin suhtautumisesta raskauteen	46
5.4 Parisuhteesta	47
6 ÄITIYS	49
6.1 Elämänmuutoksesta.....	52
6.2 Identiteetistä	54
6.3 Vaikeudesta ja helppoudesta	56
6.4 Iästä	57
6.5 Motiiveista.....	58
6.6 Kokemuksista	64
7 VOIMAVARAT	67
7.1 Yhteiskunnan resursseista	69
7.2 Sosiaalisista resursseista.....	76
7.3 Elämän resursseista	80
7.4 Äitien tarpeista.....	82
8 TULEVAISUUS	83
8.1 Nuorten haaveista	86
8.2 Maailman tilanteesta.....	89
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	91
LÄHTEET	100
LIITTEET	110
Liite 1: Lehti-ilmoitus.....	111
Liite 2: Äitien teemahaastattelurunko.....	112
Liite 3: Mummojen teemahaastattelurunko.....	113

TIIVISTELMÄ

Hanna Särkiö

TSEMPPIÄ NUORI ÄITI! Tutkimus alle 18-vuotiaiden äitien voimavaroista. Jyväskylän yliopisto/Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityö. Toukokuu 2002. 109 sivua + liitteet.

Tutkimuksen kohteena olivat alle 18-vuotiaana synnyttäneet äidit. Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää nuorten äitien voimavaroja ja miettiä yhteiskunnallisia keinoja heidän tukemisekseen. Lisäksi tutkimuksen tehtävänä oli kuvata nuorten äitien nuoruutta, raskautta, äitiyttä ja heidän ajatuksiaan tulevaisuudesta.

Metodologialtaan tutkimuksessa on etnografinen ja tapaustutkimuksellinen viitekehys. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluiden avulla. Haastatteluaineistoa täydennettiin nuorten äitien kirjeillä, nuorten äitien haastatteluilla sekä nuorten äitien ryhmätapaamisen havainnoinnilla.

Aineistoni nuorten äitien nuoruus ennen vauvan syntymää keskittyi koulun ja kavereiden ympärille. Useat nuorista äideistä asuivat avio- tai avoliitossa lapsen isän kanssa. Raskaus oli ollut suurelle osalle nuorista yllätys. Äitiys sinällään sujui nuorilta hyvin. Nuorista äideistä muodostui äitiyden motiiveihin ja kokemuksiin perustuvia äityyppejä. Motiivityyppejä olivat ”luonteva äitiys”, ”odottamaton äitiys”, ”korjaava äitiys ” ja ”pelastava äitiys ”. Äitiyden kokemustyyppinä olivat ”nautiskelija-äiti”, ”bailaaja-äiti” ja ”väsynyt äiti”.

Äitien voimavarat jakautuivat yhteiskunnan resursseihin, sosiaalisiin resursseihin ja elämän resursseihin. Yhteiskunnan tukimuotoja olivat rahalliset etuudet, palvelut ja ammatillinen tuki. Sosiaaliset resurssit muodostuivat parisuhteesta ja sosiaalisesta verkostosta. Elämän resursseja olivat lapsen tuoma onnen tunne, arjen hallinnan avulla koettu jaksaminen sekä persoonalliset tekijät, kuten luonteenpiirteet. Lisäksi hengelliset tekijät, kuten uskonto ja siitä saatu voiman kokemus kuuluivat elämän resursseihin.

Avainsanat: nuori äiti, teiniäiti, äitiys, nuoruus, voimavarat, jaksaminen.

”Sydäntä raastaa itku

*päättäni särkee.
Teinkö väärän valinnan ?
kaikki hiljenee
katson sänkyysi
hymyilet.*

*Kaikki tuijottaa
ne ei ymmärrä
jos sattuu vahinko
on itse kannettava vastuu siitä.*

*En mä tahallani tehnyt tätä.
En mä tahallani jättänyt bailausta
Mä vaan aloin ajatteleen
Mä vaan aloin rakastaan*

*Te nauratte mulle
mä oon nuori äiti
Ei siinä oo nauramista
Mä oon ylpeä ittestäni
että uskalsin olla rohkea*

*“Mikään ei ole sen suloisempaa.
kun pienen poikani hymy
Kun se hymyilee juuri minulle
pienelle äidilleen.
Silloin sen tajuan,
että hän tarvitsee minua
ja minä häntä.*

Me rakastetaan toisiamme ...ja iskiä.”

(Kukkonen & Salo 2000,51)

1 JOHDANTO

Tutkimukseni on kertomus nuorista äideistä. Se on retki nuoren äidin maailmaan; millaista on hänen nuoruutensa, raskautensa, äitiytensä, ja miten hän jaksaa. Nuorella äidillä tarkoitan tässä alle 18-vuotiaana synnyttänyttä nuorta. Iän määrittelin virallisen täysi-ikäisyyden perusteella, jolloin 18-vuotias voidaan tulkita aikuiseksi ja sitä nuorempi henkilö nuoreksi.

Nuorten äitiys on ajankohtainen ja kansainvälisesti ongelmaksi määritelty asia. (ks. Stevens-Simon, Nelligan & Kelly 2001, Stevens-Simon & Lowy 1995, Whitehead 2000). Lapsen syntyminen kouluikäiselle äidille on sidoksissa moniin tekijöihin: köyhyyteen, työttömyyteen, ammattitaidottomuuteen, naisen asemaan, koulutukseen ja vanhojen sosiaalisten rakenteiden murtumiseen. Ongelmat kasaantuvat samalle henkilölle. Huono-osaisuus on sosiaalisesti periytyvää. Moniongelmaisuuteen liittyvät usein päihteet ja huumeet. Rahan tarve ajaa työskentelemään prostituoituna. Sukupuolitautien riski on ilmeinen. (Teiniraskaudet Namibiassa 1994, 19.)

Suomen tilanne ei ole näin vakava, koska taloudellinen eriarvoisuus ei ole niin suurta. Lisäksi nuorta äitiä tukee monipuolinen verkosto ja äitiys nähdään nuoren valintana (Mäkelä 1994, 83-84). Kuitenkin varhaista äitiyttä pidetään tekijänä, joka rajoittaa naisen mahdollisuuksia elämässään (Rönkä 1992, 45). Suomalaisten nuorten äitien elämäntilanteeseen liitetään ajattelu, jonka mukaan nuoret äidit elävät yhteiskunnan varoilla, eivätkä ole lähitulevaisuudessa kiinnostuneita opiskelusta ja oman ammatin hankkimisesta. Näin nuorten äitiyteen yhdistyy työttömyys. Huomattavaa on myös ajattelu, jonka mukaan äiti on itsekin vielä niin nuori, että hänen kykynsä olla äiti kyseenalaistuu. Tämä herättää ajatuksia lapsen laiminlyönnistä ja perustarpeiden puutteesta. Lisäksi nuorella äidillä ja tämän lapsella myös syrjäytymisen riski nähdään suurempana. (ks. Mäkelä 1994, Vikström 1997.)

Ensisynnyttäjän keski-ikä Suomessa on 27.6 vuotta, joten tämän perusteella alle 18-vuotiaana synnyttänyt poikkeaa keskimääräisestä ikäjakaumasta (Sauli & Salmi 2001, 23). Elise Kosunen ja Matti Rimpelä (1999, 3201) toteavat artikkelissaan ”Teini-ikäisten raskaudet 1990-luvulla”, että alle 20-vuotiaiden raskauksien kokonaismäärä on vuodesta 1994 lähtien pysynyt lähes samana. Viime vuosina luku on kuitenkin noussut.

Raskauksia on suhteellisesti eniten Lapin läänissä. Seuraavasta taulukosta voimme nähdä 15-17-vuotiaiden tyttöjen synnytysten määrät 1000 tyttöä kohti vuosina 1995-2000.

Taulukko 1. 15-17-vuotiaiden synnytykset 1995-2000 tuhatta tyttöä kohti

Vuosi	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Synnytystä	4,1	4,1	4,1	3,6	2,9	2,9	3,2	2,5	2,6	2,8	3,7

Stakes 2002, Stakesin syntymärekisteri

Nuoret äidit ovat leimautuneet negatiivisesti, mutta itse olen tavannut ja tuntenutkin useita nuoria äitejä ja kokenut heidän äitiytensä ja perhe-elämänsä hyväksi. Olen työskennellyt lastenkodeissa ja kohdannut työssäni hyvin erilaisia perheitä: moniongelmaisia, yksilapsisia, monikkoperheitä, perheitä, joissa vanhemmat ovat iäkkäitä ja perheitä, joissa vanhemmat ovat nuoria. Nuori äiti ja pieni vauva on koskettanut minua erityisesti. Itse en kuitenkaan ole äiti, enkä kykene samalla tavoin samaistumaan äidin rooliin, mutta näen tilanteessa nuoren naisen. Nyt haluan selvittää omassa tutkimuksessani oman aineistoni pohjalta nuorten äitiyden todellista tilaa - miten nuori äiti jaksaa.

Metodologialtaan tutkimuksessani on etnografinen ja tapaustutkimuksellinen viitekehys, ja olen toteuttanut sen teemahaastatteluiden avulla. Haastatteluaineistoa olen täydentänyt nuorten äitien kirjeillä, nuorten omien äitien eli isoäitien haastatteluilla ja nuorten äitien ryhmäkokoonnutumisen havainnoinnilla. Olen kirjoittanut tarinaani positiivisesti etsien syvempää ymmärrystä nuoren äidin elämästä. Positiivisuudella tarkoitan voimavaralähtöisyyttä, keskittymistä nuorten äitien voimavarojen havainnointiin. Luodakseni myös Sinulle, lukija, syvällisemmän ja monipuolisemman kuvan nuoren äidin arjesta, olen kirjoittanut aineistooni pohjautuvan mutta fiktiivisen kertomuksen erään äidin elämästä. Tämä tarina vuorottelee raportissa tieteellisen tekstin kanssa. Niinpä voit lukea tämän kertomuksen kiinnostuksesi mukaan kokonaisuutena kannesta kanteen, tai keskittyä vain tarinan lukemiseen jättäen muut luvut lukematta. Tarinan ainekset olen kerännyt koko aineistoani hyväksi käyttäen, mutta puitteet olen rakentanut itse. Puitteilla tarkoitan ympäristö- ja tilannekuvauksia. Tarina on kirjoitettu jokaisen kappaleen alkuun kursivoidulla tekstillä. Tarina ei sisällä suoria lainauksia. Muut kursivoidulla tekstillä kirjoitetut tieteellisessä tekstissä olevat osat ovat suoria

lainauksia aineistosta. Tarinan tarkoituksena on syventää Sinun ymmärrystäsi nuoren äidin elämästä ja kuvata etnografisen ajatuksen mukaan tutkijan pääsyä sisälle tutkittavansa elämismailmaan.

1.1 Aiemmista tutkimuksista

Aihetta on tutkittu sekä kotimaassa että ulkomailla. Ulkomailla nuorten äitiyttä on käsitelty ongelmakeskeisemmin. Suurimmaksi ongelmaksi nuorten äitiydessä on nähty nuorten taloudelliset vaikeudet ja todellinen köyhyys. (ks. Stevens-Simon & Lowy 1995, Jimenez, Martin & Garcia 2000, Wagner, Berenson, Harding & Joiner 1998, Whitehead 2000.) Nuorten äitien koulutus on vähäisempi, ja he tulevat työskentelemään heikommin palkatuissa työtehtävissä. Todennäköisesti nuoret äidit joutuvat käyttämään yhteiskunnan hyvinvointipalveluja ja siten kuluttamana enemmän yhteiskunnan varoja. (Stevens-Simon & Lowy 1995, 912.)

Jimenez, Martin & Garcia (2000) pitävät nuoren äitiyttä Yhdysvalloissa lähes epidemian kaltaisena suurkaupunkien ongelmana. Raskauden on todettu aiheuttavan nuorilla äideille terveysongelmia, kuten anemiaa ja infektioherkkyyttä, sekä negatiivisia emotionaalisia ja sosiaalisia seurauksia. Lisäksi nuorten äitien lapsen hoidossa ja lapsen hyvinvoinnissa on todettu puutteita. (Jimenez, Martin & Garcia 2000, 527-532.) Jotkut kansakunnat pitävät nuorten äitiyttä erityisen leimaavana. Nuoren raskaus on merkki normatiivisen käytöksen rikkomisesta. Esimerkki tällaisesta eurooppalaisesta valtiosta on Englanti. Leimaantuminen saa aikaan uusia negatiivisia vaikutuksia nuoren tunne-elämässä, kuten pelkoa, vihaa ja häpeää. (Whitehead 2001, 437.) Myös nuoren äidin lapsen kannalta katsottuna tilanne nähdään huonona. Wagner, Berenson, Harding & Joiner (1998, 1227) toteavat huono-osaisuudella olevan sosiaalista jatkuvuutta, jolloin myös nuorten äitien lapsilla on riski matalaan koulutukseen sekä terveys- ja käytösongelmiin. Näin perusteltuna nuoren äitiys nähdään ongelmana.

Kotimaiset sekä englantilaiset Ann Phoenixin (1991) ja Gillian Schofieldin (1994) tekemät tutkimukset käsittelevät nuorten äitiyttä positiivisemmin. Näitä tutkimuksia suhteutan myös omaan työhöni ja tarkempia tuloksia kerron tarinani edetessä. Eila Hirvosen (2000) Tampereella terveystieteellisessä tiedekunnassa tekemä tutkimus "Raskaus nuoren valintana. Etnografia alle 18-vuotiaiden nuorten raskaudesta, tulevasta

vanhemmuudesta ja elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä“ on ensimmäinen aiheesta Suomessa tehty väitöstutkimus. Hirvosen tutkimustehtävänsä on kuvata alle 18-vuotiaiden nuorten kokemuksia raskaudesta, synnytyksestä, tulevasta vanhemmuudesta, elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä. Nuorille raskaus oli ollut moraalinen valinta. Äitiydestä he olivat selvinneet hyvin, lukuunottamatta taloudellisen tilanteen tuomaa niukkuutta. (Hirvonen 2000, 5.) Itse hyödynsin Hirvosen tutkimusta omaa tutkimusongelmaani määrittellessäni. Tämän tutkimuksen avulla päädyin myös etnografiseen viitekehykseen.

Muita aiheesta tehtyjä kotimaisia tutkimuksia ovat Helsingin sosiaalipsykologian laitokselta valmistuneet pro gradu-työt: Minna Mäkelän (1994) ”Nuori äiti. Sosiaaliset verkostot teiniäitien elämänkaarella” ja Gun Vikströmin (1997) ”Tonårsmödrar och social stöd: en jämförelse mellan tonårsmodrar och äldre mödrar”. Molempien tutkimusongelma on keskittynyt pohtimaan nuorten äitien sosiaalista selviytymistä. Sekä Vikström että Mäkelä ovat tulleet osin myös samoihin johtopäätöksiin todeten sosiaalisen verkoston ja tuen tärkeäksi. Itse koin näitä tutkimuksia lukiessani haluavani tutkia nuorten äitien elämää laajemmin. Nyt toivon voivani omalla työlläni tukea näitä tutkimuksia ja tuoda taas uutta tietoa nuorten äitien elämästä.

Yleisen käsityksen mukaan nuorten äitiys nähtiin Englannissa ongelmana, mutta Ann Phoenix lähestyi tutkimuskohdettaan toisin – ei ongelmallisena asiana. (Phoenix 1991, 1-5.) Ongelma-ajattelu näkyy huolena äitiyden onnistumisesta ja nuoresta iästä johtuvien sairauksien pelosta. Lisäksi 20-vuoden ikäraja nähdään merkittävän tekijänä eroteltaessa äitejä nuoriin ja vanhoihin. (Phoenix 1991, 19-25.) Kuitenkin Phoenixin mukaan alle ja yli 20-vuotiaana synnyttäneillä on myös yhtäläisyyksiä. Ikämäärittelyyn avulla tehty erottelu hyvään ja huonoon ikään saada lapsi on liian yksinkertainen. (Phoenix 1991, 1-5.) Phoenixin tutkimus on tehty Lontoo Yliopistossa Thomas Coram-tutkimusyksikössä kolmevuotisena pitkittäistutkimuksena. Tutkimuskohteena ovat olleet 16-19-vuotiaana ensimmäisen lapsensa saaneet nuoret naiset. (Phoenix 1991, 9-11.) Tämä tutkimus antoi itselleni voimaa jatkaa oman näkökulmani työstämistä. Phoenixin työssä vallitsi rohkea henki, jonka avulla hän halusi tuoda omaa asennettaan esille. Nuoren äitiys ei aina ole paha asia, vaan siinä on myös paljon hyvää.

Toinen tutkimus, joka auttoi minua määrittämään omaa näkökulmaani, oli Gillian

Schofieldin (1994) tekemä tutkimus. Tämän tutkimuksen ongelmana oli selvittää, miten nuori selviytyy raskaudestaan, lapsen syntymästä ja äitiydestään, sekä miten tämä kaikki vaikuttaa nuoren koulunkäyntiin. Lisäksi Schofield pyrki hahmottamaan, miten nuori kokee roolimutoksen nuoresta teini-ikäisestä vastuulliseksi äidiksi. (Schofield 1994, xiii.) Schofield käsittelee aihetta nuoren näkökulmasta ja tuo esille nuoren omaa näkemystä. Itse haluan myös omassa työssäni päästä nuoren maailmaan ja kertoa vastauksia nuoren maailmasta.

2 METODI

Eila Hirvosen (2000) tutkimuksen pohjalta löysin itselleni oman lähestymistavan, voimavaranäkökulman. Hirvonen esittää jatkotutkimushaasteena nuorten äitien voimavarojen ja tukimuotojen tutkimisen tarpeen (ks. Hirvonen 2000, 185). Myös Phoenix omassa tutkimuksessaan korostaa nuorten äitiyden positiivisuutta (ks. Phoenix 1991). Aihetta ongelmälähtöisesti käsitelleet tutkimukset ovat etsineet syitä ongelman ratkaisemiseen (ks. Stevens-Simon, Nelligan & Kelly 2001, Whitehead 2001). Nuorten äitiys ei Suomessa kuitenkaan ole kovin ongelmallista, koska nuorten äitien määrä on suhteellisen vähäinen. Lisäksi suomalainen sosiaaliturva luo perusturvan jokaiselle, ja köyhyysongelma ei ole meillä niin näkyvää. Ongelma-ajattelun vastapainoksi haluan käsitellä aihetta voimavarialähtöisesti.

2.1 Jaksamisesta ja ymmärryksestä

Ratkaisukeskeisyyttä ja voimavarialähtöisyyttä pidetään usein sosiaalityön asiakastyön menetelminä synonyymeinä. Voimavara koetaan ihmisen vahvuutena, osaamisena tai onnistumisena, joka auttaa selviämään vaikeista tilanteista. Vahvistamalla näitä vahvuuksia, osaamisia tai onnistumisia, voi löytyä ratkaisu ongelmaan. (Lipponen 1998, 40-41.)

Ratkaisu- ja voimavarakeskeisten menetelmien edistämisyhdistys RATKESin mukaan ratkaisukeskeisessä ajattelussa keskitytään tavoitteiden löytämiseen, aiempiin onnistumisiin, voimavaroihin ja tulevaisuuteen. Näin kartoitetaan keinoja tavoitteen saavuttamiseksi rakentavassa ilmapiirissä. (Työkalupakki – ratkaisukeskeisyys pähkinänkuoressa 2002. Elektroninen dokumentti.)

Sosiaalityössä voidaan puhua voimavaralähtöisestä tai ratkaisukeskeisestä työotteesta. Asiakastyön kannalta tällä tarkoitetaan asiakaslähtöisyyttä, tavoitelähtöisyyttä, voimavarakeskeisyyttä, edistyksen huomiointia, myönteisyyttä, konstruktiiivista näkemystä ja yhteistyötä. Asiakaslähtöisyys merkitsee asiakkaan oman näkemyksen korostamista. Asiakas määrittelee itse omat ongelmansa ja tavoitteensa toimien itse oman tilanteensa asiantuntijana. Tavoitelähtöisyyden mukaan keskeinen painopiste on tavoitteiden asettamisella ja niiden saavuttamisella. Voimavarat auttavat tässä, mutta ensin asiakkaan on löydettävä ne ja ymmärrettävä niiden arvo. Asiakasta autetaan näkemään itsessään vahvuuksia ja kehittämään näitä. Matkalla tavoitteisiin asiakkaan jokainen edistysaskel huomioidaan ja häntä kannustetaan myönteisesti. Konstruktiiivisen näkemyksen mukaan asiakastilanteissa voidaan käyttää erilaisia työmuotoja kuten NLP-tekniikoita tai kognitiivisen terapian harjoituksia. Tähän liittyen yhteistyöllä on tärkeä merkitys ja asiakkaan verkostot nähdään voimavarana, joita hyödynnetään kaikin mahdollisin tavoin. (Katajainen 1998, 57, Työkalupakki – ratkaisukeskeisyys pähkinänkuoressa. 2002. Elektroninen dokumentti)

Toisin sanoen, on parempi vaikuttaa positiivisesti asiakkaan käyttäytymiseen kuin keskittyä negatiivisiin puoliin. Tässä auttaa ajattelumalli, jossa tärkeä on keskittyä pohtimaan milloin ongelma ei ole ongelma. Kun positiivinen ajatus löytyy ja asia toimii, on tätä toimintamallia vain jatkettava. (Berg 1991, 10.) Positiivisuus ja tavoitelähtöisyys nähdään tulevaisuussuuntautuneisuutena. Voimavaranäkökulma keskittyy orientoitumaan tulevaan elämään ja tekemään siitä yhä parempaa. Itse keskityn näkemään nuoren äitiyden positiivisia puolia, joiden avulla kykenemme tulevaisuudessa vahvistamaan nuorten äitiyttä ja myös itse laajentamaan näkemystämme nuorista äideistä.

Voimavaranäkökulmalla tarkoitan tässä tutkimuksessa sekä aiheeseen kohdistuvaa positiivista lähestymistapaa että ammatillisesti orientoitunutta voimavaralähtöistä otetta, joka näkyy asiakaslähtöisyytenä. Pyrin koko tutkimukseni ajan tuomaan esille nuorten äitiyden positiivisia puolia. Erityisesti voimavaroja käsittelevässä kappaleessa yksilöin nuorten äitien voimavaroja. eli jaksamista auttavia tekijöitä, ja raportin lopulla olevassa pohdinnassa pyrin tuomaan esille näitä voimavaroja tukevia yhteiskunnallisia menetelmiä. Myös Susanna Hyväri väitöstutkimuksessaan ”Vallattomuudesta

Vastuuseen” (2001) käsittelee syrjäytyneiden selviytymistarinoita korostaen ihmisen mahdollisuutta löytää ratkaisu vaikeankin elämäntilanteeseen. Tutkimuksessaan hän toteaa, kuinka usein aiemmissa tutkimuksissa on oltu kiinnostuneita ongelmien aiheuttajista ja syrjäytymisen syistä, mutta positiivisten tekijöiden tutkiminen on jäänyt vähemmälle. Nyt hän keskittyy juuri selviytymisen tutkimiseen. Hyväri toteaa, kuinka selviytymistarinat ovat identiteettitarinoita, joissa koko yksilön elämä on ollut ongelmakierteessä. Tällainen koko elämän selvittäminen vaatii oman identiteetin muutosta. Identiteetin muutos on avain selviytymiseen. Hyvärin tutkimuksen selviytymistarinoissa näkyy myös sosiaalisen maailman muutos. Kertojan rooli, sosiaalinen tila ja asema ovat muuttuneet selviytymisen myötä. Tutkimustehtävänään Hyvärillä on selviytymistarinoiden lähiluku ja tulkinta sekä kokemuksellisen politiikan käsitteellistäminen ja sen tulkintakehyksen rakentaminen. (Hyväri 2001, 18-23.)

Toinen voimavaralähtöisyydestä paljon kirjoittanut henkilö on psykiatrian erikoislääkäri Ben Fuhrman. Teoksessaan ”Ei koskaan myöhäistä saada onnellinen lapsuus ” (1997) Fuhrman korostaa terapeuttisen näkemyksensä pohjalta voimavarojen ja positiivisen ajattelun merkitystä. Tämän mukaan menneisyys on tärkeä voimavarana, jolloin siitä poimitaan hyvät hetket ja vahvistetaan niiden kokemusta. Näin tulevaisuudesta saadaan yhä parempi. (Fuhrman 1997, 127.)

Tähän voimavaralähtöiseen tulkintaan olen pyrkinyt empaattisen ja ymmärtävän tutkimusotteen avulla. Tutkittavan syvempi ymmärrys auttaa näkemään hänen vahvuuksiaan. Empaattinen kokemus muodostuu vuorovaikutussuhteessa, jolloin liikutaan samaistumisen ja erillisyyden alueilla. Empatia luo ymmärrystä. Kuitenkin vasta, kun omat kokemukset kyetään erottamaan toisen elämästä, syntyy aito ymmärrys. (Granfelt 1998, 28.)

Olen yrittänyt tavoittaa tätä aitoa ymmärrystä. Myös käyttämissäni lainauksissa välittyy empaattinen lataus, jonka olen pyrkinyt säilyttämään. Samalla tavoin Marja Kaskisaari Lesbokirjassaan (1995, 22) käyttää tutkittaviensa suoria lainauksia haluten säilyttää kokemisen ja kielellisen intensiteetin. Tavatessani tutkittaviani koin havahduttavia hetkiä ja tunsin eläväni lähellä heidän elämäänsä kuitenkin siten, että kykenin erottamaan oman itseni ja oman kokemusmaailmani. En ole kokenut äitiyttä, enkä voi siten ymmärtää nuoren äitiyden kokemusta täysin, mutta pystyin pääsemään lähelle

näitä tuntemuksia. Nyt haluan kirjoittaa tätä kertomusta nuorista äideistä ja välittää näitä tuntemuksia Sinulle, lukijani. Haluan myös käyttää lukijoistani pronominia sinä, koska sen avulla koen pääseväni syvemmälle lukijani ajatusmaailmaan luomaan tätä empaattista latausta.

Tutkimusongelmani on **löytää nuorten äitien voimavaroja ja miettiä keinoja, joilla yhteiskunta voisi tukea nuoria äitejä**. Jos äiti on väsynyt, niin mikä häntä auttaa jaksamaan ja miten juuri näitä asioita voisi vahvistaa, jotta väsymystä ei tulisi? Tai jos hänellä on ongelmia, niin mikä auttaa häntä selviytymään ja miten juuri näitä selviytymiskeinoja voisi tukea? Lisäksi tutkimustehtäväni on **kuvata nuoren äitiyttä ja hänen kokemuksiaan äitiydestä**. Millaista on nuoren äidin nuoruus? Millaisia ajatuksia äitiys nuorena herättää? Miten hän on selvinnyt? Miten nuori kokee itse oman ikänsä vaikuttavan äitiyteen?

2.2 Aineistosta ja tulkinnasta

Tutkimukseni käynnistyessä tarkoitukseni oli laittaa vauvalehtiin ilmoitus, joilla etsin halukkaita kirjoittamaan minulle kokemuksistaan ja voimavaroistaan nuorena äitinä. Tämän teinkin ja ilmoitukseni oli Kaks' Plus- ja Vauva- lehdissä (Liite 1). Ajatukseni oli, että näiden kirjeiden pohjalta haastattelisin kyseisiä äitejä syvemmin. Vastauksia ei tullut kuin neljä kirjettä, kaksi sähköpostiviestiä ja yksi testiviesti. Lisäksi kaikkien yhteyttä ottaneiden asuinpaikka sijaitsi niin kaukana, että haastattelu olisi käytännössä ollut mahdotonta. Ajattelin kysellä äideiltä kirjeitse lisää. Yksi kirjeistä oli hyvin pitkä ja antoisa, mutta kolmelle kirjoittaneelle lähetin lisäkysymyksiä. Kahteen tuli vastaus. Lähetin lisäkysymyksiä myös sähköpostitse vastanneille äideille. Toinen heistä vastasi. Tällä tavoin keräämäni aineisto oli melko niukka.

Näiden vastauksien lisäksi sain kaksi sähköpostiviestiä, joissa oli minulle kohdistettuja yleisiä kysymyksiä nuorten äitiydestä. Heille vastasin kohteliaasti voivani antaa vastauksia myöhemmin. Lisäksi sain yhden sähköpostiviestin nuorelta odottavalta äidiltä, joka koki olonsa kovin ahdistuneeksi. Hänellekin vastasin ja kehotin hakemaan apua tilanteeseensa.

Päätin etsiä lisää aineistoa. Otin yhteyttä Helsingin ja Keski-Suomen ensikoteihin. Tein

vaadittavan kirjallisen hakemuksen ja sain luvan haastatella ensikodeissa asuvia äitejä. Lisäksi löysin tuttavieni kautta kaksi äitiä, jotka suostuivat haastatteluun. Tein yhteensä kymmenen nuoren äidin haastattelua. Äidit olivat kotoisin Etelä- ja Keski-Suomen kaupungeista ja maaseudulta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa merkittäviä tekijöitä ovat sen aineistonkeruumenetelmä, hypoteesittomuus, kokonaistyyli ja esitystapa sekä narratiivisuus. (Eskola 1998, 15.) Narratiivisuus tarkoittaa tutkimuksen tarinamuotoisuutta. Se on tapa jäsentää kokemuksia ja tuottaa siten tutkimustuloksia. (Eskola 1998, 22). Äitien kirjeet olivat selkeitä narratiiveja, tarinoita heidän elämästään. Myös äitien haastatteluja luin kertomuksina heidän elämästään. Itse olen pyrkinyt kirjoittamaan tätä raporttia tarinaksi nuorten äitien elämästä. Nuoria äitejä käsittelevät tutkimukset (ks. Hirvonen 2000, Mäkelä 1994, Vikström 1997, Phoenix 1991) olivat laadullisia eli kvalitatiivisia tutkimuksia. Näistä lisäksi Mäkelän (1994), Vikströmin (1997) ja Phoenixin (1991) tutkimukset olivat haastattelututkimuksia. Ainoastaan Schofieldin (1994, xiii) menetelmä on monimuotoinen ja siinä on käytetty kirjallisuutta, tilastoja sekä haastatteluja.

Hirvosen (2000) tutkimuksen aineisto on kerätty vuosina 1996-1998, ja se muodostuu 12 nuoren havainnoiduista äitiysneuvolakäynneistä (n=74), nuorten haastatteluista (n=76) sekä terveydenhoitajien haastatteluista (n=64) neuvolakäyntien yhteydessä. Nuoret haastateltiin toistamiseen noin puolen vuoden kuluttua synnytyksestä. Lisäksi aineistoa täydennettiin nuorten raskausaikojen päiväkirjoilla, lehtikirjoituksilla ja tv-ohjelmilla. (Hirvonen 2000, 5). Tässä tutkimuksessa käytetystä monipuolisesta aineistosta sain itselleni mallin käyttää erilaisia aineistoja.

Minna Mäkelä (1994) ja Gillian Schofield (1994) ovat toteuttaneet tutkimuksensa haastattelut teemahaastatteluina. Haastateltavana Mäkelällä on ollut seitsemän äitiä, joista viisi on haastateltu kahteen kertaan. Tutkimukseen osallistuneet äidit ovat löytyneet Helsingin ensikodin kautta. Ensimmäinen haastattelu oli toteutettu äidin asuessa ensikodissa ja toinen haastattelu hänen muutettuaan omaan kotiin. (Mäkelä 1994, 38-43.)

Gillian Schofield (1994) valitsi satunnaisotoksen koulun kautta. 13 nuorta äitiä suostui

tutkimukseen. Haastattelu toteutettiin kaksi kertaa. Ensimmäinen haastattelu tehtiin raskauden aikana ja toinen lapsen syntymän jälkeen heidän kotonaan. Haastatteluteemat käsittivät keskustelua raskaudesta, lapsen syntymästä, suhteesta lapsen isään, vanhempiin, kouluun ja opetukseen. (Schofield 1994, 58-59.)

Itse päädyin haastatteluun sen antaman laajan tiedonsaantimahdollisuuden vuoksi, sekä halustani keskustella nuorten äitien kanssa. Nauhurin käyttöä ja kysymysten tekoa harjoittelin etukäteen. Varsinaista koehaastattelua en tehnyt, koska minulla oli aiempaa kokemusta haastattelemisesta. Sovin tapaamiset äitien toivomiin paikkoihin heille parhaiten sopivina ajankohtina. Useimmat toivoivat minun tulevan heidän kotiinsa, mutta joskus tapasimme myös kaupungilla kahviloissa.

Kymmenestä haastattelusta yhdeksän onnistui mielestäni hyvin. Yksi haastateltavani oli kovin lyhytsanainen ja ujo, enkä mielestäni saanut häneltä toivottavia vastauksia. Tosin saatoinkin itsekkin olla sillä kerralla väsynyt, eikä herkkyyteni havainnoida äidin vuorovaikutusta ollut huipussaan.

Oli mielenkiintoista nähdä äitien koteja. Koti kertoo paljon asujastaan; onko se sotkuinen, iso, pieni, moderni vai perinteinen. Kiinnostavaa oli myös huomata, miten osa äideistä oli varautunut kovin vieraanvaraisesti tuloon ja tarjosi pullakahvit. Tuntui hyvältä olla odotettu vieras. Lisäksi moni toivoi saavansa luettavakseen tämän raportin, joten kirjoitan tätä myös heille.

Teemarunkoni (Liite 2) käsitteli perhetaustaa, nuoruutta, raskausaikaa, äitiyttä, vanhemmuutta, parisuhdetta, omaa jaksamista ja voimavaroja sekä tulevaisuutta. Muokkasin sen tutkimustehtävääni palvelevaksi ja otin mallia aiemmissä tutkimuksissa käytetyistä teemarungoista (ks. Hirvonen 2000, Mäkelä 1994, Schofield 1994).

Tuokiomme alkoi yleensä aina kahvittelulla ja yleisellä rupattelulla. Toisilla oli paljonkin sanottavaa, kun taas toisiin tutustuminen kesti vähän kauemmin. Juttu luisui melkein itsestään tavoittelemiini aiheisiin. Äidit kertoivat omasta elämästään, ja välillä tein tarkentavia kysymyksiä. Äidit olivat kovin avoimia ja puhuivat aroistakin aiheista hyvin luonnollisesti. Välillä jutustelu keskeytyi, kun lapsi, joka usein oli paikalla, tarvitsi omaa huomiotaan tai vaipanvaihtoa.

Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt aineistotriangulaatiota monipuolisemman ja kattavamman tiedon saamiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema on usein osallistuva ja hän on kenttätyössä kontaktissa tutkittaviensa kanssa. (Eskola 1998, 16). Kvalitatiivisissa tutkimuksissa ei aina käytetä vain yhtä tutkimusmenetelmää tai aineistoa, vaan on mahdollista keskittyä useampien aineistojen ja menetelmien hyödyntämiseen (ks. Hirvonen 2000). Tätä useampien menetelmien, tutkijoiden, aineistojen tai teorioiden yhteiskäyttöä kutsutaan triangulaatioksi. (Eskola 1998, 69.)

Haastatellessani nuoria äitejä ilmeni heidän tärkeimmäksi voimavarakseen oma äiti. Tämän perusteella halusin saada tietoa myös haastateltujen nuorten naisten äitien näkökulmasta ja kuulla hänen kokemuksiaan tyttärensä raskaudesta. Niinpä haastattelin myös viittä nuoren äidin äitiä. Haastattelemani isoäidit valitsin heidän asuinpaikkansa mukaan, jolloin minulla oli mahdollisuus mennä heitä tapaamaan. Kysyin nuorilta luvan haastatella heidän äitejään, ja luvan saatuani soitin isoäideille. Kaikki suostuivat haastatteluun ja olivat suorastaan ylpeitä päästessään osalliseksi tutkimukseen. Haastattelun toteutin teemahaastatteluna. Isoäideillä oli hyvin erilaisia kokemuksia nuorten raskauksista. Heidän kokemuksiinsa tyttärensä raskauksista vaikutti heidän oma ikänsä, heidän ollessaan raskaana ensimmäistä kertaa. Useilla isoäideistä ensimmäinen omakin raskaus oli tapahtunut alle 18-vuotiana.

Tämän lisäksi keskustellessani nuoren kanssa tämän voimavaroista ja tuen tarpeista, ilmeni nuorten äitien yksinäisyys ja tarve saada vertaistukea. Siksi kartoitin pääkaupunkiseudulla toimivia nuorten äitien keskusteluryhmiä ja kävin havainnoimassa yhden ryhmän toimintaa. Olin utelias näkemään, millaista ryhmän toiminta oli, vaikka en ollutkaan aivan varma havainnointini annista tutkimukselleni.

Ryhmä oli Kätilöopiston sairaalan äitiyspoliklinikalla toimiva nuorten odottavien äitien ryhmä. Ryhmän vetäjänä toimi yksi sairaalan kättilöistä ja sairaalan sosiaalityöntekijä. Soitettuani heille sain luvan tulla mukaan seuraamaan ryhmän toimintaa. Ennen ryhmätapaamisen alkua keskustelin ryhmän ohjaajien kanssa heidän näkemyksistään nuorten äitiydestä. Heillä oli pitkäaikainen kokemus alalta ja ajatukset antoivat paljon myös tälle työlle. Ryhmä kokoontui Kätilöopiston viihtyisissä tiloissa. Tällä kertaa paikalla oli vain kolme nuorta, mutta ryhmän koko vaihteli huomattavasti. Tilaisuudessa

nuoret keskustelivat ja kyselivät mieltä askarruttavista asioista. Aiheet käsittelivät synnytystä, sosiaaliturvaa, isyyttä ja raskauden etenemistä. Itse istuin huoneen nurkassa ja tein omia muistiinpanoja. Grönforsin (1982, 90) periaatteen mukaan yritin oppia katsomalla. Merkitsin muistiin havaintoni tilanteen kulusta, ilmapiiristä, osallistujista, vuorovaikutuksesta ja asiasisällöistä. Käynti oli mieleenjäävä, ja tapasin taas kolme erilaista nuorta tulevaa äitiä.

Kokonaisuudessaan aineistoni muodostui:

- kymmenen nuoren äidin haastattelusta
- viiden isoäidin haastattelusta
- neljästä nuoren äidin kirjeestä
- kahden nuoren äidin sähköpostiviesteistä
- yhdestä ryhmähavainnoinnista

Tutkimukseni tutkimuksellisenä viitekehyksenä toimii etnografinen tutkimusote. Etnografiassa keskeisellä sijalla ovat kokemukselliset kertomukset ja tutkijan oma tulkinta (Denzin 1997, xi). Tarkoituksena ei ole luoda yleistävää tulosta, vaan keskittyä kuvaamaan juuri näiden yksilöiden elämää. Myös Eila Hirvosen työ nojaa tulkitsevaan etnografiseen tutkimusotteeseen (Hirvonen 2000, 5).

Etnografia mahdollistaa elämän käännekohtien tutkimisen ja niistä kirjoittamisen (Denzin 1997). Elämän käännekohtilla tarkoitetaan elämän merkittäviä ja sitä muuttavia tapahtumia. Tutkijalla on tärkeä tehtävä tulkitsevassa etnografiassa. Hänen on sisäistettävä tutkimuskohteensa elämismailma ja kyettävä tulkitsemaan sitä mahdollisemman aidosti. Tässä tarvitaan empaattisuutta (ks. Granfelt 1998).

Etnografia on yleisesti käytetty tutkimusote sosiaalitutkimuksessa. Sillä tarkoitetaan yhtä metodia tai useamman metodin joukkoa. Se merkitsee elämistä toisen ihmisen elämässä hetken kysellen, kuunnellen ja katsellen. (Hammersley & Atkinsson 1995, 1-2.) Ajanjakson pituudella ei ole suurta merkitystä, vaan tärkeämpää on, miten tutkija on onnistunut tiedon keräämisessä. Tässä vaikuttavat oma asenne ja aktiivisuus. Etnografisessa tutkimuksessa tutkimusryhmän ei tule olla homogeeninen joukko, vaan he voivat olla aivan satunnaisia ja ainutlaatuisia yksilöitä. Tutkimuksen kenttävaiheessa usein hankaluuksia voi aiheuttaa tutkimusryhmän elämään sisäänkäynti ja heidän

ajatustensa sisäistäminen. (Hammersley & Atkinsson 1995, 46-55.) Kuitenkin juuri tässäkin auttaa tutkija oma persoona. Kysyminen on tärkeä vaihe tiedon hankinnan kannalta. Kysyjä on samalla aktiivinen kuuntelija. Vastaajalle on annettava tilaa ja heijastettava vastauksia myös tunnelmasta ja olemuksesta. Tutkimusraportin kirjoittaminen etnografisessa tutkimuksessa on hyvin luovaa, ja tutkija voi toimia omien mieltymystensä mukaan. Tärkeää on saada aikaan luettava ja selkeä tuotos, joka on sujuvasanainen ja tuo esille tutkimuksen tärkeät tulokset. (Hammersley & Atkinsson 1995, 153-239.)

Omassa tutkimuksessani etnografia on tulkittavissa monimenetelmällisyydeksi ja tutkittavien maailman sisäistämiseksi. En ole havainnoinut osallistumalla, enkä ole viettänyt viikkoja asuen nuoren äidin perheessä. Sen sijaan olen kerännyt monipuolista aineistoa, viettänyt aikaani nuorten äitien seurassa monenlaisissa olosuhteissa niin heidän kotonaan, julkisilla paikoilla kuin yhteisöllisessä tilaisuudessa sekä saanut sukupolvittaista perspektiiviä tutkittavaan kysymykseeni. Tämän perusteella koen tutkimukseni viitekehyksen täyttävän etnografian määritelmän.

Itse koin myös oman persoonani auttavan toimiessani tutkittavieni kanssa. Nuoren ihmisen lähestyminen on helpompaa, kun on itsekin nuori ja muu elämän viitekehys on suunnilleen sama. Myös kirjoittaessani tätä kertomusta koen vahvasti toteuttavani etnografista otetta pyrkien luovuuteen ja kokemusten välittymiseen.

Etnografinen tutkimus on myös tapaustutkimusta. Tapaustutkimuksessa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta tapauksia tuotetaan yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Tapaustutkimuksen tapaus on jokin muusta maailmasta rajattu kohde. Kohteen rajauksen perustelut tulee rajata. Tapauksen valintaan vaikuttavat teoreettiset ja henkilökohtaiset intressit. Tapaus voi olla rajattu vaikka oman mielenkiinnon tai tapauksen saatavilla olon vuoksi. (Saarela-Kinnunen & Suoranta 2001, 159-162.) Tapaus voi olla henkilö, yhteisö, tapahtuma tai prosessi (Yin 1994, 3-4). Itselläni tutkimusotos on pieni, satunnaisesti rajautunut joukko, enkä kykene sen avulla tuottamaan yleistettävää tietoa, mutta kykenen tuomaan julki juuri näiden äitien kokemuksia ja ymmärtämään heidän tapauksiaan.

Tapaustutkimus yrittää ymmärtää sosiaalista ilmiötä (Yin 1994, 3). Tärkeää

tapaustutkimuksessa on selkeä tutkimusprosessin etenemisen kirjoittaminen raporttiin. Tämän perusteella lukija arvioi tutkimuksen luotettavuutta ja näkee perustelut tutkijan tekemille metodologisille valinnoille. Tapaustutkimus on myös kokonaisvaltaista tutkimusta. Se pyrkii aineistonkeruussaan käyttämään useita menetelmiä, joilla tapauksesta tuotetaan monipuolista tietoa. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001,159-168.) Tämän vuoksi olen pyrkinyt myös kokonaisvaltaiseen ja monipuoliseen aineistoon.

Analyysi on jokaisen tutkimuksen antoisin vaihe. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa. (Eskola 1998, 138.) Oman tutkimukseni analyysi oli antoisa, mutta vaativa vaihe. Aikaa kului paljon ja välillä eksyin väärille poluille. Aloin analysoida tuloksiani liian kvantitatiivisesti. Analyysini perustana oli myös induktiivinen logiikka, jonka mukaan yritin edetä yksityiskohdista yleisempiin tekijöihin (Grönfors 1982, 30).

Haastattelujen analyysin aloitin leikkelemällä litteroidut tulosteet teemoiksi. Annoin äideille itse keksimäni nimet. Kaikki tässä raportissa esiintyvät nimet ovat keksittyjä. Tämän jälkeen aloitin analyysin kvantitatiivisella tavalla, eli laskemalla ja luokittelemalla teemoista esiin tulevia merkittäviä tekijöitä. Tämä oli helppo tapa aloittaa analyysiä. Seuraavaksi syvensin analyysiä ja sekä teemoittelin että tyypittelin äidit uudelleen äitiyttä ja voimavaroja koskevien osioiden antaman tiedon mukaan. Nostin esiin yhdenmukaisia äiti-tyyppejä selitysten, kokemusten ja resurssien perusteella. Tämä oli analyysin mielenkiintoisin vaihe. Tulkitsin ja pohdin nuoren äitiyden syvintä olemusta. Samalla tavoin analysoin isoäitien haastattelut. Merkitsin isoäidit aidon sukulaissuhteen perusteella tyttären keksityn nimen mukaan hänen äidikseen. Pelkistin haastatteluista merkityksellisen kerronnan. En tyypitellyt enkä teemoitellut mummoja, koska käytin näitä haastatteluja vain tukemaan äitien omaa kerrontaa.

Äitien kirjeet olivat hyvin erilaisia. Joku kirjeistä oli pitkä, ja äiti pohti kirjoittamalla elämänsä totuuksia. Toinen kirje taas oli aivan lyhyt viesti, jossa äiti vain toteaa olevansa nuori äiti. Analysoin kirjeet pelkistämällä oleellisimman tiedon näkyväksi. Käsittelin sähköpostiviestejä kirjeinä ja pelkistin myös niistä saamani tiedon. Annoin myös näille äideille keksityt nimet, joita käytän lainauksissani. Lisäksi olen merkinnyt kirjeäitien lainaukset K-kirjaimella havainnollistaakseni lukijalle aineistotyypin.

Lainaukset eroavat haastattelujen lainauksista kysymyksen puuttumisen vuoksi. Kirjeitä lukiessani koin epävarmuutta niiden todenperäisyydestä. Nehän saattoivat olla vain kuvitteellisia tuotoksia. Kuitenkin kirjeet olivat minulle lähetettyjä todeksi tarkoitettuja kertomuksia, joten tutkiskelin niitä sellaisina.

Havainnointiaineistoni muodostui kasasta muistiinpanoja. Olin kirjannut muistiin kaiken havaitsemani ryhmätilanteesta: tilanteen kulun, osallistujat, heidän välisen vuorovaikutusdynamiiikan, keskustelun, olosuhteet ja omat kokemukseni. Näistä yritin analyysillä etsiä tutkimustani mahdollisesti hyödyttävää tietoa. Mietin, pohdin ja tulkitsin. Kirjasin havaintojani uudelleen selkeämmäksi kokonaisuudeksi ja löysin ajatuksia tukemaan oman tutkimukseni voimavaranäkökulmaa.

Analyysi on tutkijan muodostama konstruktio aineistosta (Eskola 1998, 142). Oma aineistoni on laaja ja monipuolinen, mutta olen pyrkinyt muodostamaan siitä selkeän kokonaisuuden käyttämällä säästeliäämmin osaa aineistostani, kuitenkin niin, että koko aineistoni ja nuorten äitien kanssa tekemäni työ näkyy tuloksissa.

Tähän metodi-osuuteen olen koonnut tutkimukseni perusteet. Olen käsitellyt tutkimukseni lähtökohtia, metodologisia valintoja, aineistoa ja sen analyysia. Tämän pohjalta voin lähteä kertomaan, millaista on nuoren äidin nuoruus, raskausaika ja äitiys sekä, millaisia ovat hänen voimavaransa ja miltä tulevaisuus näyttää.

3 NUORUUS

Pölyisestä hirrestä roikkui hämähäkin seitti. Hauras verkko kietoutui parrun ympärille. Siellä se pieni hämähäkki ahkeroi ja kutoi kangastaan. Oikeastaan mä inhosin hämähäkkejä tai ainakin mä olin aina luullut niin. Pienenä, mökillä, yrittivät hämähäkit vallata alaa ryömimällä esiin mökin lattian raoista nostaen ihokarvat pystyyn. Nyt kun katselin pientä ahertajaa, ei se enää tuntunutkaan niin kummalliselta. Olikohan tääkin sitä aikuiseksi kasvamista... Vintti tuoksui pölyltä ja pahvilaatikoilta. Täällä oli hämähäkillä hyvä elää. Vintin seinät oli kuormattu täyteen laatikoita. Valo yritti työntyä esiin yhden laatikon takaa pikkuruisesta ikkunasta. Sekin yritys epäonnistui. Valosta jäi jäljelle vain pieni siivu vastakkaiselle seinälle. Mulla oli taskulamppu. Heijastin valokeilaa kohti pahvilaatikoita. ...kirjoja...monot...luistimet... Etsin pieniä vauvan vaatteita. Ne piti olla täällä jossain... Yksi laatikko oli ilman kantta ja päällimmäinen kirja retkotti avonaisena. Kirja oli paksu ja täyteen kirjoitettu. Sivut oli ahdettu viimeiseen nurkkaan asti ja käsiala oli niin sotkuista, että siitä oli vaikea saada mitään selvää. Vanha päiväkirja... Oikeastaan mä en ollut koskaan edes harrastanut päiväkirjoja, mutta joskus kun elämän täytti armoton ahdistus, oli se ollut ainoa lohtu. Aloin selailta kirjaa. Sanat hyppivät silmille ja vanhat muistot täyttivät mielen.

Mä olin 15. Se oli se ikä kun ripari on käyty ja ollaan ysillä; suunnitellaan opintoja ja mietitään tulevaisuutta. Istutaan opon huoneessa ja tehdään ammatinvalintatestejä ja löydetään se elämän ura. Mut kaikille se ei olekaan niin helppoa. Mäkin istuin opon huoneessa ja tein testejä. Rastitin kysymyksiä ja sain tuloksia. Ensimmäinen ehdotus... pappi, toinen ehdotus.... näyttelijä. Ei voinu vähempää kiinnostaa. Ei mua yleensäkään kiinnostanut juuri mikään niin kovin erityisesti. Koulu oli ihan ok. En mä jaksanut siihen paljoo panostaa, mutta raahauduin sinne sentään joka päivä. Maanantai oli aina pahin ja perjantai vilkkui silmissä siitä eteenpäin. En mä osannu aatella, et olisko pitäny mennä lukioon vai mikä olis ollu paras. Yleensä mä istuin takarivissä ja kaivertelin pulpetinkanteen omiani. Sitä mikä kulloinkin päässä liikkui. Oli mulla kavereita, mut niistäkin suuri osa oli mua vanhempia ja mä tapasin niitä sit aina milloin missäkin. Mä vaan elin. Mut oli mulla mielipiteitä, jos ne ketään kiinnosti. ja kait mä olin aika vahva ja omapäinen persoona. Ainakin kaverit sano niin. Mutta mitä sitä turhia huomista murehtimaan. Se tulee kumminkin. Enemmän mua kiinnosti, et saisinko mä tänään mutsilta rahaa leffalippuun.

Se taas riippu siitä, millä tuulella se oli. Faija ryyppäs yleensä koko tilinsä ja mutsi teki töitä hulluna elättääkseen meidät kaikki. Mulla oli kaks veljeekin. En mä viihtynytkään himas. Ja jos siellä oli, oli pakko auttaa mutsia ja tehdä ruokaa ja siivota, kun se oli niin väsynyt töihinsä. Ja oli pakko kans katella faijaa, joka röhötti sohvalla ja veti kaljaa. Sit kun kalja loppu se vaihto kossuun ja lopuks ryömi ympäri taloo ja yrjös matoille. Ja mä siivosin.

Ei meil himas kukaan jaksanut antaa toisille mitään ylimäärästä huomiota. Kaikki vaan eli. Oli unelmaa päästä ulos ja viettää aikaa kavereitten kanssa. Niitten kans mä yleensä pyörinkin. Meitä oli kunnon porukka ... mun ikäsiä ja vanhepia ... me pyörittiin kaupoissa ... shoppailtiin ... joskus vähemmällä ja joskus enemmän rahalla ... istuttiin kahviloissa ja joskus jonkun himas ... kulutettiin aikaa ja puhuttiin paskaa. Kundeilla oli monilla auto ja me rundattiin ympäriinsä.

Ja kun koitti perjantai, ja joskus viikollakin, me ryyppättiin. Aina oli joku täysikänen, joka kävi alkossa. Joskus mä otin faijan kaljoja mukaan, eikä se huomannu mitään. Yleensä vedettiin kaljaa, mut joskus oli pakko ottaa kunnon paukkua. Välillä porukka veti pilveekin, mut siihen mä en lähteny. Mua ei vaan kiinnostanu. Mun pää meni jo ihan tarpeeks sekasin kaljastakin. Siellä me istuttiin auton takapenkillä. Ulkona -24 astetta pakkasta. Ja pullo kiersi. Ja kun yks tyhjjeni, niin uus tilalle. Lämpö levis sormenpäihin ja oli niin hyvä olla. Me hihiteltiin ihan typerillekin jutuille. Kaikki paska unohtu. Ja vähän muukin. Mikään ei tuntunu enää todelliselta. Se oli kuin sellasta utua. Mua väsytti. Teki mieli nukkua. Sit me sammuttiin. Aamul oli paha olo ja yrjötti.

Sellasta se oli. Sillon mä en ollu kenenkään kundin kans sillai. Me vaan hengailtiin porukassa ja olihan siinä sit kaikennäkösiä juttuja, mut ei mul ketään ollu. Jos jonkun porukat oli matkoilla ja talo oli tyhjillään, niin mehän pidettiin aina bileitä. Se oli elämää. Ei tarvinnu värjötellä kylmässä tai pelätä poliisia kyläämässä ikärajoja. Musa soi täysillä ja bassot jyskäs naapuriin. Me tanssittiin. Matot kasautu röykkiöiksi ja lattialla oli tilaa. Tehtiin boolia ja oltiin vapaita.

Mä olin kai ihan silleen sievä tai ainakin kundit usein kehu mun silmiä ja hiuksia. Mä meikkaisin voimakkaasti ja kampasin hiukset kiiltäviksi ja annoin niiden levitä

valtoimenaan. En mä ollu pitkä, vaan pikemminkin lyhyt, mutta hoikka mä olin. Mutsin mukaan anorektinen, mutta omasta mielestäni ok. Tuntu hyvältä, kun kundit kehu ja siveli mun hiuksia. Bileissä oli helppo tustustua. Pikku humala anto rohkeutta ja kaikki kankeus hävisi. Joskus se juttelu vaihtu pussailuun. Mut ei siinä sen kummenpaa. Tuntu vaan nii hyvältä olla lähellä ja painautua toista vasten. Joskus se sit lipsahti vähän pidemmällekin. Meiän bileissä oli aina paljon väkee. Porukka tuli ja meni.

Mä olin silloin 15. Tää oli mun elämää. Eikä se ollut sen kummenpaa kuin monella muullakaan. Se oli villiä, vapaata ja huoletonta.

Nuoruus on osa ihmisen elinkaarta. Ympäröivä yhteiskunta ja sen historia, alueelliset tekijät ja ajan virtaukset muokkaavat nuoruuden ilmentymää. Media välittää virtauksia. Nuori arvioi ratkaisujaan vallitsevien arvojen ja normien kautta. Hän peilaa omaa elämäänsä käsityksiin yleisesti hyväksytystä elämästä ja toivotuista elämäntapahtumista. (Rönkä 1992, 4.) Maaseudulla nuoruus on erilaista kuin kaupungissa. Kulttuuri on erilainen. Maaseutu nähdään harvaan asuttuna alueena, jossa etäisyydet ovat pitkiä ja maanviljelyn osuus on suuri (Hägbacka 1995, 6). Ajan henki valtaa kaupungit nopeammin. Muotivirtaukset vaativat toimimaan roolin mukaisesti. Kaupunki on rakennettu aikuisten tarpeita varten, jolloin nuorten on luotava itselleen omat ympäristönsä (Houni & Suurpää 1998, 13).

Kulttuurin merkitys on kasvanut nuorten keskuudessa. Koulunkäynti ja työelämä nähdään edelleen tärkeinä, mutta vapaa-ajan ja kulttuurin arvo on noussut huomattavasti. Nuorisotutkijoiden mukaan nuori hakee omaa identiteettiään kulttuurin avulla. Kulttuuri muodostuu osaksi kansalaisuutta. (Siurala 1998. Elektroninen dokumentti.) Nären ja Lähteenmaan (1992) mukaan tyttöjen kulttuurissa moderni yksilöllisyys yhdistyy luovaan yhteisöllisyyteen. Omat pyrkimykset pyritään integroimaan muiden intresseihin. Samalla toteutetaan omaa itseä, mutta otetaan myös sosiaalista vastuuta. Vastuunotto näkyy tyttöjen elämässä jo nuorena. Vaikka tytöt viettävät hedonistista elämää etsien elämyksiä ja harrastaen elämäntapakokeiluja, on heille tyypillistä altruistisuus. Näre ja Lähteenmaa määrittelevät tytöille ominaisen elämäntyylin altruistiseksi individualismiksi. Tämän mukaan tyttö pyrkii oman elämän

hallintaan ympäristöä vahingoittamatta. (Näre & Lähteenmaa 1992, 329-330.)

Jokaisen ihmisen tulisi kyetä omana persoonanaan luoda omaa nuoruuttaan. Kulttuuri luo reunaehdoja, joiden mukaan on helppo elää, mutta on oltava rohkea ja osattava tehdä myös omia ratkaisuja. Nären ja Lähteenmaan (1992, 329) mukaan tytöille tämä onkin helpompaa kuin pojilla. Tarinan minä kuvaa omaa nuoruuttaan. Hänelle nuoruus on etsimistä, kokeilua, kapinointia ja kasvamista. Nuorten äitien nuoruus oli kulttuurin ja heidän persoonansa luoma osa heidän elämänsästä.

Riskiyhteiskunta on määritelmä ajan yhteiskunnalliselle ilmastolle. Se on modernin yhteiskunnan kehitysvaihe, jossa sosiaaliset, poliittiset, taloudelliset ja yksilölliset riskit eivät ole institutionaalisessa otteessa. Riskiyhteiskunta on matka refleksiiviseen moderniuteen, jolloin kaikki perinteiset yhteiskunnan puitteet on riisuttu ja uudistettu. (Beck 1995, 12-16.) Riskit merkitsevät epävarmuutta. On otettava riskejä pyrkiessään tavoitteeseen. Tässä myös yksilöllisyys on muutoksessa. Yksilö ei enää voi toteuttaa elämäänsä ennalta määrätyn kaavan mukaan. Hän muokkaa itse omaa elämäänsä suunnitellen, parsien ja paikaten sitä. (Beck 1995, 27.)

Nuoriso nähdään tietyinä ikäryhmänä, jotka muokkaavat omaa elämäänsä. Tutkimukseni nuoret suunnittelivat, parsivat ja paikkasivat omaa elämäänsä. Yhteiskunnallisesti kunkin ajanjakson nuorisosta luodaan erilaisia mielikuvia. Usein näihin mielikuviiin yhdistetään epärealistisia ajatuksia nuorten huimista elämäntavoista: autoilla kaahailuista, humalajuomisesta ja huumekekokeiluista. Tässä riskiyhteiskunnassa nähdään nuorten riskikäyttäytymisen yleistyneen. Nuori viettää elämyshakuista impulsiivista elämää. Tosiasia kuitenkin on, että nykynuorison perusjoukko on melko perinteinen teollisuusyhteiskunnan ja menneiden vuosikymmenien perinnön siirtävä nuorisojoukko. Mielikuvat muuttavat todellisuutta ja antavat nuorista hurjemman kuvan, kuin mitä se tosiasiasa on. Lisäksi sosiaaliluokka- ja sukupuolirakenteet jäsentävät ja ohjaavat edelleen nuorten koulutus-, työpaikka- ja kulttuuriharrastusvalintoja. (Siurala 1998. Elektroninen dokumentti.) Nuoruudella on siis selkeä perintö. Nuoren olemus ja kulttuuri pohjautuvat suoraan edellisten sukupolvien maailmasta. Tämä oli havaittavissa myös tutkimukseni nuorissa, jotka edustivat hyvin erilaisia taustoja ja sen pohjalta hyvin erilaisia arvomaailmoja.

3.1 Nuoren elämästä

Nuoret äidit viettivät vapaa-aikaansa kukin omalla tavallaan. Kuten tarinan minälle, myös kaikille haastattelemilleni nuorille tärkeitä olivat kaverit. Kavereiden kanssa harrastettiin, juteltiin, purettiin elämän huonoja ja hyviä hetkiä, käytiin diskoissa tai oltiin tekemättä yhtään mitään. Osalle nuorista oli tärkeää vain kaverin läsnäolo. Saatettiin istua koko ilta kotona katsomassa televisiota. Eri merkitys oli myös kaveriporukoilla ja sydänystävillä. Osa äideistä mainitsi erityisesti yhden ystävän, jonka kanssa saattoi jakaa kaiken. Isommalla joukolla liikuttiin kaduilla ja käytiin bileissä. Kavereiden elämäntyö oli samanlainen ja heidän arvomaailmansa vastasivat toisiaan.

Vertaissuhteet ovat sosiaalisen kehityksen kannalta nuorille tärkeitä (Rönkä 1992, 30). Sama ikäluokka elää samaa elämänvaihetta yksilöllisillä vaihteluilla. Samassa nuoruuden elämänvaiheessa olevat jakavat ja vertailevat kokemuksiaan rakentaen omaa minuuttaan. Yhdistävien tekijöiden kautta luodaan ystävyysuhteita. Yhdistäviä tekijöitä voivat olla harrastukset, ikä, koulu, kiinnostuksen kohteet, asuinalue, tai persoonallisuuden piirteet. Ystävyysuhteet tukevat nuoren kokonaisvaltaista kasvua. Kuten Näre ja Lähteenmaa (1992) toteavat, tyttöjen altruistinen individualismi näkyy myös tyttöjen ystävyysuhteissa. Tytöt pyrkivät sekä autonomiaan että sitoutumiseen. Heidän ystävyysuhteensa ovat tasapainoilua läheisyyden ja itsenäisyyden tarpeiden välillä. (Näre & Lähteenmaa 1992, 333.)

Liikunnalliset harrastukset olivat nuorilla äideillä suosituimpia harrastuksia. Niistä suosituin oli tanssi. Muita suosikkiharrastuksia olivat yleisurheilu, jalkapallo, ratsastus ja uinti. Osa nuorista oli harrastanut liikuntaa kilpailumielessä, mutta osalle se oli ollut vain ajanviettoa. Ratsastuksella oli ollut eräälle nuorelle suuri merkitys. Talli-kulttuuri opettaa nuorelle sosiaalisuutta ja vastuuta, ja se myötä nuori omaksuu arvoja ja asenteita (Tolonen 1992, 136). Urheilu on tärkeä harrastus yleiskunnon kehittäjänä. Hyvä yleiskunto auttaa jaksamaan ja antaa voimia elämään. Nuorelle liikunnassa tärkeää on sen mielekkyys. Paineen alla ja vaatimusten kiristyessä liikunta saattaa menettää mielekkyytensä, ja sillä ei ehkä ole nuoren elämässä jatkuvuutta. Yksi tutkimukseni nuori oli kokenut kilpaurheilun näin. Tarinan minä ei harrasta liikuntaa. Muutenkin hänen olemuksestaan saa ehkä hieman vetelän kuvan. Hengailu ja oleilu ovat hänen harrastuksiaan. Hänen alkoholin käyttöönsä tosin voisi ajatella jopa harrastuksena,

ainakin sosiaalisena toimintana.

Alkoholi kuului osana nuorten vapaa-ajan viettoon. Osalla nuorista alkoholinkäyttö oli ollut runsasta ja lähennellyt ongelmakäyttöä, mutta osalla äideistä alkoholin käyttöä ei ollut lainkaan.

Hanna: ”Niin miten sä vietit vapaa-aikaas?”

Piia: ”No mä join alkoholia yleensä ...”

Hanna: ”Minkä ikäsenä sä alotit?”

Piia: ”Oisko ollu 11.”

Hanna: ”Maistoit ekan kerran vai ...”

Piia: ”Ei, kyllä mä maistanu olin, mut aloin sit juomaan ... ekat kännit vedettiin ja siit se sit. Oon mä pilvee kerran polttanut ja otettiin jotain lääkkeitä kans. Isän mielialalääkkeitä ... ja vedettiin me sit sytkärikaasuuki ... sehän on hengenvaarallista ja tulee tosi paha olo. Usein mä pelkäsin et mä kuolen ja kai mä halusinkin vähän kuolla.”

Nuoruuden kokeiluun kuuluu rajojen etsintä. Alkoholin käyttö on rajojen etsintää. Nuori etsii rajaa, kuinka paljon on juotava tullakseen humalaan, ja mitkä ovat oman humalatilan rajat. Alkoholi on sitä paljon käyttäville myös selviytymiskeino. Humalatila edistää asioiden unohtamista. Alkoholin käytölle on aina jokin tavoite (Kemppinen 1997, 7). Tavoite voi olla ikävien asioiden unohtaminen, mielihyvän saaminen tai sosiaalinen paine. Erityisesti ikävien asioiden unohtaminen, mutta varmasti myös mielihyvän saaminen sekä sosiaalinen paine ovat tarinan päähenkilön tavoitteita.

Rikokset ovat vakavampi osa nuoruutta. Jotkut nuoret ajautuvat rikolliselle polulle epäsosiaalisen seuran ansiosta, kokeilun halusta tai tarpeesta. Huumeriippuvuus edellyttää suuria tuloja, jolloin rikollisuus saattaa olla keino rahoittaa huumausaine. Tutkimukseeni osallistuneilla nuorilla rikollisuus merkitsi näpistyksiä ja pikku varkauksia. Nuori haluaa kokeilla kaikkea mahdollista. On löydettävä oma tapa elää elämää. Kokeilu saattaa hiipiä jopa yhteiskunnan rajoilla; jääkö näpistyksestä kiinni. Kuitenkin yhteiskunnan säännöt luovat käyttäytymisen reunaehdot. Grönforsin ja Hirvosen (1991) mukaan tyttöjen maailma on yksityisempi, jolloin tieto rikollisuudesta suodattuu median välityksellä. He eivät ajattele rikollisuutta myöskään niin paljon kokemusten kautta, kuin pojat tekevät. Rikollisuus aihepirinä ei kiinnosta heitä yhtä

paljon kuin poikia. Jos tyttö tekee rikoksia, hän samalla uhmaa koko patriarkaalista roolijakoa ollen uhka maskuliinisuudelle. (Grönfors & Hirvonen 1991, 190-191.) Syy tyttöjen tekemiin varkauksiin on usein rahan puute. Nuori kuluttaa paljon. Hän tarvitsee meikkejä, vaatteita, koruja ja levyjä. Kun nuorella ei ole varaa niihin, hän varastaa ne. Toinen syy varastamiseen saattaa olla se, että se on kiellettyä. Nuori kapinoi auktoriteetteja vastaan, etsii jännitystä ja kokeilee. Jos nuorella ei ole mitään tekemistä, sopii näpistely myös ajankuluksi. (Ekola 1992, 172.) Näpistykseen vaikuttaa merkittävästi myös sosiaalinen paine (Honkatukia 1994, 31).

Huumeiden käytöstä osalla nuorista äideistä oli ollut kokeiluja. Kokeilu merkitsi satunnaista hasiksen polttamista. Huumausaineisiin tutustuminen on usein ihastumista niiden hetkittäistä hyvää oloa tuovaan vaikutukseen. Verrattuna alkoholiin huumeiden positiivinen puoli on niiden vaikutuksen miellyttävä haihtuminen ilman muita oireita. Nuorten huumeekokeilut tapahtuvat yleensä sosiaalisen paineen seurauksena. (Kempinen 1997, 60.) Tutkimukseni nuoren epäsosiaalinen elämä kertoi myös pahasta olosta kotona. Nuoren paha olo jäi huomaamatta vanhemmilta, joilla osalla nuorten kertoman mukaan oli itselläänkin ongelmia. Vanhempien ongelmia olivat päihderiippuvuudet, mielenterveysongelmat tai väkivaltaisuus. Nuori ei itse osaa eikä jaksakaan hakea itselleen apua. Hän on umpikujassa. Ratkaisunsa hän löytää ajautumalla epäsosiaaliseen toimintaan, ottamalla erilaisia rooleja perheessä, sairastumalla tai selviytymällä muuten. Alkoholiperheessä lapsen kehitysmahdollisuudet ovat poikkeukselliset. Kuitenkin murrosikä antaa nuorelle uuden mahdollisuuden löytää ulospääsy kodin vaikeasta tilanteesta. (Saarto 1990, 22-23.) Joillain tutkimukseni nuorilla paha olo johtui myös läheisen ihmisen menetyksestä kuoleman kohdatessa.

Hanna: "No mimmosta elämää sä vietit?"

Katri: "No silloin joskus mä vaan ratsastin ja ratsastin ja ratsastin."

Hanna: "Joo."

Katri: "Ja mä kävin kisoissakin ja jopa pärjäsin. Et ne hevoset on ollu tosi tärkeitä. Sit kun isä kuoli, niin mä aloin heti ottamaan ja muhun ei saanu kukaan minkäänlaista kuria. Ja sitten se oli aika railakasta, se meininki. Et en mä koskaan ollu kotona ... välillä kävin syömässä, mut aina oltiin kavereitten kanssa. Et kaikki pyöri vaan sen porukan ympärillä ja aina otettiin."

Hanna: "Viikonloppuisin vai viikollakin."

Katri: ”Sillä nyt ei ollu mitään väliä. Mä aattelin, että kun ei oo isää, niin ei ole mitään väliä millään. Sitä jatku useamman vuoden ja mä jouduin hoitoon.”

3.2 Nuoren persoonallisuudesta

Nuoruuden pahasta olost ja ongelmista selviytymiseen auttoi nuorten kokemusten mukaan oma luonne. Tutkimukseni nuoret äidit kokivat olevansa luonteeltaan vahvoja, mikä oli auttanut heitä vaikeuksissa. Vahvuudesta puhuttaessa he kokivat tällä tarkoitettavan itsenäisyyttä, elämäkokemuksen tuomaa rohkeutta ja kykyä ottaa vastuu omasta ja toisen elämästä. Myös Mäkelä (1994) päätyy tutkimuksessaan samaan tulokseen. Äidit kokivat avunpyytämisen vaikeana ja halusivat sisukkaasti näyttää pärjäävänsä. (Mäkelä 1994, 81.) Eräs tutkimukseni äiti ajatteli:

Hanna: ”Miten sä kuvailisit ittees?”

Elina: ”Mä oon aika sekava – ainakin monet sanoo niin. Siis sellanen monipuolinen ehkä. Ja muhun on varmaan helppo tutustua, kun mä oon niin ennakkoluuloton ja mä oon nähny monenlaista. Et meiän elämä kotonakin on ollu aika sekavaa ja sellasta boheemia ja mä oon tottunu ottaan vastuun ja käyttään järkee. Et mulla ei koskaan ole ollu kotiintuloaikoja niin kun mun kavereilla, koska mutsi luotti et mä tiedän, mitä mä teen. Mä haluan antaa kaikille tilaisuuden. Mä en hirveesti suunnittele tätä elämää, et mä oon enemmänkin sellanen extempore-ihminen. Paitsi nyt pitää vauvan takia vähän suunnitella. Oon nopea liikkeissäni.”

Kuitenkin myös liiallinen vahvuuden tunne voi muodostua rasitteeksi omalle persoonalle. Tunne voi ilmetä itsepäisyytenä olla hakematta apua, vaikka tarve olisi ilmeinen. Väsyminen on luonnollinen reaktio liikaan yrittämiseen. Jokainen väsyy ylittäessään omat voimavaransa.

Muina luonteenpiirteinään äidit mainitsivat herkkyyden, äkkipikaisuuden tai aggressiivisuuden, villiyden, erilaisuuden, kiltteyden, uskovaisuuden, hiljaisuuden ja ulospäinsuuntautuneisuuden. Luonteenpiirteet vaikuttivat koko elämäntyylisiin. Äkkipikaisilla nuorilla oli enemmän kokemuksia, kun taas hiljaiset nuoret olivat varovaisempia päätöksissään. Luonteen erot tulivat näkyviin myös ajattelun eroina. Osa nuorista pohdiskeli kysymyksiäni oma-aloitteisesti laajalta ja syvältä, kun taas toisille

minkäänlaisen vastauksen antaminen tuotti vaikeuksia. Näre ja Lähteenmaa (1992) toteavat nuorilla tytöillä olevan kyvyn empatiaan, vuorovaikutuksen ja itsereflektioon. Tytöt toteuttavat itseään sosiaalisten ja kommunikatiivisten kompetenssien avulla. Tällä tavoin tytöillä on poikiin verrattuna paremmat valmiudet vastata modernin yhteiskunnan haasteisiin. (Näre & Lähteenmaa 1992, 329-334.)

Osalla nuorista perhe oli tiivis yhteisö, joka tuki lapsensa nuoreksi kasvua voimakkaasti. Perhe käsitetään keskenään vuorovaikutuksessa olevien ja yhdessä kehittyvien yksilöiden muodostelmaksi, joka tarjoaa nuorelle ihmissuhteita, käyttäymismalleja ja elämäkokemusta (Rönkä 1992, 27-28). Yksi kirjeäideistä halusi erityisesti kertoa, miten hänellä oli ollut tarkat kotiintuloajat ja vanhemmat olivat olleet erittäin kiinnostuneita hänen tekemisistään vapaa-ajalla. Hän halusi korostaa perheen yhteyttä ja tuoda asian julki vastapainoksi yleiselle käsitykselle nuorten äitien omien perheiden ongelmallisuudesta.

Tuula: "Useimmiten ihmisillä on sellaisia luuloja, että ne, jotka on nuorena saanu lapsen, he tulevat sellaisesta perheestä, jossa ei välitetä missä lapset kulkee ja vanhemmat ovat eronneet. Mutta mun vanhemmat eivät ole eronneet ja heitä kiinnosti erittäin paljon, missä liikuin ja kenen kanssa ja he jopa määräsivät minulle kotiintuloaikoja. Varsinkin sen jälkeen kun porukat sai tietää, että mä seurustelen itseäni neljä vuotta vanhemman kanssa. " (K)

Seksuaalisuuden herääminen on osa nuoruutta. Se on myös yhteydessä yhteiskunnalliseen arvomaailmaan ja aikaan. Seuraavassa tarkastelen nuorten seksuaalisuutta.

4 SEKSI

Maanantaiaamun puheenaiheena oli: kuka oli ollu kenenkin kaa. Ja missä ja miten. Ja aina jos ei kaikki tienny kaikkee, niin loput keksittiin ite. Kyl meist jotkut seurusteli. Toisil oli pidempiä ja toisil lyhyempiä juttuja. Joillain ole vähän sellanen huoran mainekin, mut kai se oli vaan puhetta. Mul ei ollu ketään. Tai olin mä tosi ihastunu yhteen Makeen, mut ei siit kai mitään tulis. Mut se seksistä puhuminen oli jännää, ja kun ei ollu kokemusta, niin se kiinnosti vieläki enemmän. Jännitti.

Mä ainakin kuvittelin, että kaikki oli sekstailleet ekan kertansa paljon ennen mua. Ei mul mitään paniikkia sen kans ollu, mut aattelin, et mä oon aika kokematon. Mul ei vaan ollu tullu just sellasta tilannetta. Kundit kehuskeli aina omil jutuillaan. Me muijat luettiin lehtiä ja opittiin niistä.

Mun eka kerta oli kait ihan sellanen perinteinen.. Meil oli tosi hyvät bileet ja meno loistavaa. Välillä otettiin vähän hitaita ja se Make haki mua tanssiin. Mä roikuin ainakin seitsemännessä taivaassa. Mä en ikimailmassa ois voinu kuvitella, et Make ees huomais mua. Me oltiin jo melko kännissä ja se tanssi tuntu tosi hyvältä. Mä en ees aluks huomannu, kun Make pujotti kätensä mun paidan alle ja alko hyväillä mun selkää. Sit se pussaili mun niskaa ja korvaa ja se tuntu tosi hyvältä. Oli ihana, kun joku piti lähellä ja kuiskaili kauniita sanoja korvaan. Sit musiikki loppu, mut me vaan jatkettiin tanssia. Me liikuttiin ihan huomaamatta kohti makuuhuoneen ovea. Make tönäisi oven auki ja me puikahdettiin sisään. Huoneessa oli pimeää. Make tönäisi oven takaisin kiinni. Me oltiin kahden. En mä oikeestaan ajatellu yhtään mitään. Kaikki vaan meni eteenpäin omalla painollaan. Make hoiti homman ja mä vaan myötäilin perässä. Oikeestaan me oltiin molemmat niin kännissä, et se oli sellasta säheltämistä. Me rojahdettiin sängylle ja Make availi mun paidan nappeja. Me kietouduttiin toisiimme. Sit kohta kaikki olikin jo ohi ... Me sammuttiin peiton alle ja nukuttiin. Onneks mä heräsin karmeaan pääkipuun muutaman tunnin kuluttua. Puolet pääkivusta oli varmaan sitä häpeää ja sekasortoa, joka mun päässä vallitsi. Tässkö se nyt oli ollu. Mä en todellakaan halunnu nähä Makea enää koskaan. Onneks se ei ollu enää meidän koulussa. Siinä se makas suu auki röhöttäen. Ei voinu vähempää kiinnostaa. Äkkiä vaan suihkuun ja himaan. Mä kiskoin vaatteet päälle ja ryntäsin ulos huoneesta. Olohuoneessakin lojui

muutama sammunut juhlija. Ketään ei enää ollu hereillä. Mä menin ulos ja vedin keuhkot täyteen happea. Keväinen aurinko oli jo noussut ja lumi sulii puroina.

En mä sen enempää miettinyt koko juttua. Himassa faija vielä örvelsi jotain omiaan ja mutsi yritti nukkua. Ei ne kyselly mun menoja ja mä elin aika lailla omaa elämää. Ne ei ollu koskaan puhunu mulle mitään seksistä. Saati sitten opettaneet ehkäisystä. Mutsi oli niin jäykkis, et sehän ei ees uskaltanut sanoa sanaa seksi. Koulussa oli ekan kerran puhuttu ihmisen lisääntymisestä kuudennella luokalla, mut eipä sitä nyt ottanut kovin tosissaan. Ja sit seiskalla terkkari oli käyny puhumassa. Siinä se sit olikin. Kyllä mä periaatteessa tiesin, et nainen voi tulla raskaaksi yhdynnässä joka kerta, mut en mä nyt tosissani ajatellu, etä mäkin vois.

Mä kävin suihkussa ja virtaava vesi kuljetti pois likaiset ajatukset. Sit olikin hyvä kietoutua omaan tuttuun peittoon ja nukkua. Uneen yritti tunkeutua lauma seksikkäitä miehiä, mutta onneksi sain ajettua ne pois.

Maanantaina tuntui, että kaikki tiesivät tapahtuneesta. Mä en jaksanut kommentoida paljoa kellekään. Vasta kun joku kysyi, et kai teillä oli kortsu, mä havahduin, et eihän meil. Tai ainakaan mä en mustanu sitä. Voi hitto. Se vielä puuttui, et tulis raskaaks. Mut enhän mä nyt vois tulla. Ja mä unohin koko asian saman tien. Oikeestaan se tuli uudestaan mieleen, kun kuukautiset alko ajallaan. Eli kaikki hyvin.

Elämä jatkui eteenpäin. Maken tilalle tuli Pena. Sen kans mul oli sellanen lyhyt juttu. Mitään ehkäisy ei ollu. Ei tullu mieleen. Enhän mä nyt voi tulla raskaaks, kun mä en ole tullu ennenkään. Mä en kuitenkaan harrastanu mitään yhen illan juttui. Ne ei sopinu mulle. Mut rupesin mä kuitenkin vähän mieltiin, et pitäiskö mun hankkii jotain ehkäisy.

Terkkarilta saa näytepakkauksia kortsuja ja pillereitä. Pakko yrittää niitä. Heti seuraavana aamuna mä olin terkkarin vastaanotolla. Istuin jonottamassa ja selailin mitään näkemättä vanhaa SinäMinää. Jännitti. Sit olikin jo mun vuoro. Siinä sitä istuttiin kun kirkon penkissä. Vihdoin sain takerreltua asiani. Siitä seurasikin kysymysryöppy. Seurustelenko? Kuinka kauan? Onko ollut seksiä? Ekana mulle tuli mieleen, että enhän mä voi sanoa terkkarille, että en mä seurustelu, mutta tarvin kortsuja muuten, joten valehtelin pokalla, että seurustelen. Sitten se alkokin ehdottaa

mulle ehkäisy pillereitä. Siinä sitä mitattiin verenpaineet ja täytettiin terveyslomakkeet ja sitten mulla olikin jo kädessä näytepakkaus. Nyt tässä kävikin näin.

Mä kerroin Mialle tilanteesta ja se oli ihan innoissan. Pillerithän on paremmat. Kunditkaan ei usein tykkää kortsuista Tähän kommenttiin mun oli tyytyminen. Mä aloin syödä niitä. Ja ihan tosissani yritin mustaa ottaa joka ilta, mutta eihän siitä mitään tullu. Mä en vaan muistanu. Sit mä otin aamulla ja ties milloin ja sitten olikin jo koko kierto ihan sekasin.

Seksuaalisuudella tarkoitetaan yhteiskunnan säätlemää, oppimisen ja kokemuksen tuottamaa yksilöllistä nautintoa (Ronkainen 1994, 17). Sukupuolielämä on yhteydessä yhteiskunnan rakenteeseen. Seksuaalikäyttäytymisellä on kulttuurinen perusta. Yhteiskunta luo sukupuolisuhteille mahdollisuuden ja pitää niitä hyväksyttävänä tai kiellettyinä. (Haavio-Mannila & Kontula 1993, 35.) Ennen sukupuolikasvatuksen aloittamista nuorten suhteisiin on pyritty vaikuttamaan uskonnolla, moraalilla ja terveystekijöillä. Tällöin sukupuolikontaktit olivat hyväksyttäviä vasta avioliitossa. Ehkäpä juuri siksi nuoret ja erityisesti tytöt avioituivatkin hyvin varhain. Ehkäisyteknologian kehittyminen ja nuorisokulttuurin erotisoituminen ovat vaikuttaneet sukupuolielämän aikaistumiseen. (Tirkkonen, Hukkila, Kontula 1989, 1.) Länsimaissa 60-lukua pidetään seksuaalisen vallankumouksen vuosikymmenenä (Kosunen 1993, 1). Tällä hetkellä Pohjoismaissa on hyväksytty tosiasia, että seksuaalinen kypsyminen ja sukupuolielämä ovat aikaistuneet. Nuorille suunnattua valistusta ja tiedotusta on lisätty, jotta he tietäisivät sukupuolielämään liittyvistä terveysriskeistä. Valistuksen tarkoituksena ei ole seksuaalikontaktien lopettaminen, vaan nuorten terveyden ylläpito. (Kosunen 1993, 3.)

Yhteiskunnassa voidaan luoda hyvinkin erilaisia odotuksia tyttöjen ja poikien käyttäytymiselle. Pojilla korostetaan vapautta ja riippumattomuutta, kun taas tytöillä liian vapaa käyttäytyminen nähdään paheena. Siksi seurustelu on tytöillä myös keino hyväksyttävään seksuaalisuhteeseen. (Hukkila 1992, 56.) Tällä tavoin voidaan perustella tyttöjen varhaisia seurustelusuhteita. Tytön on helpompi olla virallisessa ja yleisesti hyväksytyssä seurustelusuhteessa, kun taas poika voi viettää villiä elämää

tapailten useita tyttöjä ilman julkista moraalista painetta.

4.1 Seurustelusta

On siis hyväksyttyä, että nuoruuteen kuuluu olennaisena osana tutustuminen vastakkaiseen sukupuoleen ja elämäkumppanin etsiminen. Tarinan nuori tutustuu vastakkaiseen sukupuoleen nuorten tapaamisista. Tutkimukseni nuoret tutustuivat ja tapasivat poikia koulussa ja kavereiden kautta. Vakituinen seurustelukumppani löytyy usein läheisistä sosiaalisista piireistä kuten koulusta, samalta asuinalueelta, harrastuksen piiristä tai bileistä. Rakkauden tunteen herääminen saa alkunsa fyysistä tai henkisistä ominaisuuksista (Kontula & Haavio-Mannila 1995, 326). Tunne on voimakas ja mukanaan vievä, eikä sitä vastaan voi pyristellä (Jallinoja 2000, 46).

Rakastumisvalmius on edellytys rakastumiselle. Ihmisellä on halu muuttua ja antautua tunteen vietäväksi. Rakkauden tunteen vallassa olevat henkilöt muuttuvat ja muokkaavat toisiaan. Rakastuminen on myös prosessi, jossa erilaiset vaiheet, kuten vakaus, epävakaus, lähentyminen ja loittoneminen, seuraavat toisiaan. Tapahtuma on kuitenkin yksilöllinen ja etenee yksilöllisellä nopeudella. Lisäksi rakastumiseen vaikuttavat rakastuneen henkilön omat odotukset ja käsitykset rakastumisesta. (Määttä 1999, 37-39.) Tunne on siis hyvin kokonaisvaltainen ja subjektiivinen. Jokainen ihminen tulkitsee omaa itseään ja kokee oman tunteensa syvyyden. Määttä (1999) mukaan rakastuminen voi olla myös opittua: ihminen uskoo olevansa rakastunut, kun hän kokee sellaista, minkä hän tulkitsee rakastumiseksi. Lisäksi rakkaus on yhteydessä sosiaaliseen kontekstiin. Rakastumisen tunteen kokeminen voi olla vastine sosiaaliselle paineelle. (Määttä 1999, 38.) Rakkauden tunteen heräämistä seuraa aloitteen teko - tunteen ilmaiseminen vastakkaiselle sukupuolelle. Osalla tutkimukseni nuorista aloitteen oli tehnyt tyttö, osalla taas poika. Jos tunne saa vastakaikua, nuoret tutustuvat toisiinsa paremmin alkaen seurustella.

Seurustelu on parisuhteen harjoittelua. Kulttuurisesti hyväksytyllä seurusteluinstituutiolla on tärkeä merkitys tytön itsetunnolle vahvistaen tämän naiseuden identiteettiä (Hukkila & Nisula 1991, 7). Tutkimukseni nuorten seurustelusuhdeiden määrä, kesto ja syvyys vaihtelivat. Syvyydellä tarkoitan suhteen laatua ja tutustumisen tasoa - onko se pinnallista vai perusteellisempaa.

Seksikokemuksia nuorilla oli sekä pidemmistä seurustelusuhteista että lyhytaikaisista satunnaisuhteista. Satunnaisuhteeksi voi kutsua pientä tapailua tai satunnaista kohtaamista, jossa voi tapahtua sukupuolikontakti. Satunnaisuuhde on pinnallisempi suhde kuin seurustelu. Se saattoi rajoittua esimerkiksi vain yhteen iltaan tai yöhön. Tarinan minän ensimmäinen sukupuolikokemus sekä myös hänen lyhyt suhteensa Penaan on satunnaisuuhde. Näihin suhteisiin ei liity syvempää tutustumista tai pitkäaikaisempaa tuttavuutta. Vuoren (1988) tekemän tutkimuksen mukaan nuorten seurustelusuhteita on kolmenlaisia: Yhdenillan jutut ovat lyhyitä ja tilapäisiä; yhdessä oleminen on pidempiaikaista ja siihen liittyy kumppanin kokeminen tyttö- tai poikaystäväenä kun taas vakituinen seurustelu on pysyvä suhde, joka liitetään aikuiselämään. (Vuori 1988, 34-41.)

Tutkimukseni nuorilla seurustelu eteni yksilöllisesti, ja seurustelun pituus vaihteli muutamasta viikosta vuosiin. Seurustelu alkoi tapaamisesta, jonka jälkeen nuoret viettivät aikaansa seurustelukumppaninsa kanssa haluamallaan tavalla. Usein ensimmäisillä tapaamisilla jokin yhteinen tekeminen, esimerkiksi elokuvan katsominen tai kahvilla käynti oli merkittävää ja keskustelun osuus vähäisempää. Paremmin tutustuttaessa keskustelu sai isomman roolin.

Hanna: "No mites se suhe lähti käyntiin?"

Taru: "Joskus mä olin sen kyydis ja käytiin kahvil ... ja jossain tutuil. Me vaan oltiin. Ei me ees sovittu oikein mitään. Se vaan eteni silleen itestään."

Hanna: "Minkä ikänen sä olit silloin?"

Taru: "Mä olin 16. Ysil sillo."

Myös Kontulan ja Haavio-Mannilan (1995, 330) tutkimuksen mukaan nuorten seurustelu merkitsee usein kävelyä, elokuvissa käyntiä tai vain oleilua porukassa. Vuori (1988) toteaa nuorten suhteissa merkittäväksi vapauden. Kummallakin osapuolella on vapaus omiin harrastuksiin, ystäviin ja menoihin. (Vuori 1988, 35.) Tutkimukseni nuorilla seurustelukumppani oli useimmilla muutaman vuoden vanhempi ja hän asui samalla asuinalueella. Yhdessäolo oli helppoa ja toiminnallista.

4.2 Seksuaalikonsteista

Suhteen edetessä sukupuolisesta kanssakäymisestä tulee osa suhdetta. Ihmiset kokevat usein olevansa seksuaalisesti kokeneita koettuaan ensimmäisen yhdynnän. Aiemmin ensimmäinen yhdyntä oli merkki kumppanille siitä, että toinen ihminen haluaa jakaa lopun elämän hänen kanssaan. (Kontula & Haavio-Mannila 1995, 300-383.) Vuonna 1971 2/3 naisista oli sitä mieltä, että nuorten yhdynät olivat sallittuja vain avioliitossa, kun taas vuonna 1992 enää 16% oli samaa mieltä. Yhteiskunta muuttuu ja asenteet muuttuvat. Avioliittoinstituution merkitys on vähentynyt koko ajan ja ajattelu vapautunut. Uskonto vaikutusvaltaisimpana arvona on menettänyt merkitystään. Teknologian valta ja sosiaalinen liikkuvuus ovat vaikuttaneet perherakenteiden muutokseen. Taloudellinen hyvinvointi lisää vapaa-aikaa ja tiedonvälitystä. Lisääntynyt vapaa-aika vaikuttaa kasvavasti nautintoaineiden käyttöön ja tietotulva tekee eristäytymisen ympäröivistä arvoista vaikeaksi. Tämä kaikki vapauttaa ihmisen käytöstä seksuaalisella alueella. Myös kaupallisuus ja mainonta rohkaisevat ja antavat virikkeitä vapaammalle kulttuurille. (Haavio-Mannila & Kontula 1993, 452-470.)

Hukkilan ja Nisulan (1991) mukaan tytöt useammin kuin pojat yhdistävät yhdynnän omalla kohdallaan seurusteluun ja rakkauteen. Lisäksi heidän mukaansa seksuaalisen kanssakäymisen tulisi tapahtua pitkäaikaisessa suhteessa, tutun ja turvallisen kumppanin kanssa. Tällöin seksuaalinen kokemus on sallittua. Tyttöjen on suojeltava itseään leimaantumislta. (Hukila & Nisula 1991, 7.) Raskaus on selvä todiste seksuaalisesta kanssakäymisestä. Tämä voi aiheuttaa tytölle häpeän tunteen ja leimaantumisen pelon. Eräs tutkimukseni äideistä oli kokenut leimaantumisen yllättävän voimakkaana. Hän ei ollut osannut odottaa muilta nuorilta leimaavaa asennetta. Leimaantumisen seurauksena ystävät alkoivat karttaa häntä ja nuoresta tuli yksinäinen.

Suomalaisessa tyttökuultuurissa madonna-huora-polarisaatio on yhä ajankohtainen. Huoraksi leimaaminen tapahtuu yhteisössä erilaisten puheiden kautta. Tarinassa kaveripiirin tytöt leimaavat puheillaan useissa satunnaisuhteissa olleet tytöt huoriksi. Yhteisö antaa puheille merkityksen laajemmassa seksuaalidiskurssissa. Edelleen, ajateltaessa huoran leimaa, se voidaan nähdä peilinä naiseuden kulttuurisille ideaaleille. Huoralle vastakkaista on se, mitä naiseudessa arvostetaan ja pidetään tavoiteltavana. (Saarikoski 1998, 159-162.) Honkatukian (1997, 17) mukaan huoriksi nimetyillä on

useita poikaystäviä, he iskevät poikia liian näkyvästi ja pukeutuvat seksikkäästi. Maine on yhteisön keino kontrolloida jäseniään. Tyttöjä kontrolloidaan seksuaalisen maineen avulla. Loppujen lopuksi huoran leimalla ei ole mitään yhteyttä tytön oman käyttäytymisen kanssa, vaan se on yhteisöllinen ja kulttuurinen konstruktio (Saarikoski 1998, 159-167). Kukaan tutkimukseni äideistä ei ollut kuullut varsinaista itseensä kohdistuvaa huoraksi nimittelyä, mutta moni epäili tätä tapahtuvan selkänsä takana.

Nuorten yhdyntöjä estävät monet tekijät. Moraaliset seikat, luonteenpiirteet tai suhteen epävarmuus saattavat estää aloitteen tekemisen tai suostumisen aloitteeseen. Tarinan minällä tilanne ei ole sopiva seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tämän voisi tulkita myös hyvältä tuntuvan suhteen puutteeksi tai moraaliseksi valinnaksi. Lisäksi erilaiset riskit, kuten raskauden pelko tai pelko sukupuolitautilien tartunnasta vaikuttavat ensimmäiseen yhdyntään. Muita mahdollisia riskejä ovat jätetyksi tuleminen riski, pakotetun yhdynnän riski ja hyväksikäyttämisen riski. (Papp, Kontula & Kosonen 2000, 15, 240.) Yksi äideistä oli tullut raiskatuksi 13-vuotiaana ja kokenut silloin ensimmäisen seksikokemuksensa. Kuitenkin Suomessa seksuaalisen kanssakäymisen riskit ovat vähäisemmät verrattuna ulkomaihin. Seksuaalinen hyväksikäyttö on rikos, jota seuraa rangaistus. Sukupuolitautilien riski on vakava, mutta esimerkiksi Etelä-Afrikassa tilanne on paljon pahempi ja HIV-epidemia laaja. (ks. Jewkes, Jordaani, Maforah, Vundule 2001.)

Lapsen seksuaalinen kiinnostus muuttuu nuoruudessa yhä kasvavaksi fyysiseksi kaipuiksi. Nuori kokee vetovoimaa, intohimoa, halua ja rakkautta. (Kontula & Haavio-Mannila 1995, 383.) Seksuaalinen intohimo tai halu on tiedostettua kaipuuta tyydyttävään seksuaaliseen kanssakäymiseen halun kohteena olevan ihmisen kanssa. Halu johtaa tarpeeseen lähestyä halun kohdetta ja saada tyydytystä halulle. Seksuaalinen halu on myös parisuhteen motiivi. (Haavio-Mannila & Kontula 2001, 161.) Joillain tutkimukseni äideistä satunnaissuhteita, ja tämän myötä myös sukupuolikontakteja, oli enemmän. Osalla äideistä niitä ei ollut lainkaan. Useilla tutkimukseni äideistä ensimmäinen sukupuoliyhdyntä oli tapahtunut 13-vuotiaana.

Hanna: ”olik sulla miten nuorena ekat seksikokemukset?”

Piia: ”13v. Mä rakastuin ja rakastin silloin ... se oli mun ensirakkaus.”

Papin, Kontulan & Haavio-Mannilan (2000, 92) tutkimuksen mukaan keskimääräinen ikä ensimmäiselle sukupuoliyhdyntälle on tytöillä 14-15-vuotta. Hukkilan (1992) mukaan tyttöjen ensimmäinen yhdyntä on tärkeä ja elämää jaotteleva tapahtuma. Se on askel kohti aikuisempaa elämää. (Hukkila 1992, 60-64.) Kuitenkaan nyky-suomalaisessa kulttuurissa neitsyyden säilyttämistä ei enää nähdä keskeisenä arvona. Arvoksi voi muodostua pikemminkin neitsyydestä luopuminen. (Saarikoski 1998, 166.)

Tutkimukseni nuorilla vaihtelua ilmeni suhteessa kumppaniin. Osalla äideistä kumppani oli ollut nykyinen aviopuoliso, toisilla hän oli ollut satunnainen henkilö ja joillain hän oli ollut sen aikainen seurustelukumppani. Kaikilla ei seurustelukokemuksia ollut lainkaan, vaan ensimmäinen seurustelu ja siitä seurannut avioliitto oli heidän ainoa parisuhteensa. Eräs äideistä oli avioitunut 17-vuotiaana.

Hanna: "Tiesik sä heti, et se oli sun elämän mies?"

Taru: "heh heh ... no kait mä sit tiesin. Se vaan tuntu siltä. Aluks oltiin kavereita ja sit vähitellen. Tammikuus mentiin sit kihloihin ja kesäl oli sit jo häät."

Hanna: "Tuliks oikein kosinta?"

Taru: "heh heh ... se taisin olla kyllä minä ite, joka kosin."

Hanna: "No niin. Naisen alote."

Taru: "Mä vaan aloin puhuun, että eiköhän mennä naimisiin. Mitä tässä nyt ootellaan. Ja se oli siin. Sit kesällä me mentiin. Pitäähän sitä mennä naimisiin, niin mitä ootteleen".

Hanna: "Ja sä olit silloin 17."

Taru: "Joo 17."

Näillä äideillä ensimmäiset seksikokemukset olivat tapahtuneet osalla vasta avioliitossa ja osalla äideistä ennen avioliittoa kuitenkin saman kumppanin kanssa. Nämä äidit olivat oppineet tiukan sukupuolimoraalin. Sukupuolimoraalin oppimisella tarkoitetaan tulkintoja, joita aikuiset esittävät sopivana pidettävästä. Nyky-yhteiskunnassa sukupuolimoraali on hellittänyt otettaan. Aiemmin vasta avioliitto oli antanut hyväksynnän sukupuolielämälle. (Kontula & Haavio-Mannila 1995, 178, 384)

Ensimmäiseen sukupuolikokemukseen merkittävästi vaikuttava tekijä tutkimukseni nuorilla oli alkoholinkäyttö. Haavio-Mannilan & Kontulan (2001) mukaan alkoholin

humalakäyttö kertoo ihmisen tarpeesta irtautua elämän arjesta. Humalatilassa ihmisen sosiaalinen vastuu löystyy. Tämän seurauksena ihminen voi tehdä esimerkiksi sellaisia seksuaalisia aloitteita, jotka muuten jäisivät tekemättä. (Haavio-Mannila & Kontula 2001, 80.) Alkoholi poistaa myös estoja ja rohkaisee myötäilemään aloitetta. Tarinan minä toimii näin. Hän ei itse tee aloitetta, mutta antaa tunteidensa viedä mennessään ja nauttii sen hetken hyvästä olost. Alkoholi johtaa kontrolloimattomaan käyttäytymiseen. Samoin tapahtui myös muutamilla tutkimukseni äideillä.

Hanna: ”No sit tosta raskaudesta vähän ... oliko se suunniteltu?”

Katri: ”En ollu suunnitellu. Et sinä kesänä otin aika raippaasti ja se oli ihan vahinko vaan.”

4.3 Ehkäisyistä

Oman tutkimukseni nuorilla ehkäisyn käyttö oli satunnaista. Suurin osa äideistä ei ollut tullut ajatelleeksi raskauden todellista mahdollisuutta. He eivät olleet uskoneet sen tapahtuvaksi omalle kohdalleen. Erityisesti, jos nuori oli ollut aiemmin sukupuoli-suhteissa ilman ehkäisyä, eikä hän ollut silloinkaan tullut raskaaksi, niin hän ei uskonut tähän mahdollisuuteen myöhemminkään. Myös Hirvonen (2000) tutkimuksessaan toteaa nuorten luottavan omiin kokemuksiin perustuvaan varmuuteen, joiden mukaan hän ei tule raskaaksi (Hirvonen 2000, 71). Papp, Kontula & Kosonen (2000, 98) toteavat nuorten ajattelemattomuuden ja tietämättömyyden johtavan suojaamattomaan yhdyntään. Tarina kertoo nuoren tilanteesta. Ensimmäinen sukupuoliyhdyntä tapahtuu kuin vahingossa. Tästä ei seuraa raskautta, joten nuori ei usko sen todennäköisyyteen myöhemmilläkään kerroilla. Pillereitä käyttäessään, hän luottaa niiden varmuuteen, vaikka tabletin ottaminen on epäsäännöllistä. Tutkimukseni nuorista pillereitä käyttävälle unohdus oli yksi ehkäisyn varmuutta heikentävä tekijä. Nuori ei muistanut ottaa pilleriä säännöllisesti. Tosin Hirvosen (2000) tutkimuksessa myös kolme pillereitä säännöllisesti käyttävää nuorta tuli raskaaksi (Hirvonen 2000, 71). Usein nuori saattoi tietoisesti jättää ehkäisytablettien ottamatta ajatellessaan, että hänellä ei ole sukupuoli-kontakteja. Mutta tilanteen muuttuessa, hän ei kuitenkaan käyttänyt muuta ehkäisyä, vaan luotti satunnaiseen ehkäisytablettien käyttöönsä.

Hanna: ”Miten tää raskaus sit tapahtu?”

Paula: "Mä söin silleen aluks pillereitä, mut sit mä en syöny toiseen vuoteen ollenkaan, kun mä kai sit vaan aattelin, et enhän mä voi tulla raskaaks."

Kondomi oli toinen nuorten käyttämä raskauden ehkäisyväline. Pappin, Kontulan ja Kososen (2000, 98) tutkimuksessa se on yleisin käytetty ehkäisyväline. Omassa tutkimuksessani myös kondomin käytössä unohdus oli syy raskauteen. Alkoholin vaikutuksen alaisena oleminen tehosti unohdusta.

Hanna: "Joo. No mites tää raskaus tapahtu ... olik sulla ehkäsyä?"

Elina: "Joo, oli ehkäsy, et mutsi saaranas siitä aina niin paljon, et mä kyllä muistan sen yleensä, mut sit se vaan tapahtu...itse asiassa entiedä itekään. Se oli ihan täys yllätys kun mä sai tietää, et oon raskaana. Kait se oli yhen kerran kun mä olin juonu ja sit se vaan lipsahti jotenkin, et ei ollukaan itään ehkäsyä."

Toinen syy raskauteen käytettäessä kondomia oli nuorten mukaan sen pettäminen. Nuoret kertoivat kondomin pettäneen ja raskauden tapahtuneen tämän seurauksena. Pettämisellä tarkoitetaan kondomin rikkoutumista tai sen asettamisen ongelmia. Myös Hirvosen (2000, 71) tutkimuksessa yksi nuorista tuli raskaaksi kondomin rikkouduttua. Kondomia suositellaan nuorten satunnaisiin suhteisiin erityisesti myös sen tuoman terveystuojan vuoksi. Kuitenkaan kondominkäytöstä puhuttaessa tutkimukseni nuoret eivät maininneet sen tuomaa suojaa sukupuolitauteja vastaan.

Nuoret kokivat pillerit helpompana, mutta vaikeammin hankittavana, ehkäisyvälineenä. Käynti terveydenhoitajalla koettiin uskallusta vaativaksi. Tähän ehkä vaikuttaa, että ehkäisytablettien käyttö ajatellaan kuuluvaksi vakaaseen parisuhteeseen ja nuorten suhteet eivät aina olleet kovin vakaita. Pillereiden käyttö kertoo aktiivisesta sukupuolielämästä, mikä taas koetaan jonkinlaisena häpeänä. Tarinan nuori valehtelee terveydenhoitajalle, koska hän ei uskalla tai kehtaa kertoa totuutta.

Osa nuorista äideistä oli miettinyt raskauden todennäköisyyttä. He eivät erityisesti olleet yrittäneet lasta, mutta he olivat olleet käyttämättä ehkäisyä ja valmiit vanhemmuuteen, mikäli vauva haluaisi tulla. Familistisen perhekäsityksen mukaan lapsen syntymä voidaan ajatella luonnolliseksi osaksi avioparin elämää (Nousiainen 1996, 21). Ehkäisyn käyttämättömyydelle voi olla syynä myös vakaumukselliset periaatteet, joita

ilmenee esimerkiksi vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä. Alasuutarin (1992) mukaan vanhoillislestadiolainen herätysliike ei hyväksy syntyvyyden säännöstelyä. Heidän mukaansa ehkäisyn käyttö mahdollistaisi satunnaissuhteet ilman näkyvää rangaistusta eli aviotonta raskautta. (Alasuutari 1992, 106.) Kuitenkin näille äideille vauva halusi tulla, ja nuoret tulivat raskaaksi.

5 RASKAUS

Välillä mun kuukautiset tuli ajallaan ja välillä niitä ei tullu ollenkaan. Sit mä päätin lopettaa pillereitten syönnin, kun ei mulla mitään miestäkään ollu. Mutta taas meni elämä sekasin. Mä törmäsin Makeen ihan sattumalta. Siinä me seistiin molemmat yhtä vaivautuneina keskellä katua. Tuntu, että kieli tönkötti suussa ja sanaakaan ei tullu ulos. Onneks Make onnistu kysyyn, että mitä mulle kuulu ja siihen mä onnistuin hiljaa vastaan, että hyvää. Sydän hakkasi kympillä ja jalat tuntu koko ajan enemmän ja enemmän karkaavan alta. Sitten mä melkein pyörriin, kun Make ehdottikin kahville menoo. No, mehän mentiin ja siitä se sit taas alko. Ei me seurusteltu, mut kait sitä tapailuks vois sanoo. Eikä meillä ollu ees mitään seksiäkään, paitsi, kun taas juttu meni perinteisen kaavan mukaan ja elämä lipsahti yhen kerran.

Viikkoja vierähti ja mulla alko karmee mahatauti. Mua vaan oksennutti joka aamu ja maha oli niin tautisen kipee. Mutsikin jo huolestu ja alko ehotella lääkäriin menoo. Tauti ei hellittänyt millään ja sit mäkin aattelin, että kait se on paras mennä tutkimuksiin ja tilasin ajan. Vastaanotolla lääkäri paineli ja kosketteli maha. Se kyseli kaikenlaista ja istahti tuolilleen ja tokaisi, että onko mahdollista, et mä oon raskaana.

Veri pakeni päästä ja tuntu, että lattia keinuu. Ei voi olla totta. Tai siis voihan se olla totta. Oli pakko sanoo lääkärille, että onhan se mahollista. Varmuuden vuoks se määräs vielä testin ja mä menin labraan. Paniikki kouristeli mahassa. Mitä mä teen, jos mä tosiaankin oon raskaana. Enhän mä voi tulla äidiks. Mullahan on koulu kesken ja ei oo miestä, eikä mitään. Eihän mulla ole ees rahaa. Eikä asuntoa. Eikä mitään ... ja enhän mä osa hoitaa vauvaa.. ja mitä mutsi sanoo. Hänen tyttärestään tulis teiniäiti. Mähän oon 15 ja muutaman kuukauden päästä 16.

Tehtiin raskaustesti ja se oli positiivinen. Lääkäri katteli mua kuin tyhmää ja alko ehotella aborttia. Ensin se alko vaatia, että sen pitäis soitella porukoille, mutta onneks sain estettyä sen ja lupasin kertoa ite. Aborttia mä en voinu kuvitellakaan. Vaihtoehdot oli vähissä. Enkä mä vois antaa pois lasta, jota mä oon kantanut yhdeksän kuukautta sisälläni. Musta tulisi äiti.

Mä en tiennyt kelle mä voisin kertoa koko jutusta. Mutsille viimeseks. Sehän pyörtyis ja menettäis viimesenkin järjen hivenensä. Faijaa oli ihan turha vaivata. Miia oli kait paras vaihtoehto ja Make. Niin ... kait Maken pitäis tietää olevansa isä. Helvetti tätä elämää. Mä itkin terveysaseman pihalla, enkä osannut liikkua yhtään mihinkään. Kevät oli jo pitkällä. Krookukset kukkivat suurina keltaisina alueina. Ensi keväänä mulla olisi jo vauva. Enkä mä pystynyt edes kuvitteleen sitä.

Oli pakko kertoa Makelle. Mä laitoin sille vaan tekstarin, että onnea isälle. Helvetti, sehän ryntäs heti paikalle ja halus kuulla kaiken. Eihän sekään voinu uskoa sitä todeks, mutta oli pakko. Se olis kyllä halunnu abortin, mutta kun se ei sopinu mulle, niin ei auttanut sen muu kuin sopeutua. Oikeestaan musta tuntu, että se otti isyyden aika vakavasti.

Viimeset koulupäivät oli lyhyitä ja me mentiin Miian kans kahville. Mä yritin kertoa sille varovasti. Mä pelkäsin sen reaktioo. Mut sehän olikin ihan innoissaan. Se lupautu heti hoitaankin vauvaa. Mutsi sen sijaan oli asia erikseen. Mä viivyttelin sille kertomista viimeseen tippaan, mutta sitten oli pakko, kun maha alko pullottaa ja mutsi alko ehotella mulle dieettiruokaa. Mä vaan heitin raskaustodistuksen keittiön pöydälle. Aluks se luuli, että tää on joku huono pila. Mut pakkohan senkin oli tosiasia hyväksyä. Eikä siinä auttanut sen aborttipuheet, kun raskaus oli jo niin pitkällä.

Niin se elämä muuttui. Enää ei voinu ottaa kännejä ja riehua kavereitten kans. Kylhän mä yritin elää mahdollisimman normaalisti. Mutta heti kun mun maha alko näkyä, alko kaverit vieroksua. Ei mua pyydetty enää ajelulle tai ulos saati sitten bileisiin. Ei mussa ollu mitään ruttoa tai tarttuvaa tautia. Mä olin vaan raskaana. Kesä meni ja tuli syksy. Mä olin hakenu amikseen ravintolapuolelle, mutta mä kävin siellä van pari kuukautta ja jäin jo sitten lomalle. Supisteli niin kovasti. Oli pakko vaan olla ja levätä sängyssä. Mutsi raahas mulle vauvanvaatteita kaupasta ja mä kävin hakemassa äityspakkauksen.

Niitä mä silittelin ja laittelin. Kävin mä neuvolassa ja sossussa ja sossu yrittikin saada mulle paikka ensikotiin. Siellä vois opetella kaikkes rauhas vauvan hoitoa. Enhän mä nyt ainakaa himas vois enää asua. Enkä mä halunnukaan. Mun lapsen ei tarttis katella fajjan örvellystä. Nykyään se ei ees puhunu mulle mitään. Leikki jotain mykkäkoulua vauvan takii. Ensikodilla mä kävin haastattelussa. Mitään päätöstä sieltä ei tullu heti. Sanovat vaan, että katotaan sitten myöhemmin. Onneks sossu soitti mulle parin viikon kuluttua ja sano, että mulla olis paikka siellä heti, kun vauva syntyy.

Synnytystä mä pelkäsin. En mä nyt sillee älyttömästi, mutta kipu pelotti. Olin mä käyny neuvolan synnytysvalmennuksessa, mutta se oli ollu ihan turhaa. Siellä puhuttiin vaan vauvan puhtaana pidosta ja hampaista...ja kateltiin yks synnytysvideo. Sairaalaan mä en viittiny mennä tutustuun. Kait sitä sitten osaa oikeesta ovesta mennä sisälle, kun aika tulee. Mut meenkö mä sinne yksin. Kaikilla muilla oli siellä valmennusessakin mies mukana. Mä olin ainoo yksinäinen ja vielä niin nuorikin. Kyllä ne jakso siks kyyllätäkin. Mut yhtä iso maha mulla ainakin oli kun niillä muillakin.

Se hetki tulikin sit yllättäen. Mä olin katellu telkkua kaikessa rauhassa ja löhösin sohvalla, kun supistukset alko yhtäkkiä tosi voimakkaina ja lapsivesi lorahti olohuoneen matolle. Nytkö se tulee, oli mun ensimmäinen ajatus. Onneks mutsi oli kotona ja tajus, että nyt pitää lähtee ja heti. Se lähti viemään mua sairaalaan ja ajettiin koko matka kaasu pohjassa. Mua sattu niin kauheesti. Mä kiemurtelin ja huusin kivusta. Vatsa oli kun tulessa, eikä mikään asento ollu hyvä. Mä olin ihan varma, et mä en kestäis sitä. . Sairaalassa mut otettiin heti tutkittavaksi ja kohdunsuu olikin jo auki. Synnytys oli tosi lähellä ja enää ei voitu antaa ees kipulääkitystä. Oli vaan kestettävä. Sillon mä sit päätin, että kun se mutsi kerran oli paikalla, niin kait se vois tulla mukaan synnytykseenkin. Hoitajankin mielestä se oli hyvä ajatus. Mulla hiki vaan virtas ja en mä ees tajunnu ihan kaikkee, mitä tapahtu. Seuraava, mitä mä oikein tajusin, oli, kun mä kuulin pienen räkäisyn ja mun rinnoille annettiin pieni käärö. Tyttö. Mä olin saanut pienen tytön. Mä olin äiti. Sitä tunnetta ei voinu kuvailla. Onni peitti kaiken sen kivun ja tuskan, joka oli vielä hetki sitten vallannu mut. Mä vaan olin ja itkin. Onnesta. Kyyneleet valui pitkin poskia ja kasteli tyynyliinan. Mutsikin oli siinä vierellä, ja sekin itki.

Nuorten raskaus nähdään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena riskinä. (ks. Catherine Stevens-Simon & Rochelle Lowy 1995, Jimenez, Martin & Garcia 2000, Wagner, Berenson, Harding & Joiner 1998, Whitehead 2000) Varhainen raskaus nähdään myös poikkeamana elämänkaaresta. Yhteiskunta normittaa elämänkaarelle rajat, joista poikkeava käytös koetaan negatiivisena asiana. Nuoruus nähdään uudelleenoppimisen aikana, jolloin oma yksilöllisyys muotoutuu. Aikuistuvan nuoren kehitystehtäviä ovat asumisen ja toimeentulon järjestäminen sekä elämäntyylin vakiinnuttaminen (Rönkä 1992, 3). Perheen perustaminen nähdään seuraavaan kehitysvaiheeseen kuuluvana tapahtumana, joka ajoittuu 20-40 ikävuoden välille (Dunderfelt 1999, 92 – 105). Näin raskaus alle 18-vuotiaalla on poikkeavaa.

5.1 Raskaudesta ja odotuksesta

Raskauden ilmitulo oli äideillä hyvin erilainen. Osa nuorista oli tehnyt raskaustestin, kun kuukautisia ei ollut kuulunut normaaliin aikaan. Joku äideistä, kuten tarinan minä, oli mennyt lääkäriin aivan muista syistä, ja lääkäri oli todennut tarkastuksen yhteydessä raskauden.

Hanna: "Miten sä koit sun oman raskauden? Oliko se yllätys ja miten sä sait tietää siitä?"

Taru: "Mä kävin ihan vaan jotenkin lääkäris..en mä tiää oliko mul maha kipee tai jotain mut sit se vaan ... ei mul käyny ees mielesä, et vois olla tällästä...sit se vaan kokeili ja sano, et kohtu on laajentunu, niin et voisinkohan olla raskaana. Sit mä kävin verikokeessa ja se oli positiivinen. "

Puolet äideistä mainitsi raskaaksi tulonsa olevan vahinko. Osa äideistä käytti erilaisia ilmaisuja raskaudestaan ja vauvasta: " *lapsi saa tulla jos tulee*"(Taru, Piia), " *haluttu vahinko*" (Anni) ja " *tietoinen vahinko*" (Sanna). Yksi äiti oli suunnitellut lasta. Kaikilla näillä ei-vahingoiksi vauvansa määrittelevillä nuorilla oli parisuhde, joka oli joko seurustelusuhde, avo- tai avioliitto. Hirvosen (2000) mukaan raskaus tuli hänen tutkimuksensa kymmenelle nuorelle suunnittelematta. Kahdelle raskaus oli siis suunniteltu. (Hirvonen 2000, 78.) Mäkelän (1994) tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan todeta, että vain yksi seitsemästä äidistä oli aidosti halunnut lasta ja muiden vauvat olivat olleet "vahinkoja", jotka äidit olivat päättäneet pitää (Mäkelä 1994, 45-

49). Myös Gillian Schofield (1994, 61) toteaa, että yhdenkään hänen tutkimukseensa osallistuneen äidin raskaus ei ollut suunniteltu.

Yhteiskunnan asenteessa yksinäisten nuorten raskauksiin on näkyvissä sama kaksinaismoralismi kuin seurustelusuhteissa: pojille esiaviolliset sukupuoli-suhteet ovat sallitumpia kuin tytöille. Nuoren raskaus nähdään merkinä synnistä, joka merkitsee vain tytön. (Nätkin 1997, 186.) Nuorelle itselleen raskaus voi olla pyrkimys ratkaista riippuvuuden ongelma. Nuori kokee tulevan äitiyden vahvistavan identiteettiään. Lapsen kautta hän saa arvostusta ja pääsee oman elämän alkuun. (Aromaa 1990, 130.)

Raskausaika on täynnä ristiriitaisia tunteita. Toisaalta tuleva äiti on ylpeä tilastaan ja onnellinen tulevasta tapahtumasta, mutta monet asiat pelottavat. Miten selviytyä lapsen hoidosta ja kasvatuksen haasteista. Onko taloudellinen tilanne turvattu ja voiko parisuhde hyvin? Onko vauva terve? Äiti voi kokea surua, kiukkua, ärtymystä. Tämä hämmentää ja pelottaa äitiä. (Niemelä 1985, 13.)

Hirvosen (2000, 79) tutkimuksessa itse raskausaika sujui nuorilla hyvin. Nuoret paransivat elämäntapojaan, mutta muuten arki sujui entiseen malliin Joillain oman tutkimuksen äideillä raskaudesta seurasi suuri elämänmuutos. Nämä olivat äitejä, joiden elämään oli kuulunut runsas alkoholin tai huumeiden käyttö. Raskauden myötä nuori alkoi ajatella elämäänsä uudella tavalla ja valmistautua vanhemmuuteen. Päihteet eivät enää kuuluneet tähän elämään.

Katri: "Siihen loppu mun rellestyselämä ja juominen jäi heti pois, eikä ollu ees vaikeeta. ... mulla ei enää ollu mitään tarvetta juoda, kun nyt rupes aatteleen asioita eri tavalla ja elämään tuli tarkoitus" .

Raskausaikaansa nuoret äidit eivät muistelleet tarkemmin. Heidän mukaansa se meni hyvin. Joillain äideillä vatsan kasvaminen ja yleinen lihominen oli tuntunut ikävältä. Kukaan äideistä ei maininnut eikä kertonut tuntemuksistaan vauvan potkuista ja liikkeistä. Tämä saattoi johtua heidän keskittymisestäään kertomaan tärkeämmiksi kokemistaan asioista tai asian merkityksettömyydestä. Kuitenkin Niemelän (1985) mukaan lapsen ensimmäiset liikkeet ovat äidille ja isälle hyvin tärkeitä. Liikkeet konkretisoivat vauvan olemassaolon. Yleensä äidit odottavat vauvan liikkeitä ja yhteys

vauvaan muodostuu liikkeiden avulla. Vanhemmat luovat liikkeiden perusteella mielikuvan lapsesta, miettien myös sukupuolta. (Niemelä 1985, 36-37, 47.)

5.2 Abortista ja adoptiosta

Yllättävän raskauden jälkeen oli mietittävä, miten toimia. Vauvan tulo ei aina ollut positiivinen yllätys. Tilanteessa mahdollisia muita vaihtoehtoja olivat abortti tai adoptio. Oli mietittävä asiaa. Aborttia voi tarkastella eettiseltä, uskonnolliselta, poliittiselta, juridiselta ja psykologiselta kannalta sekä naisnäkökulmasta. Historiallisesti ajateltuna abortin hyväksyttävyyteen ovat vaikuttaneet eri aikakausien arvot. (Pesonen 1998, 4.)

Suomen lain mukaan raskaus on mahdollista keskeyttää yleensä 12 raskausviikkoon asti ja poikkeustapauksessa aina kahdenteenkymmenenteen raskausviikkoon asti. Aborttiin oikeuttaa alle 17-uoden ikä. (Kokkonen 1993, 171-172.) Kosusen ja Rimpelän (Suomen Lääkärilehti 1999, 3201) mukaan nuorten aborttien määrä on kasvanut viime vuosina. Tämän kasvun hillitsemiseksi 1.5.2002 Suomessa astui voimaan laki reseptivapaan jälkiekhäisyväkäläkkeen myynnistä kaikille 15 vuotta täyttäneille (Apteekkien väki joutuu valistamaan jälkiekhäisystä 2002, A6). Seuraavasta taulukosta voimme nähdä 15-17-vuotiaiden tyttöjen tekemät raskauden keskeytykset 1000 tyttöä kohti vuosina 1990-2000.

Taulukko 2. 15-17-vuotiaiden tyttöjen raskauden keskeytykset 1000 tyttöä kohti

vuosi	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
keskeytyksiä	11,3	10,0	9,5	8,5	7,4	7,8	8,1	8,8	9,8	10,5	12,3

Stakes 2002, Stakesin raskaudenkeskeytysrekisteri.

Joidenkin tutkimukseni nuorten äitien raskaudet olivat olleet jo niin pitkällä, että abortti ei olisi ollut enää mahdollinen. Osa nuorista oli miettinyt abortin mahdollisuutta, mutta syystä tai toisesta luopunut siitä. Vanhempien kommentteilla oli merkittävä arvo.

Hanna: "No sit sä tulit raskaaks. Käyttit te ehkäsyä?"

Päivi: "Kyl me käytettiin mut yks kerta jäi väliin ja siit se sit."

Hanna: "Teil oli kortsu, et sulla ei ole pillereitä?"

Päivi: "Joo ei mulla oo ollu."

Hanna: "Sit sä teit testin ..."

Päivi: "Joo, kun kuukautisia ei alkanu kuulua, niin mä tein. ... Mun piti pyytää äitiltä rahat siihen testiin ja sit kun tuli se merkki, niin mä menin heti neuvolaan. Äiti mulle on sanonut, että jos mä tuun raskaaks vaikka 14-vuotiaana, niin pidä se. Se on ite tehny abortin nuorena ja sit se ei enää meinannu saada lasta ollenkaan. Niin kai sille on jääny sellanen olo. Nyt mulla on aika vanha äiti."

Osaa oman tutkimukseni äideistä oli sosiaalinen verkosto yrittänyt taivutella aborttiin, mutta äidit eivät olleet suostuneet. Samoin oli tapahtunut Mäkelän (1994, 45-59) tutkimuksessa. Suurin osa tutkimukseni nuorista teki päätöksen äitiydestään yhdessä lapsen isän kanssa. Myös Hirvosen (2000, 72-76) tutkimuksessa kahdeksan kahdestatoista äidistä päätti äitiydestään yhdessä lapsen isän kanssa.

Omassa tutkimuksessani lähes kaikilla nuorilla, kuten myös tarinan äidillä, oli ollut heti negatiivinen asenne mahdolliseen omaan aborttiin. Omien halujen unohtamisen ja epäitsekkyuden ajatellaan yhä kuuluvan ideaaliin äitiyteen. Äitiys koetaan jokaisen naisen itsestään selvyudeksi, eikä yksilöllisille valinnoille ehkä haluta antaa tilaa. Aborttia harkittaessa kyse voi olla myös lapsen edusta. Usein tilanteeseen liittyy etujen ristiriita. Onko äidin vai lapsen etu tärkein? (Multamäki 1993, 175.) Sen sijaan tutkimukseni nuoret hyväksyivät abortin tietyissä tilanteissa. Myös Notkolan (1993, 89-95) tutkimuksessa lähes kaikki naiset hyväksyivät abortin erityistapauksissa. Erityistapauksia olivat naisen terveyden vaarantuminen ja lapsen todennäköinen sairaus.

Uskonnollisuudella on merkittävä vaikutus aborttiasenteisiin. Kristillinen ihmiskäsitys luo ihmisyyden alarajaksi hedelmöittyneen munasolun. Tämän perusteella jokainen raskauden keskeytys on murha. (Laulaja 1994, 153-156.) Tutkimukseni nuorista muutamalla oli vahva kristillinen ihmiskäsitys, ja he toivat selvästi esille ajatuksensa abortista. Heidän mukaansa abortti oli murha, eivätkä he missään nimessä olisi voineet kuvitella sitä omalle kohdalleen. Äiti koki abortissa tappavansa osan omaa itseään, oman lapsensa. Heille sikiöllä oli jo selkeä ihmisarvo.

Toinen vaihtoehto, joka Suomessa on melko harvinainen, on adoptio. Suomessa on lukuisia lapsettomia pariskuntia, jotka odottavat ottolasta (Kukkonen & Salo 2000, 11). Tilastollisen vuosikirjan mukaan Suomessa tehtiin ottolapseksiottoja seuraavan

taulukon mukaisesti. Nämä luvut sisältävät yhden ja kahden vanhemman tekemät adoptiot sekä ulkomaiset adoptiot. Kotimaisia adoptioita luvuista on vuosittain ollut 35-50.

Taulukko 3. Suomessa tehdyt ottolapseksiöt.

Vuonna	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Adoptio	356	351	391	377	345	402

Adoptiotilasto. Tilastokeskus. Henkilökohtainen tiedonanto 15.4.2002.

Adoptio eli lapseksiottaminen on oikeudellinen toimenpide, jossa vanhempien oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät adoptiovanhemmille. Lapsen asema adoptioperheessä on sama kuin biologisella lapsella. Jokainen vanhempi päättää lapsensa luovuttamisesta adoptoitavaksi. (Kotimainen adoptio 2002. Elektroninen dokumentti.) Koska adoptoitavia lapsia on Suomessa vähän, ovat lapsettomat pariskunnat päätyneet ulkomaisiin adoptioihin. Toisaalta myös halu auttaa heikoissa olevia lapsia adoptoimalla heidät Suomeen, vaikuttaa ulkomaisen adoption yleisyyteen.

5.2.1

Adoptio ei ollut tullut mieleen kuin yhdelle tutkimukseni äidille edes ajatuksena. Hän oli ajatellut sekä aborttia että adoptiota.

Hanna: ”Aaatelik sä koskaan aborttia tai adoptioo?”

Paula: ”No mähän olin varannu jo kaks tai kolme kertaa aborttiajankin, mut sit mä vaan en pystynyt ja nyt kun mä tiedän ton lapsen, niin en mä siitä enää luopuis mistään hinnasta. Ja kävi mulla se adoptiokin mielessä, kun toi lapsen isä teki minkä teki, niin aatelin kaikenlaista ja silloin mä menin tonne lääkärille ja hain ne paperit ja kaikki, mut sit vaan tulin toisiin ajatuksiin ja sain rohkeutta, että kyllä mä pärjään ilman miestäkin. Että en mä travi sitä, kun se ei kerran ole sen arvoinenkaan. Ja tällä hetkellä se onkin linnassa, eli se on alkanu tehä rötöksiä ja kaikkee, et parempi kun lähtikin.”

Sekä abortti että adoptio tunnelatauksineen ovat vaikeita asioita. Näihin kohdistuvat tunteet ovat opittuja. Nären (1999) mukaan me opimme tuntemaan ja olemaan tuntematta tunteita. Tunteilla on sosiaalinen tehtävä. Käsittelemme tunteita aktivoiden, torjuen ja säädellen niitä. (Näre 1999, 10.) Samalla tavoin säätellemme aborttiin ja adoptioon liittyviä tunteita. Äideille abortti ja adoptio olivat hyvin tunnelatautuneita

asioita. Abortin mainitseminenkin herätti joillakin äideistä voimakkaan ei-vastauksen. Suurella osalla tutkimukseni äideistä, kuten tarinan äidillä, mikään muu vaihtoehto kuin lapsen pitäminen ei ollut edes harkittavissa.

5.3 Lähipiirin suhtautumisesta raskauteen

Nuori äiti itse oli tehnyt valintansa ja oli tyytyväinen päätökseen, mutta usein lähipiiri koki tilanteen vaikeana. Perhe ja ystävät yllättyivät. Äiti oli kauhuissaan. Kuten tarinan minä, nuori kertoi raskaudesta omalle äidilleen usein viimeisenä, mikäli hän epäili äidin negatiivista reaktiota. Hirvosen (2000, 72-76) tutkimuksen mukaan nuoren suurin pelon aihe oli ollut raskaudesta kertominen omalle äidille. Myös Mäkelän (1994) tutkimuksessa vauvan syntymä oli muuttanut tyttöjen suhdetta omaan äitiin. Lisäksi kahden nuoren äidin isä ei hyväksynyt lainkaan tyttärensä raskautta. (Mäkelä 1994, 50-59.) Tutkimukseni nuorten omien äitien reaktioihin heidän kuullessaan tyttärensä raskaudesta vaikutti heidän oma raskaaksituloikänsä. Osa isoäideistä oli saanut ensimmäisen oman lapsensa alle 18-vuotiaana ja koki sen vuoksi empatiaa tyttärtään kohtaan. Nämä mummot olivat suorastaan ylpeitä lapsenlapsestaan. Oman äidin hyväksynnällä ja tuella oli tärkeä merkitys nuoren äidin elämässä.

Hanna: ”Miten sä ite suhtauidit, kun sä kuulit, että Pirjo on raskaana?”

Sannan äiti: ”No mähän olin tosi mielissäni ja aloin heti neuvoon sitä kaikessa. Se oli mulle ihan hyvä juttu.”

Hanna: ”Olitko yllättynyt?”

Sannan äiti: ”En. Että meidän lapsethan oli kaikki aina puhuneet, että ne haluaa tehdä lapset nuorena ja kun Pirjollakin oli Pekka ja ne asu yhdessä, niin kait sitä oli vähän aavistellu, että jotain tällästä saattas tapahtua. Et ei se ollu mulle mikään shokki.”

Ystävät reagoivat eri tavoin eri nuoren kohdalla. Osalla äideistä ystävät olivat olleet innoissaan vauvasta ja odottivat vauvaa yhdessä äidin kanssa. He tarjoutuivat hoitajiksi ja auttoivat äitiä hankkimaan tarvikkeita vauvalle. Ystävien ympäröimä odottava äiti pyrki jatkamaan elämäänsä mahdollisimman paljon entiseen tapaan.

Hanna: ”Mites sun kaverit suhtautu raskauteen?”

Paula: ”Nehän oli ihan et ihanaa ihanaa että ne haluaa hoitaa ja kaikilla oli

vauvakuume ja välillä tuntu, että ne ootti enemmän kuin minä."

Valitettavasti kuitenkin osa tutkimukseni nuorten ystävistä koki ystävän raskaaksi tulon negatiivisesti, eikä halunnut enää pitää yhteyttä ystävään. Nuori äiti jäi yksin. Tällaiset ystävät vierastivat ystävänsä elämäntilanteen muutosta, heillä ei todennäköisesti ollut kokemusta pienistä lapsista ja ehkä he olivat jopa kateellisia ystävän uudesta elämäntilanteesta. Mäkelän (1994, 45-59) tutkimuksessa neljä äitiä kertoi menettäneensä ystäviä raskausaikanaan tai viimeistään lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana

Hanna: "Miten sä koit, että muut suhtautu tähän sun raskauteen?"

Piia: " Mul ei oo enää jäljellä kun kaks parasta kaveria. Kaikki muut hävis. Se juttu levis tosi nopeesti ja sit näkihän sen mun mahasta ja sit vaan ei ollukaan enää kavereita. "

Tarinassa nuoren tueksi jää yksi ystävä. Myös näin tapahtui joidenkin haastattelemieni nuorten elämässä. Yksikin ystävä on riittävä ja auttaa elämänmuutoksessa. Tällainen elämänmuutos mittasi ystävyyttä. Tosi ystävä pysyy ystävän tukena vaikeinakin hetkinä, eikä vierasta erilaista tilannetta.

5.4 Parisuhteesta

Suurimmalla osalla haastattelemistani äideistä oli poikaystävä, avo- tai aviopuoliso. Kaikilla kirjeäideistä oli puoliso.

Kirsi: " ... On ihanaa olla nuori äiti ja lapsen odotusaikana menin naimisiin lapsen isän kanssa juuri tasan kuukausi ennen synnytystä ... " (K)

Osa äideistä kertoi parisuhteestaan. He totesivat olevansa onnellisia ja tyytyväisiä suhteeseensa. Moni äideistä oli mennyt raskausaikanaan kihloihin tai naimisiin ja halunnut siten osoittaa sitoutuneisuuttaan. Lähes kaikkien kihloissa tai avioliitossa olevien äitien puoliso oli lapsen isä.

Äiti voi odottaa myös yksin, ilman lapsen isää. Tutkimukseni äideistä muutamalla oli tämä tilanne. Tällöin äiti tarvitsee yhä enemmän tukea myös jo raskausaikanaan.

Neuvolatyöntekijät antavat äidille opastusta ja tukevat valmistautumisessa vanhemmuuteen.

Kuitenkin Kurosen (1994) mukaan neuvolatyöntekijät pitävät pysyvää parisuhdetta vanhemmuuden perustana, eivätkä kyseenalaista puolison olemassaoloa. Pysyvä parisuhde on neuvolan työntekijöille toimivan perheen merkki. (Kuronen 1994, 84). Aina puolisoa ei kuitenkaan ole, ja nuori äiti odottaa yksin. Terveystieteiden tutkimukset eivät ehkä tiedosta sosiaalisen elämän moninaisuuksia ja ongelmia. Perinteiseen perhemalliin kuuluvat isä, äiti ja lapset. Kuitenkin yksinäinen odottava äiti tarvitsee paljon tukea ja hänen tilanteensa tarvitsee erityistä huomiota.

Jos parisuhde on olemassa, on sen merkitys tärkeä koko raskauden ajan. Kurosen (1994) tutkimuksessa neuvolan työntekijät näkevät lapsen odotuksen ja syntymän tilanteena, jolloin pariskunnasta tulee perhe. Tilanne on elämänmuutos, jossa parisuhdetta koetellaan. Toimiva parisuhde tukee valmistautumisessa vanhemmuuteen. (Kuronen 1994, 85.) Parisuhde vaikuttaa koko perheen elämään. Tavoitteena on lämmin ja tasavertainen suhde. Vauvantulo muuttaa koko suhdetta usein lähentäen ja järkevöittäen sitä. Nuoret vanhemmat aikuistuvat vastuun myötä ja kasvava itsetunto vahvistaa persoonallisuutta. (Hämäläinen 1990, 34-40.) Mäkelä (1994, 50-59) toteaa tutkimuksensa nuorten äitien parisuhteiden olleen lyhyitä ja siksi vielä herkkiä muuttumaan. Omassa tutkimuksessani avo- tai avioliitossa elävillä äideillä ei ollut tapahtunut muutosta parisuhteissa, mutta seurustelusuhteissa elävien äitien kumppanit olivat vaihdelleet. Yhdellä äidillä seurustelukumppani oli vaihtunut kahdesti raskauden aikana. Joku nuorista äideistä ei ollut seurustellut lainkaan raskaaksitulonsa jälkeen. Tämän yhdeksän kuukauden odotuksen jälkeen nuorista tuli äitejä.

6 ÄITIYS

Me oltiin laitoksella neljä yötä. Ne halus tarkkailla näin nuorta ensisynnyttäjää vähän kauemmin kuin muita, mutta hyvinhän me selvittiin. Mä kylvetinkin Sonjan jo ekan kerran laitoksella ja hyvin meni. Mun vauvasta tuli Sonja mummin toisen nimen mukaan ja mä halusin kutsua sitä heti Sonjaksi. Sonja oli reipas tyttö. Se söi hyvin ja tuntui, että se kasvoi heti ensimmäisestä päivästä alkaen joka hetki. Makekin tuli katsomaan Sonjaa. Se oli nii ylpee isä. Meiän suhe oli syventynyt tosi paljon mun raskauden aikana ja nyt Make suunnitteli jo yhteenmuuttoa sen ensikotijakson jälkeen. Ihan innoissaan sekin vaihto vaippoja ja hoiti Sonjaa, niin mä sain levätä rauhassa. Musta oli jännä, kun Make niin kovasti ja halus oppia vauvan hoitoo ja kyseli koko ajan, vaikka enhän mä osannu yhtään sen enempää. Tuntu vaan, et se yritti olla enemmänkin kun mitä pysty. Make oli silloin 17 ja mä oli 16. Maken porukat oli kuollu jossain onnettomuudessa, kun Make oli ollu pieni ja se olikin viettäny koko ikänsä mummollaan. Mummo oli sen perhe. Musta taas tuntu, että mutsi oli mun perhe, kun en mä juuri muita paljoo nähny. Mutsi, Make ja Miia oli ainoot ihmiset, jotka tuntu välittävän musta kun mä olin raskaana. Kaikille muille: kavereille, faijalle ja sukulaisille mä olin sellanen elefantti kummajainen, joka vaappu ympäriinsä.

Nyt sit alko tuntua jotenkin erilaiselta. Faijakin jopa työntäyty sairaalaan kattomaan Sonjaa ja ihan hymyili sille. Tyttö oli kuulemma mummon näkönen. Kait se oli sitten hyväksyty sukuun. Hyvä sille. Ja nyt mä olin äiti. Mulla oli uus arvonimi. Make toi kukkia ja tuntu, että se piteli mua kuin kultatuolissa. Jotain kavereitakin, keitä mä en ollu nähny aikoihin tuli sairaalaan kattomaan Sonjaa ja leperteli sille ihan innoissaan. Mua alko vähän ällöttääkin sellanen pelleily. Kaikki se yheksän kuukauden aikanen unohtaminen oli kun tyhjää vaan.

Mutta mä nautin mun vauvasta. Mä jaksoin katella sen pieniä varpaita tuntikausia ja ihaila sen hentoa ihoa. Mä vaan kattelisin ja silittelisin sitä. Se oli niin kaunis ja hauras. Sillä oli ohuet vaaleat kihartuvat hiukset ja pikkuruiset kynnet. Se oli ihan täyden kymppin tyttö.

Sit tuli meiän muutto. Me mentiin sairaalasta suoraan ensikotiin. Siellä meillä oli ihan oma pieni huone. Siinä oli mun sänky ja vauvan sänky ja kaappi vaatteille ja pieni pöytä. Himasta mä toin maton ja verhot ja jotain pientä omaa tavaraa, että näyttäis ees vähän kotosalta. Siinä huoneessa me oltiin suuri osa ajasta. Olihan siellä yhteinen televisiohuone ja keittiö, jossa jokainen aina vuorollaan teki ruokaa kaikille, mut mä en oikein viihtynyt niissä yhteisissä tiloissa. Mieluummin me oltiin ihan kahestaan. Enkä mä oikein viihtynyt koko talossa. Tuntu, että kaikki vaan siellä kylläs ja vahti toisten menoja, eikä ollu mitään omaa rauhaa. Ja jos omas huoneessakin oli liian pitkään, tuli sinnekin joku koputtelemaan, että onko kaikki hyvin. Eikä ne ees neuvonu lapsen hoidossa, ellen mä just kysynyt jotain tiettyä juttua. Oli se melko vaikeeta. Oikeestaan mä aloin just siks mieltä sitä Maken ehotusta muuttaa yhteen. Silleen se olis ainakin halvenpaa.

Mutta muuton aika ei ollut vielä. Eikä asuntoakaan ollut vielä missään. Tosin, jonossa kyllä oltiin. Nyt me opeteltiin uutta elämää. Siihen meiän elämään kuulu nukkuminen, syöminen, vaipan vaihto ja taas nukkuminen, syöminen ja vaipan vaihto. Neljä tuntia Sonja nukku ja sit sillä oli karmee nälkä. Onneks maitoo tuli hyvin ja imettäminen onnistu. Kättilö neuvo laitoksella, miten vauvaa piti pitää imettäessä ja miten se sit aina röyhtäytettiin syötön jälkeen. Oikeestaan se oli sellanen meiän ihan oma hetki. Jotkut äidit ensikodilla syötti vauvan vaan pullosta, mut mä en tajunnu sitä. Musta oli ihanaa, kun Sonja lutkutti tyytyväisenä silmät suljettuina. Sillä hetkellä mä tunsin ihan oikeesti, et mä oon äiti. Oli sellanen herkkä ja lämmin olo. Välillä mua vieläkin itketti, mut onnesta. Mä olin tärkeä, elintärkeä, mun lapselle. Sonja tarvitsi mua. Ensikodille tuli lehtiä ja mä luin yhestä äidin tunteen heräämisestä. kai tää oli just sitä. Mut ei se aina ollu niin helppoo.

Me nukuttiin vierekkäin: Sonja omassa ja minä omassa sängyssäni. Mä nukuin sellasta koiran unta ja heräsin Sonjan jokaiseen äännähdykseen. Välillä se inisi unissaan. Tai, kun sen tutti tippu, niin se yritti alottaa pientä itkua. Kiltti se oli ja kaikki meni hienosti, mut en mä päässy minnekään yksin. Neljän tunnin välein me syötiin ja sit nukuuttiin. Kun mun uni oli öisin huonoo, niin mä nukuin usein päivisinkin samalla kun Sonja. Mä en oikein luottanu kehenkään vieraaseen hoitajaan, enkä niihin ensikodin työntekijöihin, joten hoidin koko ajan ite. Mitä nyt Make tuli iltasin. Se oli aika yksinäistä elämää. Ennen oli tavannu paljon kavereita ja käynyt koulussa ja tullu ja

menny. Nyt mä vaan istuin ja olin. Kyl mä yritin lukee aina päivällä, kun Sonja nukku, ja kärräsin mä sitä ulkona. Liikuntaa oli pakko saada jotenkin, kun mahaa oli jääny synnytyksestä ihan tarpeeks. Neuvolan tati tosin sano, että se vielä katoa imetyksen mukana, mutta mä en oikein luottanu siihen sanaan.

Perjantai-iltaisain, kun ilta alko hämärtyä ja autot alko pörrötä kadulla, tuli sellanen haikee olo. Siellä se oli, se entinen elämä. Ei mua kaduttanut yhtään, mutta tää oli kovin erilaista. Kuitenkin mulla oli Sonja ja se oli mun elämän tärkein asia.

Äitiys on muuttuva, kulttuurinen ja historiallinen konstruktio, joka nähdään naisen tekemänä valintana. 1990-luvulla on keskusteltu postmodernista äitiydestä, jossa äitiyden nautinto on hyväksyttyä ja jossa äitiys, seksuaalisuus sekä suhde mieheen ja lapseen nähdään erillisinä osina. Tähän äitiyden malliin kuuluu myös ajattelu äitiyden yhdistelmästä. Aiemmin äitiys nähtiin joko - tai -valintoina tai sekä - että -edellytyksinä. Tällöin naisen tuli valita joko äitiyden tai palkkatyön välillä, tai avioliitto nähtiin äitiyden edellytyksenä. Postmodernin ajan hengen mukaan äitiyteen voi yhdistellä sekä palkkatyön että avoliiton tai yksinäisen äitiyden. Yksilö ratkaisee tilanteensa haluamallaan tavalla. (Nätkin 1997, 250-251.)

Historiallisesti tarkastellen äitiys on muuttunut paljon. Erityistä huomiota äitiyteen on alettu kiinnittää vasta viimeisen runsaan sadan vuoden aikana. Aiemmin isän merkitys perheessä oli vahva ja äitiä arvostettiin lähinnä vain synnyttäjänä ja lastenhoitajana. (Häggman 1994, 138-140.) Tämän jälkeen lapsi alettiin nähdä osana pienempää perheyhteisöä, ja perheen asema korostui. Uutta oli perheen vuorovaikutus valtion kanssa ja yhteiskunnan osallisuus perhe-elämässä. (Satka 1994, 26.) Samalla isän patriarkaalin asema alkoi murtua, ja nyt äidin tehtäväksi muodostui lapsen kasvatusta (Sulkunen 1989, 80). Tänä aikana vanhemmuus yhdistettiin voimakkaasti avioliittoon, jossa molemmat vanhemmat huolsivat yhteisiä lapsia. (Pylkkänen 1996, 44.) Näin alettiin puhua ydinperheestä, johon kuuluivat vanhemmat lapsineen. Tähän ydinperheajatteluun sisältyi myös kotien privatisoitumisen ideologia. Koti oli yksityisalue, jonka asiat kuuluivat vain sen asukkaille. (Satka 1994, 301.) Nykyisin perhe elää subjektiivisuuden aikaa, jolloin jokainen perheenjäsen on oma yksilönsä ja

perhe lähinnä yksilöiden verkosto. (Alanen 1992, 110-120.) Ydinperheajattelu on väistynyt. Perhemallit ovat monipuolistuneet. On sekä ydinperheitä, että yksinhuoltajaperheitä, uusperheitä ja saman sukupuolen perheitä.

Äitinä oleminen on kuitenkin yhä arvostettua. Äitinä nainen saa toteuttaa itseään naisena. On osattava luopua myös aiemmista rooleistaan ja omaksuttava uusi. Uuden roolin omaksuminen voi olla vaikeaa, jos entinen rooli on ollut miellyttävä ja hyvin hallittu. (Niemelä 1979,161.) Nuorelle aiempi opiskelijan tai koululaisen rooli on saattanut olla mielekäs, ja siksi äidin roolin omaksuminen tuottaa vaikeuksia. Jokaiselle naiselle äidin rooli ei sovi. Nainen voi kokea oman itsenäisen elämänsä äitiyttä merkittävämpänä, eikä halua lapsia. Äitiyden tulisi olla jokaisen yksilöllinen valinta, ja tutkimukseni nuoret kokivat oman äidiksi tulonsa omana valintanaan. Kuten tarinan perheelle, nuoren äidin ja lapsen suhteelle annetaan aikaa ja tuetaan sen kehittymistä. Yhtä lailla myös nuoren isän ja lapsen suhde nähdään tärkeänä ja isän kiinnostus lapsen hoitoon nähdään merkittävänä. Perhettä tuetaan itsenäisessä elämässä.

Scofieldin (1994) mukaan äitiyden arvo määräytyy sen viitekehysten mukaan. Äitiys ilman oletettua viitekehystä luo negatiivisia miellejhtymiä. Nuoret äidit kuuluvat juuri tähän negatiivisten miellejhtymien ryhmään, koska heidän viitekehyksensä on poikkeava. Äitiyden aviollinen status on menettänyt merkitystään, mutta ikä on merkittävä. Ikä luo käytöksen normit ja poikkeava käytös nähdään sosiaalisena saasteena. (Scofield 1994, xii.)

6.1 Elämänmuutoksesta

Synnytys oli jokaiselle tutkimukseni nuorelle äidille hyvin voimakas kokemus. Synnytystä kuvataan raskauden ja äitiyden kulminaatioksi. Se on saavutus, jossa nainen toimii koko persoonallaan. (Närhi & Kurikka 1994, 54.) Haastattelutilanteessa nuoret kertoivat vuolaasti sairaalaan lähdöstään, kättilöistä, kivusta, lääkityksestä ja itse tilanteesta. Jokaisella nuorella oli joku henkilö tukena mukanaan synnytystilanteessa. Osalla, kuten tarinan äidillä, henkilö oli oma äiti, toisilla taas ystävä, aviopuoliso tai poikaystävä. Kipu oli erityisen puhutteleva aihe. Kaikki äidit olivat halunneet lääkitystä kipuun, mutta kivun kokemus oli silti ollut voimakas. Lapsen syntymä kivun seurauksena korosti saavutuksen onnea.

Lapsen synnyttyä äiti ja isä ovat vastuussa lapsensa elämästä. Pieni vauva on avuton ja tarvitsee hoivaa ja hellyyttä. Elämä muuttuu. Ennen nuoren äidin aika oli jakautunut opintojen ja vapaa-ajan välillä. Nyt aika olisi jaettava aikansa lapsen ja omien tarpeidensa välillä. Tarinan perheellä elämä muuttuu täysin. Äidin on muutettava elämäntapojaan ja keskeytettävä opintonsa. Hän muuttaa ensimmäisen kerran pois kotoa siirtyen asumaan ensikotiin. Myös rahankäyttö muuttuu. Nyt perheessä onkin yksi jäsen lisää. On opeteltava rahankäyttöä. (Niemelä 1985, 19-20.) Useat tutkimukseni nuorista äideistä kokivat rahankäytön vaikeana ja opettelua vaativana asiana. Aiemmin nuoret äidit olivat käyttäneet rahansa omiin tarpeisiinsa, mutta nyt heidän tulisi huolehtia rahan riittämisestä sekä omiin että lapsen tarpeisiin. Lisäksi äitien tulot olivat hyvin pienet ja muutama heistä tarvitsi taloudellista avustusta, joko vanhemmiltaan tai yhteiskunnalta. Vauvan synnyttyä elämä muuttuu usein enemmän kotikeskeiseksi. Se merkitsee elämän säännöllistymistä ja rytmittymistä, lisääntyvää muiden huomiointia, mahdollisen parisuhteen hoitamista, vastuun lisääntymistä ja elämän vapauden rajoittumista kuitenkin niin, että elämän sisältö ja tarkoitus kasvavat. (Hämäläinen 1990, 34-40.) Tarinan äidillä elämä muuttuu kotikeskeiseksi elämän rytmittyessä ja sosiaalisen verkoston pienentyessä. Ensikodin elämästä muodostuu nuoren äidin elinpiiri. Siellä hän opettelee vastuuta, vanhemman roolia ja aikuisen arkea. Näin tapahtui myös useilla tutkimukseni nuorilla äideillä.

Äidin elämä on erilaista kuin nuoren vapaa elämä. Yksi tutkimukseni äiti ajatteli äitiyttä nuoruuden villiyyden ja kokemushaluisuuden kautta. Nuoruuden elämänvaiheeseen hänen mukaansa kuului kokemusten kerääminen ja rajojen etsiminen. Vauva vähensi tai jopa esti tämän vaiheen toteutumisen. Tämä vaihe jää myös tarinan äidiltä kesken. Hän etsii vielä kokemuksia ja elämänsä suuntaa.

Tuula: ” ... Suurin muutos vauvan tulossa oli se että nyt mä oon vastuussa tosta pienestä ihmisestä ja se aluksi tuntui että mä en osaa hoitaa vauvaa ja mistä tiedän mitä se milloinkin tarvii ruokaa, kuivan vaipan tai jotain muuta. Olihan se erilaista kun yöllä tarvitsee nousta antamaan ruokaa ja ehkä suurin oli se että vauva oli tärkein että sillä oli kaikki hyvin. Välillä huomaa itse että mä en ole itse syönyt mitään tänään ja kaikki arkipäivän rutiinit vain pyörii lapsen ympärillä. Enne oli niin, että mä meen nyt tonne ja tulen sitten joskus illalla ja pääpainoisesti koulu ja kaverit oli tärkeitä. ... ” (K)

Tässä elämän muutos näkyi melko selvästi. Nuori äiti eli hyvin tiiviisti lapsen ehdoilla, lähes unohtaen omat tarpeensa. Joillain äideistä vastuuseen sitoutuminen ja arjen muutos oli tuottanut vaikeuksia ja pahaa oloa. Yleinen kritiikki nuorten kypsymättömyydestä äitiyteen liittyy sitoutumiseen ja sopeutumiseen. Nuorten äitien ajatellaan jatkavan entistä vapaata elämäänsä lapsen jäädessä onohduksiin. Toisilla näin saattaa käydä. Tutkimukseni nuorista äideistä kahdella oli ollut vaikeuksia sopeutua elämänmuutokseen. Ann Phoenix (1991, 1-5) halusi epäillä nuorten äitien vastuuttomuutta. Phoenixin mukaan ongelma-ajattelu pohjautuu huoleen lasten tulevaisuudesta ja äitiyden onnistumisesta. Tätä perustellaan sillä, että nuorten äitien halu käydä ulkona ja viettää vapaa-aikaa on suurempi kuin vanhemmilla äideillä. Phoenixin tutkimuksen mukaan nuoret äidit nähdään myös yhtenäisenä ryhmänä, johon yleistetään nuorten äitiyden syitä ja seurauksia. Ikärajaksi tälle ryhmälle nähdään 20 vuotta, jolloin nuori ottaa aikuisen roolin ilma kypsyttää. Tällainen ajattelutapa nuorten äitiydestä on kuitenkin liian yksinkertainen. (Phoenix 1991, 19-24.)

6.2 Identiteetistä

Äitiys muodostuu naiselle usein tärkeäksi itsetunnon lähteeksi ja identiteetin osa-alueeksi (Rönkä 1992, 15). Kukin tutkimukseni nuorista äideistä koki oman äitiyden identiteettinsä eri tavoin. Äitiys koettiin alkavaksi ensihetkestä, jolloin äiti kohtasi lapsensa. Ensihetkeä kohdata lapsi, äidit kuvasivat *mahtavana, ihanana*. Myös tarinan nuori äiti kokee hyvin voimakkaana hetken pitäessään lastaan ensimmäisen kerran lähellään. Tästä hetkestä alkaen nämä nuoret naiset olivat äitejä. Heillä oli lapsi.

Äitiyden tunne ei tule automaattisesti heti, vaan vie aikaa. Joku äideistä kuvasi äitiyden ensihetkillä lasta kohtaan kokemaansa tunnetta nuken avulla, jolla voi leikkiä hetken, mutta kun kyllästyy, sen voi heittää sivuun. Äidiksi kasvaminen tapahtui juuri opittaessa ymmärtämään lapsen pysyvyys. Äiti olisi aina vastuussa lapsestaan, eikä vauvaa voisi työntää sivuun väsymyksen yllättäessä. Yksi äiti kertoi äitiyden identiteetin muotoutumisestaan.

Elina: " Tää vauva oli kuin kaupasta tuotu tavara, enkä mä tajunnu oikein koko asiaa. tai siinä meni tosi kauan ennenkuin mä ihan oikeesti tajusin, että tää on mun oma. Et

aluks mä sanoin tälle, että Kaisa auttaa ... en tajunnu sanoo, että äiti auttaa.."

Jokaiselle naiselle äidiksi tuleminen vaikuttaa ja muuttaa voimakkaasti hänen käsityksiään omasta itsestään. Naisen tullessa äidiksi hänen täytyy kyetä hyväksymään itsessään tämä uusi identiteetin osa. Naisen täytyy kyetä hyväksymään myös ne ristiriidat, joita äidin rooli herättää hänen muissa identiteetin puolissaan. Muita identiteetin osia, naisen rooleja ovat hänen esimerkiksi puolison rooli, opiskelijan rooli tai työntekijän rooli. Eri roolien tasapainottaminen luo eheän persoonan ja siten myös tasapainoisen äidin. (Niemelä 1979, 156.)

Kukin äiti oman kokemuksensa perusteella kertoi millaista on olla äiti.

Hanna: " No miltä se tuntu se äitinä olo? "

Päivi: " Ei sitä pysty selittämään. Mut ihan oikeesti ... en vaihtais hetkeekään pois. Vaik eihän täs pääse juuri mihinkään ja aina on lapsi tässä, mut silti ... parempi on näin. Mä nautin tästä elämästä."

Osa äideistä ei ollut ajatellut omaa äitiyttään erityisesti. Hän vain eli arkea ja hoiti asiat päivä kerrallaan.

Hanna: " No sitten te tulitte kotiin ja sä olit äiti. Miltä se äitinä olo oikein tuntuu? "

Taru: " Ei sit silleen ajattele. Täs vaan ollaan."

Joku taas koki äitiyteen kuuluviksi sekä hyvät että pahat päivät. Toisilla rankat hetket korostuivat erityisesti ja väsymys oli jatkuvaa. Oli vaikeaa tottua lapsen rytmiin ja joustaa omista menoistaan.

Myös alueelliset erot vaikuttavat äitiyden kokemukseen. Maaseudulla poikkeava herättää huomiota. Ihmiset puhuvat näkemästään. Huomion keskipisteenä olo vaatii rohkeutta. Äitiyden alussa tunteet ovat pinnalla ja olo on herkkä. Julkiset kommentit ja tuijotukset voivat loukata ja masentaa nuorta äitiä. Eräs nuori äiti kirjoitti maaseudulla kokemastaan huomiosta.

Anu: " ... Pienellä kirkonkylällä olin julkkis vauvoineni. Mitään törkeyksiä ei

kuitenkaan koskaan minun korviini kantautunut. Kunhan tuijottivat. ... ” (K)

Äitiyden identiteetti saattoi myös muuttua. Eräs äideistä, joka oli useampia lapsia vertaili äitiyskokemuksiaan ensimmäisen ja toisen lapsen välillä.

Marjo: ” Silloin ekan kerran se oli sellanen pakko ... oli pakko herätä syöttämään, pakko pukea ja pakko tehdä kaikkea ... nyt se on ihan erilaista. On ihana tehdä tätä ja ai kun on ihana kun lapsi oppii uutta.”

Äiti koki aikuistuneensa raskauksiensa välillä ja ensimmäisen lapsen myötä ja koki olevansa valmiimpi äidiksi tullessaan toistamiseen raskaaksi. Jälkimmäisen lapsen kanssa äiti koki nauttivansa äitiydestä, kun taas ensimmäisellä kerralla lapsi oli tuntunut vain taakalta.

6.3 Vaikeudesta ja helppoudesta

Jokainen lapsi on yksilö ja jokaisen lapsen hoito vaatii herkkyyttä vastata juuri hänen tarpeisiinsa. Äidit kertoivat kokemuksiaan äitinä olon vaikeudesta ja helppoudesta. Vaikeana asiana useat äidit pitivät sairaan lapsen hoitoa.

Hanna: ” Mikä susta on vaikeeta täs äitinä olossa? ”

Päivi: ” Kun lapsi on kipee ja ei tiedä mitä tehdä. Se on vaikeeta.”

Sairaus aiheuttaa pelkoa. Epätietoisuus ahdistaa. Omat taidot koetaan helposti riittämättömiksi. Pienen lapsen lääkitys on tarkkaa. Vauva ei osaa sanoa, mihin sattuu, vaan äidin on havaittava se muuten. Vaikeaksi äidit kokivat myös itselle aiheutuvat tunteet: väsymyksen, yksinäisyyden ja oman ajan puutteen. Vastuun nuoret äidit kokivat erityisen vaikeana.

Anni: ” vaikeinta on ollut hyväksyä se että enää ei voi mennä ja tulla miten haluaa ... ja nää lapset on mun vastuulla, enkä mä voi sysätä niitä minnekään ja mennä. .. ja on muistettava olla aikuinen, vaikka joskus tekisi mieli kieriskellä samanlailla lattialla kun nääkin ja itkee.”

Osalla äideistä vastuuseen sopeutuminen oli ollut vaikeampaa kuin toisilla. Tutkimukseni äideistä nämä vastuun taakkaa kantavat äidit olivat erityisesti turvautuneet omaan äitiinsä ja yrittivät sillä tavoin siirtää vastuuta pois omilta harteiltaan.

Suurin osa tutkimukseni äideistä koki lapsen hoidon helpoimmaksi äitiydessä. Äitien mukaan lapset olivat tyytyväisiä ja nukkuivat paljon. Useilla äideillä oli kokemusta kotitöistä ja pienten lasten hoidosta. Myös Hirvonen (2000) toteaa tutkimuksessaan nuorten äitien kokevan lapsen hoidon ja kotityöt helpoiksi. Monilla heistä oli kokemusta pienten lasten hoidosta ja he luottivat omiin arjenhallintataitoihinsa. (Hirvonen 2000, 88.) Hoito on käytännön asia, joka on opittavissa. Siinä tehtävät virheet näkyvät ja lapsi ilmaisee epämiellyttävän tunteensa ollessaan nälkäinen tai uninen.

6.4 Iästä

Ikäänsä, tullessaan äidiksi, tutkimukseni nuoret eivät olleet kiinnittäneet itse suurempaa huomiota. He kertoivat kokemuksistaan äitiysvalmennusryhmissä tai neuvolassa, joissa he olivat olleet huomattavasti muita äitejä nuorempia. Tai joku äiti kertoi, miten hän oli kokenut häiritsevänä ylimääräiset lääkärin kontrollikäynnit, joita tehtiin vain nuorille äideille. Muutama äiti olisi edelleenkin valmis tekemään lapsen yhtä nuorena kuin oli tehnyt ja piti ratkaisuaan hyvänä.

Taru: " Mun mielestä tää on nyt hyvä ikä ... mä voin opiskella tai mennä töihin kun nää on isompia ja kaikkee ehtii vielä ..."

Suurin osa äideistä olisi nyt harkinnut asiaa uudelleen ja siirtänyt lapsen tekoa muutamalla vuodella. He eivät kokeneet katuvansa äidiksi tuloaan, mutta olisivat asiaa tarkemmin harkittuaan voineet siirtää raskauttaan muutamalla vuodella. Syiksi raskauden siirtämiseen äidit näkivät koulunkäynnin tärkeyden, henkisen kypsymisen ja alaikäisyyden vaikutuksen äitiyteen. Erityisesti peruskoulun loppuun käyminen oli äitien mielestä tärkeää ennen lapsen saamista. Nyt monella äideistä koulu oli kesken ja sen suorittamiseen tarvittiin erityisjärjestelyjä. Jollain äidillä oli kotiopettaja, kun taas toinen kävi yhdeksännen luokan yksityisoppilaana yhdessä vauvan kanssa tämän rytmin mukaan. Tarinan äidillä tilanne on helpompi, koska hän on suorittanut peruskoulun

loppuun mutta hänen ammatillinen koulutuksensa keskeytyy.

Hyvänä äidiksi tuloikänä nuoret kokivat esimerkiksi 20 tai 24 vuotta, jolloin olisi jo kokeneempi. Kokemukseen kuuluvaksi nuoret äidit mainitsivat yleisen elämäkokemuksen lisääntymisen mutta myös riittävän ravintoloissa käymisen. 18 vuotta täyttäneellä on laillinen oikeus käydä ravintoloissa, ja oikeutta tekee mieli käyttää. Lapsi vaikeuttaa äidin ravintolaelämää. Hoitaja on aina järjestettävä. Nuoret kokivat hyvänä viivyttää lapsen hankintaa muutamalla vuodella, jotta riittävä kokemus myös ravintolaelämästä olisi ehtinyt kertyä.

Yksi äideistä toteaa ikämäärittelyn riittämättömäksi ja kokee äitiyden olevan riippuvainen henkilökohtaisesta kypsyydestä

Piia: " Ei se ikä määrää, kuka on hyvä äiti. Kyllä jokainen ihminen on erilainen ja meillä on erilainen elämäkokemus. Joku voi olla aiemmin kypsä äidiksi. Kyl se pitää ite tietää."

Hirvosen (2000, 86) tutkimus toteaa saman johtopäätöksen. Nuorten äitien mukaan raskauden valinta ja vanhemmuus ei ollut kiinni iästä, vaan nuoren kypsyydestä vastuuseen ja elämänmuutokseen. Nuoret asennoituivat hyvin luottavaisesti kykyynsä olla äiti.

Haastatteluaineistoni pohjalta olen tulkinnut nuorten äitiyttä syvemmin. Aluksi olen tarkastellut äitien motiiveja saada lapsi. Tässä olen keskittynyt pohtimaan, miksi nuoresta naisesta tuli äiti. Tämän jälkeen olen kuvannut heidän kokemuksiaan äitiydestä. Millaista on nuoren äitiys. Haastatteluni äidit olen tyypitellyt erilaisiksi tyypeiksi.

6.5 Motiiveista

Luonteva äitiys. Äitiyden motiivit olen tyypitellyt neljään alatyypiin. Ensimmäiseksi tyyppiä olen määritellyt luontevan äitiyden. Tämän tyyppin näkyvin piirre on äidin elämäntilanne ja olosuhteet, joiden puolesta lapsen syntyminen oli mahdollista. Aineistostani tähän tyyppiin kuuluu yksi äiti. Hänen elämäntilanteeseensa lapsi oli

tervetullut. Äiti piti lasta tavallaan itsestäänselvyytenä kyseiseen tilanteeseen, vaikka hän ei ollut asiaa perinpohjaisesti ajatellut. Hän oli avioliitossa ja asui omakotitalossa, jossa lapsille oli tilaa. Hän nauttii perhe-elämästä, eikä hänellä ole tarvetta nuoruuden kokeilunkauteen. Myös osa Hirvosen (2000, 87) tutkimuksen nuorista koki olevansa kypsiä äitiyteen, koska heillä on jo tarpeeksi kokemusta nuoruudesta. Oman tutkimukseni nuoren äidin aviomies oli töissä ja taloudellinen tilanne oli turvattu. Parisuhde oli toimiva ja muut sosiaaliset suhteet, kuten suhde vanhempiin ja ystäviin, loivat sosiaalisen verkoston. Äiti itse ei analysoinut syvemmin vanhemmuuttaan - miksi oli tullut äidiksi. He eivät olleet ehkäisseet vauvaa mitenkään, vaan vauva oli halunnut tulla maailmaan, ja hän oli tervetullut. Äiti nautti omasta äitiydestään ja olostaan lasten kanssa kotona.

Hanna: ” Aattelik sä mitään koulutusta tai tulevaisuutta. Olik sä aina tiennyt tai suunniteltu et meet aikasin naimisiin?”

Taru: ” Mä olin silloin meidän äitin kirjakaupas, mut en mä mitään muuta ollu aatellu. En mä tiedä vielääkään mikä musta tulee Mua ei oikein kiinnosta mikään. Mä oon nyt olla vaan lasten kanssa kotona ja tää on ihan kivaa. Ihan kauhistuttaa, kun sit joskus pitäis mennä töihin.”

Juuri tämän yhden äidin persoonallisuuteen kuului eläminen arjessa. Hän ei pohtinut turhia, vaan tyytyi toteamaan asiat sellaisiksi kuin ne olivat. Hän nautti elämän pienistä iloista ja hoiti elämäänsä vastuuntuntoisesti. Samoin hän hoiti vauvaa rauhallisesti ja tasaisesti luoden tälle selkeän päivärytmin ja noudattaen sitä. Tälle äidille äitiyden rooli oli ollut helppo. Myös isoäiti oli odottanut jo lapsenlapsen syntymää. Hänen mukaansa lapsi kuului avioliitossa asuvan perheen elämään. Äidillä oli hyvin ydinperhekeskeinen ajattelumaailma, johon vaikutti hän uskonnollinen näkemyksensä.

Hanna: ” Nyt tuli vielä mieleen siitä lestadiolaisuudesta, että mitenkä se vaikuttaa teidän elämään?”

Taru: ”Kaihan se vähän pohjaa tuo ja sellasta järkeä ... mut ei hirveesti. Onhan meillä telkkarikin, vaik eihän sitä sais olla.”

Odottamaton äitiys. Kun vähiten äitejä kuului luontevan äitiyden -tyyppiin, niin eniten heitä kuului odottamattoman äitiyden-tyyppiin. Tämän tyypin perusominaisuus oli

äitiyden yllätys eli suunnittelematon vauva. Raskaaksi tulo oli äidille vahinko. Tarinan äiti kuuluu tähän tyyppiin. Suunnittelemattomuudesta kertoi äidin elämäntilanteen keskeneräisyys. Äidillä oli peruskoulu tai muu jatkokoulutus kesken. Heillä ei ehkä ollut pysyvää parisuhdetta. Äidit asuivat usein omien vanhempiansa luona ja viettivät omaa nuoruuden etsintäkauttaan juhlien ja viettäen aikaansa kavereidensa kanssa. He eivät odottaneet vauvaa, vaan raskauden paljastuminen oli heille yllätys.

Hanna: ”Miten sä sait tietää, että sä oot raskaana?”

Marjo: ”No ensinnäkin mä olin jo kolmannella kuulla kun mä sain tietää, että oon raskaana. Kolmeen kuukauteen ei tullu kuukautisia ja maha oli karmeen kipee. Mä menin lääkäriin ja sit se kokeili ja kysy, että olisko mahdollista, että mä oon raskaana. Mähän sanoin sit et kyllä ja tehtiin testi. Se olikin positiivinen. Sit se lääkäri rupes vaan selittää, että tajuunko mä mitä mä oon tekemässä, että mun sisällä on ihminen ja että tiedänpö mä ees, miten kauan nainen on raskaana plaap plaap... sit se mietti, että pitäskö sen soittaa mun vanhemmille, kun olin alaikäinen, mut onneks mä sain sen puhuttua, että kerron ite ja pärjään hyvin ... eli siin vaihees ei enää voinu tehdä aborttii.”

Hanna: ”Oliks sä aatellu koko asiaa ... siis raskaaks tuloo?”

Marjo: ”No en kai mut tavallaan.”

Hanna: ”Oliks sulla ehkäsy?”

Marjo: ”Ei...et silloin kun mä pyörin siellä steissillä, niin olin mä silloinkin muutaman kerran ilman ehkäsy ja ei silloinkaan tärpänny, niin kai mä aattelin, että enhän mä voi nytkään tulla raskaaks. Ei vaan tullu mieleen mitään ja et oonhan mä niin nuori, et eihän silloin voin tulla raskaaks.”

Nuorten ajattelu kiinnittyi muihin ajatuksiin, jolloin ajatus raskauden todellisesta mahdollisuudesta ei tullut mieleen. Raskaus on melko abstrakti käsite, josta puhutaan paljon, mutta jota nuori ei tiedosta itselleenkin mahdollisena asiana. Nuori ei konkretisoi ajatusta, että aivan jokainen nuorikin nainen, jonka kuukautiset ovat alkaneet, voi tulla raskaaksi ja tämä voi tapahtua heti ensimmäiselläkin yhdyntäkerralla. Selitykset ja syytökset projisoitiin muihin tekijöihin. Eihän nuori voi tulla raskaaksi, tai eihän ensimmäisellä kerralla voi tulla raskaaksi, tai eihän haittaa, vaikka pillereitä ei muistakaan ottaa joka päivä.

Suomalaisten nuorten seksuaaliterveystietoutta testattiin väestöliiton peruskoulun kahdeksaluokkalaisille järjestämässä seksuaaliterveystietokilpailussa maaliskuussa 2000. Kyselyyn vastasi 47% kaikista ikäluokan oppilaista. (Kontula, Cacciatore, Apter, Bildjuschkin, Törhönen, Koski & Tiilo 2001, 3.) Tutkimuksen mukaan joka kolmannes pojista ja joka viidennes tytöistä ei tiennyt naisen voivan tulla raskaaksi ensimmäisellä yhdyntäkerralla. (Kontula ym. 2001, 3-13) Melkein kaikki tytöt ja neljä viidesosaa pojista tiesi, että tyttö voi tulla raskaaksi sen jälkeen kun hänen kuukautisensa ovat alkaneet (Kontula ym. 2001, 40-48). Tosiasia siis on, että nuorten tietous seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä on epävarmaa, ja nuoren tytön raskaaksi tuloon saattaa vaikuttaa myös puutteellinen tieto.

Kun raskaus oli tiedostettu ja lapsi päätetty pitää, nuoren elämä muuttui. Nyt hän alkoi valmistautua äitiyteen. Nämä äidit tarvitsivat enemmän ja erityisiä resursseja äitiytensä avuksi. He tarvitsivat sosiaalista, taloudellista ja terveydenhoidollista tukea. Myöskään lapsen isyys ei ollut kaikille äideille selvä. Osa äideistä oli halukas selvittämään lapsensa isyyden, mutta osa vältteli tätä tai oli suorastaan haluton saamaan tietoonsa lapsen isää.

Hanna: ”Onks sulla tietoo, et kuka on isä?”

Elina: ”No kun sekin no vähän sillai ... et mulla on kaks vaihtoehtoa: kun mulla oli semmonen juttu siinä meneillään, mut se ei sit onnistunut ja sit mä aloin seurusteleen, niin se on joko se, jonka kanssa mä aloin seurusteleen tai sit se, jonka kanssa mulla oli juttu. Kumpikin on paha vaihtoehto, mut toinen niistä se on.”

Hanna: ”Tietääks ne?”

Elina: ”Joo oon mä kertonut ja kumpikin toivoo, et hän olis sen lapsen isä. Se toinen tyyppi, siis se, jonka kanssa oli se juttu, ei kiinnosta mua yhtään, mut nyt se yrittää saada mua takas tän lapsen kautta ja se on ihan rakastunut. Sit se toinen kiinnostaa, mut meidän juttu ei ikinä voi toimia, siinä on ihan muita syitä. Mut oon mä ajatellu tehä testin ihan lapsen takia, et pitäähän sen tietää, kuka sen isä on.”

Lapsen synnyttyä äitiys luonnistui osalta nuorista äideistä paremmin ja osalta huonommin. Toisten äitien elämään vauva sopi paremmin kuin toisten. Osalla äideistä elämässä oli tapahduttava isoja muutoksia, jotta vauvan tarpeet tulisivat huomioituiksi, ja tämä ahdisti äitiä. Yllättävästä raskaudesta seurasi nopea prosessi valmistautumisessa

äitiyteen.

Korjaava äitiys. Kolmas äitiyden selitysmalli on korjaava äitiys. Eeva Jokinen (1996, 51-52) käyttää käsitettä tarkoittaen sillä halua turvata äitiys omalle lapselleen, koska nuori itse on kokenut saamansa äitiyden puutteelliseksi tai olemattomaksi.

Hanna: "Mimmonen sun oma perhe oli?"

Anni: "No mä oon asunut mummon ja papan luona koko mun ikäni, elikkä mun äiti oli nii nuori, kun se sai mut, että se anto mut omalle äidilleen."

Hanna: "Minkä ikänen se oli?"

Anni: "Äiti oli 18 ... elikkä se oli vanhempi kun mä silloin kun Veeti synty ... äiti tota anto mut sinne ja siellä mä asuin 15 vuotiaaksi asti. Et mulla oli tosi kiva lapsuus, et mä asuin maalla ... siel oli omakotitalo ja koiria ja kissoja ja kaneja ja mä kävin semmosta pientä koulua ..."

Hanna: "Olik sä yhteydessä sun äitiin?"

Anni: "Oli olin. Et mun äiti kävi aina kattomassa mua ja otti aina viikonlopuiks ja tavallaan se oli sellanen viikonloppuäiti."

Hanna: "Mut se asu eri paikassa kuitenkin?"

Anni: "Joo se asu eri paikas, mut se ei ole mua yhtään haitannu, eli ehkä musta on tullu vähän tasapainosempi ... niinku että mulle om tosi tärkeätä, että mun lapset kasvaa mun luona. Just sen takii, että oma äiti on jättänyt mut. Ehkä mä olin yhes vaihjees tosi katkerakin, mut en enää."

Tämä nuori äiti oli kasvanut isovanhempiensa luona oman äidin toiveesta. Nuori koki kasvaneensa äidittömänä ja tulleen äidin hylkäämäksi, vaikka ajatteli kasvaneensa tällä tavoin tasapainoisemmaksi ihmiseksi.

Toinen tilanne äidittömyyden tunteelle on äidin voimakas päihteiden käyttö. Äidin jatkuva humalatilasta tai aineissa olo johtaa hänen kyvyttömyyteensä huolehtia lapsestaan. Äidin elämän pääsisältö muodostuu päihteistä ja hänen roolinsa perheessä muuttuu. Lapsi etsii korvikkeita tärkeälle ihmissuhteelle mahdollisesti ajautuen epäsosiaaliseen käyttäytymiseen tai ottaen itse vastuullisen aikuisen roolin perheessä. Äiti koetaan lapsen perustarpeiden ylläpitäjäksi ja ensisijaiseksi vanhemmaksi. Luonnollisessa tilanteessa, jolloin lapsella on äiti, lapsi muodostaa identiteettinsä läheisyyden ja

samankaltaisuuden kokemukselle. (Nousiainen 1996, 24.) Ellei äitiä ole lapsen identiteetti muotoutuu korvaavien toimintojen avulla. Oman äidin menetyksensä nuori haluaa korvata omalle lapselleen. Hän haluaa aloittaa tämän korvaamistapahtuman jo mahdollisimman varhain ja siksi hän hankkii myös lapsia varhain.

Pelastava äitiys. Neljäs äitiyden selitystyyppi on pelastava äitiys. Nämä äidit viettivät elämänsä villeintä aikaa juhlien ja bailaten. Heitä ei huomina huolettanut ja he elivät vain tätä hetkeä.

Hanna: "Olik sulla mitään harrastuksii?"

Päivi: "Joo mä kävin äitiltä salaa harrastaan tanssia. Mut täällä mul ei ole ollu oikein mitään harrastuksii. Kunhan oon kavereitten kans hengailtu ... aika paljon juotiin ja kokeilin mä pilveekin kerran. Sit mä jouduin tohon laitokseen ... se on tollanen vierotuspaikka ... mä olin siel vähän aikaa, mut sit mä lopetin."

Heille raskaus oli myös yllätys, mutta samalla se oli elämän pelastaja. Pieni ihminen nuoren sisällä antoi hänelle uutta ajateltavaa ja muutti nuoren elämän suunnan. Äitiys pelasti nuoren muilta mahdollisilta elämän riskeiltä.

Hanna: "Miltä tuntu, kun sait tietää, että sä oot raskaana?"

Katri: "En mä tiiä ... kyllä mä kauan mietin sitä juttua ja mietin aborttia, mut en mä kyllä sellasta tee. ... Sit mä oleskelin ennenkuin mä sain tän asunnon niin mun nykyisen miesystävän luona, jolla on maalaistalo ja niillä on se yks meiän hevonen siellä. Siellä mä vietin aikaa ja mietin asioita, et sitten ei pysty ratsastamaan pitkään aikaan ja sellasta ... ja päädyin tähän ratkasuun, enkä kadu yhtään. Siihen loppu mun rellestyselämä ja juominen jäi heti pois, eikä ollu ees vaikeeta. ... mulla ei enää ollu mitään tarvetta juoda, kun nyt rupes aatteleen asioita eri tavalla ja elämään tuli tarkoitus."

Vauvan synnyttyä lapsi on elämän itsetarkoitus ja nuori äiti käyttää kaiken energiansa lapsestaan huolehtimiseen. Äiti näkee lapsensa elämänsä pelastajana. Lapsi kohottaa äidin itsetuntoa. Äiti kokee itsellään olevan tärkeän tehtävän ja keskittyy sen hoitamiseen. Äidin kannalta tämä malli auttaa häntä hetkellisesti eteenpäin, mutta se tuskin ratkaise hänen ongelmiaan. Yhdellä tutkimukseni äideistä oli voimakkaasti

nähtävissä pelastava äitiys –rooli. Hänen ongelmansa olivat olleet vaikeat, ja nyt ongelmien käsittely oli siirtynyt nuoren keskittyessä äitiyteen.

6.6 Kokemuksista

Äitiyden kokemus on tulkitsemani kuva nuoren äitiyden kokemuksista. Äitiyden kokemuksena olen tyypitellyt nautiskelijoihin, bailaajiin ja väsyneisiin.

Nautiskelija-äiti. Suurin osa äideistä, kuten myös tarinan äiti, olivat nautiskelijoita. He nauttivat äitinä olost ja uudesta roolistaan. He kokivat äitiyden nostavan itsetuntoa ja antavan heille uuden arvon. Lapsi tuotti heille iloa ja onnea. Äidit nauttivat yhdessäolostaan lapsen kanssa, vaikka se saattoikin joskus olla hermoja repivää ja suurta kärsivällisyyttä vaativaa. He liikkui paljon ulkona ja tapasivat ystäviä. Lapsen kehitys ja uusien asioiden oppiminen tuotti äidille suurta nautintoa.

Hanna: ”Te ootte matkustellu paljon, eiks se tunnu mitenkään vaikeelta lasten kanssa?”

Sanna: ”Joo ei. Et sehän on just kaikkein ihaninta, et nää joustaa kun kaikki ei olekaan ihan tavallista...nää pärjää tosi hyvin muuallakin ja me tykätään. Se on näille tärkeetä, et kun on tutut ihmiset vaikka paikat vaihtuu, niin tuntuu silti turvalliselta. Se on ollu kaikki kivointa. Sit on aina ihana kattoo kun nää kasvaa ja oppii kaikkea uutta. Lassekin oppi käveleen ...se tuli niin yllättäen et se vaan yhtäkkiä nousi ja lähti. Ne on sellaisia tähtihetkiä.”

Bailaaja-äiti. Toinen äitiyden kokemustyyppi on bailaaja-äiti. Heitä oli tutkimuksessani vähän. Näille äideille raskaus oli ollut yllätys. He elivät nuoruuttaan, eivätkä olleet vielä valmiita ottamaan vastuuta. He jatkoivat juhlimista ja rentoa elämäänsä yhdessä ystäviensä kanssa. Lapsi annettiin tai jätettiin hoitoon. Osalle äideistä oma aika oli tärkeämpää kuin lapsen hyvinvointi. Nuori äiti ei ollut vielä kypsä vastuuseen. Hän ei jaksanut kantaa huolta pienen lapsen jokahetkisistä tarpeista, vaan keskittyi omien tarpeidensa tyydyttämiseen. Osa äideistä ei itse tiedostanut omaa käytöstään, vaan koki toimivansa oikein. Äitien lähellä olevat ihmiset kantoivat huolta lapsen kehityksestä ja näkivät tilanteen eri tavoin. Haastattelemani nuoren äidin äiti kommentoi nuorten äitiydestä tällä tavoin.

Hanna: ”Miten sä yleensä suhtaudut nuorten raskauksiin?”

Marjon äiti: ”No Marjon kautta mä olen nähny aika monta teiniäitiä ja kyllä mulla on kuitenkin aika negatiivinen käsitys siitä äitiydestä. Että kaikki ne järjestään pistää rahat omaan ulkonäköön ja lapset viedään välittämättä siitä, että onko joku pätevä hoitaja, hoitoon. Et se mun pitää kyllä Marjosta sanoo, että se paasaaminen on toiminut, että se ei kyllä vieny Tiinaa hoitoon kenelle sattuu silloinkaan, kun se vei sitä paljon hoitoon. .. että yksikin niistä tytöistä, jotka mä tunnen, vei sen lapsen isälle hoitoon, joka käytti huumeita, päästäkseen vaan diskoileen.... ja suurin osa näistä Marjonkin kavereista, joilla lapsi on, niin ei oo suhde säilyny, vaan yksinhuoltajia monet on.”

Mummon näkemys nuorten äitiydestä oli kriittinen. Hänen kokemuksensa nuorista äideistä olivat negatiivisia, ja hän uskoi nuoren olevan vielä kypsymätön vastuuseen. Erityisesti nuoren rahankäyttö oli huolestuttavaa. Mummo koki nuorten olevan itsekkäitä ja asettavan lapsen tarpeet viimeiselle sijalle rahankäytössään. Hänen mukaansa nuori äiti ei osannut ennakoida kulutusta ja budjetoida kuukauden menoja. Nuori eli hetkessä ja osti mielitekojensa mukaan. Hän myös eli mielitekojensa mukaan. Jos hänen teki mieli diskoon, hän meni, vieden lapsen hoitoon sinne minne sai välittämättä, oliko hoitopaikka lapselle sopiva. Tämän mukaan nuori ei ollut sisäistänyt äidin roolia, eikä ottanut vastuuta. Hän eli samaa nuoruuden vaihetta, jota hän eli ennen lapsen syntymää. Tähän kuuluivat myös elämänkumppanin etsintä ja vaihtuvat parisuhteet. Nuori ei ollut vielä vakiintunut. Nämä isoäidin kommentit tulivat hänen kokemuksensa pohjalta useista nuorista äideistä. Oman tyttärensä äitiydessä hän näki myös hyviä puolia ja oman kasvatuksensa tuloksen. Tytär Marjo kertoi äitiydestään näin:

Marjo: ”Et sillan olis ehkä halunnu lähtee vähän leikkimään ... tai en mä tiedä ... et se oli semmonen vastuu, kun joskus olis vaan halunnu, mennä ja elää.”

Kuitenkin nuori äiti oli halunnut pitää lapsen tultuaan tietoiseksi raskaudestaan. Raskaus oli voinut ilmetä niin myöhään, että abortin teko oli ollut mahdotonta, tai moraaliset tai henkiset syyt olivat estäneet abortin teon. Vauva tuli maailmaan ja äiti nautti äitiyden hyvistä hetkistä. Hän ei kuitenkaan muuttanut elämäntyyliään heti lapsen synnyttä lapsen tarpeita vastaavaksi..

Väsynyt äiti. Kolmas äitiyden kokija on väsynyt äiti. Tätä äitiyden tyyppiä ei ollut aineistoni äideissä kuin yksi. Tämän tyyppin merkittävin piirre on väsymys ja uupumus, ehkä masennus. Hirvosen (2000, 93) mukaan terveydenhoitajat pitivät nuoria äitejä helposti masentuvina, koska heillä oli epärealistinen kuva äitiydestä. Lapsi oli ollut vahinko ja yllätys. Sopeutuminen vauvan rytmiin vaatii joustavuutta. Tämä nuori äiti ikävöi entistä vapaata elämäänsä ja kavereita. Eeva Jokinen (1996, 41-42) yhdistää äidin väsymyksen yksinäisyyteen. Sosiaalisuus ja avoimuus tuovat helpotusta elämän vaikeina hetkinä. Itseensä kietoutuminen ja omaan huoneeseensa sulkeutuminen lisäävät väsymyksen tunnetta. Masentavina tekijöinä väsynyt äiti koki lapsen jatkuvan riippuvuuden hänestä. Yksinäisyys ja vapauden menetys väsyttivät. Elämä tuntui yksitoikkoiselta. Päivä kului syöttäessä, vaippoja vaihtaessa ja nukkuessa. Sama rytmi jatkui päivästä toiseen.

Hanna: No sit se vauva tuli maailmaan, miltä susta tuntu, kun sä näit sen?

Tiia: En mä tiiä. Ihan hienolta.

Hanna: Mikä susta on parasta tässä äitinä olossa?

Tiia: En mä tiiä.

Hanna: Mikä sulle antaa onnen tunnetta?

Tiia: Kun lapsella on kaikki hyvin.

Hanna: Mikä sit on kaikkein raskainta?

Tiia: Kun koko ajan vaan joutuu syöttään ja hoitaan. Ei voi mennä niin kun ennen ... eikä voi nähä kavereit ... On tää väsyttävää.

Masennus on vakava negatiivinen tunnetila, jonka oireita tai siinä koettavia tuntemuksia ovat ilottomuus, itku, unen puute, ahdistus ja alakuloisuus. Jokinen (1997) kuvaa masennusta suureksi rievuksi, johon voi kietoutua, mutta johon voi joutua myös kiedotuksi. Masennus kaappaa valtaansa. Se voi puhjeta äidin suojaksi uuteen tai vaativaan tilanteeseen silloin, kun hänellä ei ole muuta suojaa. Lapsen syntymä voi olla tällainen uusi tilanne. Kuitenkin äiti voi masentua milloin vain, eikä vain lapsen syntymän jälkeen. Masennusta voidaan selittää myös reaktiona menetykseen. Esimerkiksi nuori äiti voi kokea menettäneensä nuoruuden tai ystävänsä tullessaan äidiksi ja kokea siksi masennusta. Masennus on siis siirtymäriitti ja suoja, joka pakottaa ja suojaa uudessa elämäntilanteessa. Masennuksesta on toivuttava ja koettava parantuminen. Jokisen mukaan masennuksesta paranemiseen liittyy usein laajentunut

elämänpiiri. (Jokinen 1997, 142-165.)

Tässä kappaleessa olen käsitellyt nuoren äitiyttä. Tutkimukseni tavoitteena oli erityisesti selvittää nuoren äidin voimavaroja ja hänen selviytymiskeinojaan. Näitä esittelen ja pohdin seuraavassa kappaleessa. Käyn läpi yhteiskunnan nuorille äideille tarjoamia palveluita ja etuuksia sekä ammatillista tukea, nuoren sosiaalisten resurssien merkitystä äitiyden tukemisessa, elämän resursseja ja äitien tarpeita. Tarinan avulla voimme päästä lähemmäksi nuorta äitiä. Mistä hän saa itselleen tukea ja apua.

7 VOIMAVARAT

Ruokaa mä osasin laittaa. Mä olin aina niin paljon tehny kotona kotitöitä. Kaikki kehukin usein mun pöperöitä. Kotityöt ei rasittanut mua. Päinvastoin, mä nautin niistä. Oli ihana kokeilla uusia reseptejä ja kuurata lattiaa kiiltäväksi. Mut kyllä mua väsytti. Kun öisin ei voinut nukkua yhtäjaksoisesti, vaan aina sai herätä. Mä hermostuin ja tiuskin Sonjalle ja sain itelleni pahan mielen ja tunsin olevani tosi huono äiti. Välillä mä olin niin väsynyt, että mä vaan itkin. Mä en jaksanu leikkiä Sonjan kanssa, enkä viedä sitä ulos. Ja mä en ollu tottunu siihen, että mä en ite päässy lähteen, minne mä halusin ja just silloin kun mä halusin. Aina piti ottaa tyttö mukaan. Sillonhan ne siellä ensikodissa alkokin epäileen, että mulla on masennus. Paskat mulla mitään masennusta oli, mutta mua väsytti, kun en saanu nukuttua ja mä olin sidottu lapseen. Kyllä se varmaan näytti just semmoselta teinimenolta, jossa äiti jaksaa hyvin leikkiä kotileikkiä nukella, mut kun nukke muuttuukin eläväksi ja hermostuu, tekee mieli heittää se sivuun. Mutta kyl mä tajusin, että Sonja on mun ihan elävä vauva ja mun pitää huolehtia siitä aina, mutta kun välillä tuntu, että mulla ei ole ketään auttamassa. En mä halunnu enkä kehannu pyytää ensikodin tyypeiltä apuu. Mutsi tuli joskus hoitamaan, mut kun sekin oli niin kiireinen ja väsynyt. Makeen mä en oikein vielä luottanu lapsen hoidossa täysin. Se oli menny nyt töihin jonnekin raksahommiin, että me saatais säästettyä siihen asuntoon rahaa, niin että päivät se olikin sit töissä. Joka ilta se kyllä tuli kattoon Sonjaa ja mua ja olihan siitä vähän apua. ..kylvetyksessä ja sellasessa ja kait se koko ajan enemmän oppi..

Neuvolan täti oli tosi kiva. Me juteltiin aina kaikkee elämän ja kuoleman välillä. Se tuli kattoonkin mua sinne ensikotiin. Siitä tuli vähän kun ystävä. Se opetti mulle miten Sonjaa oli hyvä nostella ja mitä mä teen, jos se tulis kipeeksi. Siinä mielessä Sonja oli ihana vauva, että se oli ihan terve. Sil ei ollu ollu yhtään korvatulehdusta tai nuhaa. Monilla vauvoilla ensikodis oli aina joku tauti päällä ja ne juoksi lääkärillä koko ajan. Me käytiin vaan tavallisissa tarkastuksissa.

Mä en tutustunu yhteenkään äitiin silleen kunnolla siellä ensikodilla. Tuntu, että ne oli aika erilaisia. Vaikkakin melko saman ikäisiä. Jollain oli ollu tosi paha huumeongelma ja se oli ollu hoidossa ja toinen taas oli niin aktiivinen ja juoksi jokaisessa harrastuskerhossa, mitä siellä oli. Siellä oli nimittäin kaikenlaisia kudonta- ja askartelukerhoja. Mua vaan ne ei napannu. Mielummin mä otin Sonjan vaunuihin ja lähin yksin ulos. Me voitiin kävellä tuntitolkulla. Mä kattelin ihmisiä ja mietin elämää. Mä olin alkanu ajatteleen paljon enemmän kun ennen. Kait se oli tän äitiyden muutoksen aikaansaannosta. Mä mietin kaikkee kummaa. Niinkun uskonasioita. Kait mä olin aina uskonu johonkin. Tai aattellu, että on olemassa joku korkeempi, joka valvoo meiän elämää. Mutta nyt mä olin ihan tosissani alkanut atteleen, että tää vauva oli määrätty mun elämään. Vauvan tehtävä oli pysäyttää mua ajatteleenn itteeni ja elämäni. Semmosia hassuja mun päässä pyöri, kun mä vaelsin ympäri katuja. Joskus aurinko paisto ja joskus pakkanen pureksi poskia.

Miia oli ollu mulle suuri apu väsyneinä hetkinä. Mä tiesin, että se oli ollu lasten kanssa ja hoitanu sen sisaren vauvoja ja siihen mä luotin. Joskus se vei Sonjan ulos ja mä sain nukkua. Silloin mä tosiaan vedin peiton korville ja nukuin ... monta tuntia ... pois ne kaikki univelat, joita oli aina varastossa. Sit kun ne tuli takasin, tuntu ihanalta. Mä jaksoin leikkiä ja nauttia Sonjasta.

Siellä me elettiin kolme kuukautta. Koko ajan Make oli töissä ja me oltiin asuntojonossa. Sit ihan kun tuurilla me onnistuttiin löytään pieni kaksio, jossa oli just meille sopiva vuokra. Sinne me muutettiin. Mun oli pakko käydä taas sossussa ja ne antokin mulle avustusta vauvan varusteisiin. Saatiin Sonjalle oma sänky ja hoitopöytä. Itellemmekin ostettiin sänky ja keittiön pöytä. Sellanen tosi upee koivuviilutettu pöytä ja neljä tuolia alennusmyynneistä. Eipä meillä sitä tavaraa paljoa muuten ollukaan, että ihan hyvin me mahduttiin, meidän 40 neliöön. Siinä sitä sitten opeteltiin. Olihan ne

ensikodin tätsyt ollu aina sellanen turva, että jos jotain sattui... Nyt kun Sonja ekan kerran tuli kuumeeseen ja mittari näytti jo 40.1, mä sotiin hädissäni mutsille, että mitä mä teen ja mutsi sit tuli kattoon. Makekin oli ihan paniikissa ja lopulta me lähettiin kaikki yhdessä terveyskeskukseen viemää Sonjaa.

Äitiys on rooli, johon täytyy opetella. Se vaatii taitoa ja voimia, jotka auttavat jaksamaan. Jaksamista tukevat erilaiset yhteiskunnan, sosiaalisen verkoston, arjen osaamisen ja taitojen tuomat avut. Nämä avut eli voimavarat olen tyypitellyt äitiyden resursseiksi.

7.1 Yhteiskunnan resursseista

Yhteiskunnan resurssit koskettavat jokaista nuorta äitiä. Yhteiskunnan tarjoamat resurssit voidaan eritellä palveluihin ja etuuksiin. Lisäksi yhteiskunta tarjoaa ammatillista tukea. Toiset nuorista äideistä käyttävät yhteiskunnan resursseja enemmän ja toiset vähemmän. Etuudet, kuten lapsilisä tai äitiysraha, ovat kaikille Suomessa asuville äideille kuuluvia oikeuksia. Ne on tarkoitettu antamaan tukea perheelle lapsen aiheuttamien taloudellisten kulujen vuoksi. Kaikki tutkimukseni ja myös tarinan äiti olivat käyttäneet heille siihen mennessä oikeutettuja etuuksia. Palvelut taas ovat erityispalveluita, joita äiti voi halutessaan tarpeen mukaan käyttää. Niissä on alueellisia eroja.

Etuudet. Yhteiskunnan tarjoamilla etuuksilla tarkoitan rahallisia ja materiaalisia etuuksia. Nämä ovat kaikille äideille iästä riippumatta tarjottavia apuja, jotka organisoituvat Kansaneläkelaitoksen eli Kelan kautta. Juuri näiden etuuksien hakemiseen osa nuorista äideistä oli tarvinnut ohjausta.

Jo ennen lapsen syntymää on jokaisella Suomessa asuvalla odottavalla äidillä oikeus äitiysavustukseen. Äitiysavustus on äidin valinnan mukaan saatavana joko äitiyspakkauksena tai 140 verottomana rahasummana (Äitiysavustus 2002, elektroninen dokumentti.) Kaikki tutkimukseni äidit olivat ottaneet äitiyspakkauksen ja kokeneet sen hyvänä etuna. Pakkauksen sisältämät vaatteet olivat olleet mielekkään värisiä ja

hyvälaatuisia. Äitiysraha on myös ennen lapsen syntymää alkava etuus. Sen suuruus määräytyy äidin työtulojen perusteella. Koululaiselle tai opiskelijaäidille summa on vakio, kymmenen euroa ja yhdeksän senttiä arkipäivältä, koska heillä ei ole ansiotuloja. Tällä rahallisella korvauksella tuetaan äidin kotona oloa. (Äitiysraha 2002, elektroninen dokumentti.) Summa on pieni ja toimeentulo ainoastaan tämän tuen avulla on vaikeaa.

Myös isällä on oikeus etuuksiin. Isällä on mahdollisuus saada isyysrahaa, jolla turvataan isälle mahdollisuus osallistua lapsen hoitoon varhaisessa vaiheessa. (Isyysraha 2002, elektroninen dokumentti.) Jotkut tutkimukseni nuorista äideistä mainitsivat erityisesti tästä etuudesta. He olivat kokeneet erittäin positiivisena isän olon kotona lapsen ollessa hyvin pieni. Isä oli auttanut lapsen hoidossa ja äiti oli jaksanut paremmin. Äitiysrahakauden päätyttyä on lapsen äidillä tai isällä oikeus vanhempainrahaan. (Vanhempainraha äidille tai isälle 2002, elektroninen dokumentti.) Tämä etuus päättyy lapsen ollessa 9-10 kuukautta, jolloin hänet on mahdollista viedä kunnalliseen päivähoittoon. Vanhempainrahassa merkittävää on sen maksumahdollisuus isälle, jolloin tuetaan isän kotona oloa ja isän ja lapsen suhteen kehittymistä. Kuitenkin kaikki tutkimukseni äidit olivat itse hoitaneet lapsensa ja käyttäneet vanhempainrahaetuutta. Lapsilisä on jokaisen lapsen etuus, jolla korvataan lapsesta aiheutuvia kuluja. Lapsilisää maksetaan lapsen syntymää seuraavan kuukauden alusta aina siihen asti, kunnes lapsi täyttää 17 vuotta. Ensimmäisestä lapsesta lapsilisää maksetaan 90 euroa kuukaudessa. Yksinhuoltajilla summaa korotetaan 33.60 eurolla. Nuori äiti saattaa olla yksinhuoltaja, joten tämä koskee erityisesti heitä. (Lapsilisä 2002, elektroninen dokumentti.)

Vanhempainrahakauden päätyttyä isä tai äiti voi jäädä kotiin hoitovapaalle hoitamaan lastaan, kunnes tämä täyttää kolme vuotta. Moni tutkimukseni nuorista äideistä oli hoitovapaalla ja halusi olla aina lapsen kolmanteen ikävuoteen asti. Tältä ajalta kotona oleva vanhempi saa kotihoidon tukea. Vaihtoehtoisesti voi äiti haluta mennä itse töihin ja palkata kotiin vieraan hoitajan. Joku nuorista äideistä mietti tätä vaihtoehtoa, koska hänellä oli kolme lasta ja heidän kuljettamisensa päivähoittoon olisi rankkaa. Tähän äiti voi saada yksityisen hoidon tukea. (Lasten hoidon tuki 2002, elektroninen dokumentti.) Myös lapsen sairastuessa on mahdollisuus etuuksiin (Kun lapsi sairastaa 2002, elektroninen dokumentti.) Lapsen sairastuminen on ikävä asia, mutta pieni lapsi saattaa saada helposti tartuntoja erityisesti ollessaan päivähoidossa. Äidit kokivat lapsen

sairastamisen vaikeana asiana ja miettivät omien taitojensa riittävyttä. Heidän helpotukseen lääkärikuihin on mahdollisuus saada korvausta, joten taloudellinen tilanne ei olisi este lapsen lääkäriin viennille.

Palvelut. Palveluita ovat erilaiset yhteiskunnan ja järjestöjen tukimuodot. Schofieldin (1994) tutkimuksen mukaan nuorilla äideillä on eroja palvelujen käytössä ja heille kohdistetussa tarjonnassa verrattuna vanhempiin äiteihin. Nuori äiti ei aina osaa etsiä palvelua ja käyttää sitä samalla tavoin hyväksi kuin vanhempi äiti. Myös yhteiskunnassa oleva leima sekä alue, jossa nuori äiti asuu voi vaikuttaa palvelujen tarjontaan. (Schofield 1994, 38-48).

Esimerkkinä lapsenhoitopalveluista Mannerheimin lastensuojeluliitto välittää koulutettuja lastenhoitajia pienellä korvauksella. Näin äidille jää omaa aikaa, joka auttaa jaksamaan. Ensikotien palvelut ovat monipuoliset. Nuoria äitejä koskettava on Doula - toiminta, joka tarkoittaa synnytyksen tukihenkilötoimintaa. Moni nuori äiti saattaa olla yksin, eikä hänellä ole ketään läheistä henkilöä, joka tulisi mukaan synnytykseen. Doula on vapaaehtoinen henkilö, jota tavataan ennen ja jälkeen synnytystä, ja joka tulee mukaan synnytykseen. (Työmuodot 2002, elektroninen dokumentti.) Kaikilla tutkimukseni nuorilla oli ollut oma läheinen henkilö mukana synnytyksessä.

Perhetyö saattaa olla nuorelle äidille tarpeellinen apu kotona totuttauduttaessa lapsiperheen arkeen. Perhetyössä perhetyöntekijä tulee asiakasperheen kotiin auttaen ja neuvoen lapsen hoidossa, kotitöissä ja kaikissa arjen kuvioissa. Äiti voi kysellä neuvoja ja saada tukea omalle vanhemmuudelleen. (Työmuodot 2002, elektroninen dokumentti.) Perhetyötä järjestetään sekä ensikodin että sosiaalitoimen kautta.

Hanna: ”Miten sä oot kokenut, että mikä on sulle paras apu?”

Katri: ”Perhetyöntekijä käy täällä”

Hanna: ”Mitä kautta sä sait sen?”

Katri: ”Se oli pakollinen melkeinpä kun on alaikäinen ja en olis melkeinpä saanu tätä asuntoa, jos en olis ottanut sitä työntekijää. Ensin mä olinkin sitä vastaan, mutta se on oikeestaan tosi hyvä juttu, että se käy. Et se käy Masan kanssa ulkona ja mä pääsen kauppaan sen kyydissä ja sit kun se ryhmä alko (Baby-Blues) niin mä pääsen sinnekin

sen kyydissä.”

Hanna: ”Eli se käy kerran viikossa?”

Katri: ”Se kävi kaks kertaa mut kun se ryhmä alko niin sit kerran viikossa”

Hanna: ”Eli mitä kautta se on pakollinen?”

Katri: ”Sosiaalivirastosta .. et sossu hoiti tän asunnon mulle ja sit sen työntekijän”

Tämä äiti oli kokenut perhetyöntekijän hyvänä tukena. Hän oli saanut perhetyöntekijän sosiaalitoimen kautta ja tämä tukimuoto oli ollut tavallaan edellytys nuoren äidin yksinasumiselle. Tällä tavalla sosiaalityöntekijä varmisti lapsen hyvinvoinnin. Lisäksi äiti sai tukea ensikodin järjestämästä Baby-Blues-ryhmästä, joka on väsyneiden äitien tukiryhmä. Siellä äidit keskustelun avulla vahvistavat omaa äitiyytään. Lapsille on järjestetty hoito. (Niemi 1997, 17.)

Ensikodin perhekuntoutus on perhetyötä voimakkaampi malli, jossa pyritään korjaamaan ja kehittämään äidin ja lapsen vuorovaikutusta. Kuntoutus tapahtuu intensiivikusseilla. Kaikki palvelut ovat aina paikkakuntakohtaisia ja nämä palvelut ovat saatavilla pääkaupunkisedulla. (Työmuodot 2002, elektroninen dokumentti.) Muita mahdollisia palveluja voivat esimerkiksi olla äitien ryhmäkokoukset, äiti-lapsikerhot, vauvamuskarit ja vauvauinnit. Palvelun tavoitteena voi olla vain sosiaalinen kanssakäyminen ja vertaistuen saaminen tai jonkun tietyn taidon kehittymisen tukeminen. Tällaisia taitoja voivat esimerkiksi musiikki tai vesiliikunta. Vauvauinnit ovat olleet viime aikoina erityisen suosittuja juuri nuorten perheiden keskuudessa. Tutkimukseni nuorista äideistä joku oli käynyt muskareissa, ja joku toinen taas kertoi käyneensä vauvauinneissa.

Alueelliset erot olivat huomattavia omassa tutkimuksessani. Maaseudulla asuvien äitien palvelut olivat vähäisemmät kuin kaupungissa asuvilla äideillä. Maaseudulla palveluiden tarjonta oli niukempaa. Mahdollisesti tarvittavat erikoisasantuntijoiden palvelut olivat saatavilla lähikaupungeissa. Itse halusin tutustua johonkin nuorten äitien palveluun ja kävin havainnoimassa yhtä nuorten äitien keskusteluryhmää.

Helsingissä ryhmiä kokoontui tällä hetkellä kaksi. Kalliolan nuoret ry:n, Nuorisoasiainkeskuksen ja Setlementtinuorten liitto ry:n ylläpitämä Tyttöjen talon ryhmän toiminta oli vasta alussa ja siellä ulkopuolisen havainnoitsijan läsnäolo koettiin

haitallisena, joten vaihtoehdokseni jäi havainnoida Kätilöopiston odottavien äitien ryhmää.

Ryhmän vetäjinä toimivat sairaalan sosiaalityöntekijä ja kätilö. Viime syksynä alkanut ryhmä oli saanut kannatusta nuorten alle 18-vuotiaiden äitien keskuudessa ja äidit olivat kokeneet saaneensa ryhmältä tukea. Myös Pirkko Niemelän (1985) tutkimuksen mukaan ryhmän muodossa tuleva vertaistuki on äideille tärkeä. Ryhmässä mukana oleva äiti kokee ryhmäläiset itselleen merkityksellisinä henkilöinä, joiden raskautta ja kokemuksia hän seuraa. (Niemelä 1985, 209.) Kätilöopiston kevätkauden ryhmästä ikämääritelmä oli poistettu ja kutsu oli esitetty nuorille äideille. Tämä vuoksi ryhmään saapui kolme 20-26-vuotiasta odottavaa äitiä. Ryhmän koko oli hyvin pieni, mutta vetäjien mukaan nuoria äitejä oli vaikea saada sitoutumaan toimintaan, vaikka he kokisivatkin sen hyvänä. Heidän kertoman mukaan nuorten läsnäolo oli hyvin satunnaista. Tällä kertaa ikäjakauma oli tutkimuksestani poikkeava, mutta käsiteltävät asiat ja ryhmän muotoutuminen tapahtui ohjaajien mukaan samalla tavalla, kuin jos paikalla olisi ollut alle 18-vuotiaita nuoria. Äidit kertoivat avoimesti raskaaksi tulon kokemuksistaan ja olivat kiinnostuneita toistensa raskauksista. Erityisesti isyys oli puhetta herättävä aihe ja sosiaalityöntekijä antoi ohjeita isyyden selvittämiseen. Isyydestä keskusteltiin sekä lapsen, isän että äidin kannalta. Äidit kyselivät aktiivisesti ja ohjaajat vastasivat. Niiden kahden tunnin aikana jo tuntui siltä, että ryhmäläisten välillä muotoutui oma hengenheimolaisuus. Koin vahvasti ryhmän antavan tukea äitiydelle.

Ammatillinen tuki. Ammatilliseksi tueksi määrittelen pitkäkestoisen ja jatkuvat kontaktin ammattiauttajaan. Tällaisia kontakteja ovat neuvola, ensikoti tai sosiaalityöntekijä. Jokaisen äidin palveluihin kuuluvat terveydenhuollon neuvolapalvelut. Neuvolakäynnit ovat säännöllisiä ja niissä tarkkaillaan lapsen ja äidin hyvinvointia ja annetaan tarvittaessa ohjausta. Neuvolan osa äideistä koki terveydentilanteen kontrollipaikkana. Näiden äitien mukaan neuvolan työntekijöillä ei ollut aikaa ylimääräiseen keskusteluun tai äidit eivät kokeneet tarvetta avautua henkilökohtaisissa asioissaan työntekijöille. Lisäksi he kokivat neuvolasta saadun avun perustuvan asiakkaan ja työntekijän väliseen suhteeseen, joka ei aina ollut onnistunut. Jos vuorovaikutussuhde ei ollut toimiva, ei apukaan ollut asiakkaan mielestä riittävä. Osalle työntekijöistä äidin iän hyväksyminen, oli ollut vaikeaa, mikä vaikeutti asiakassuhdetta. Kuitenkin osalla äideistä, kuten tarinan äidillä, oli pelkästään

positiivisia kokemuksia neuvolasta ja he kokivat neuvolan tärkeänä vanhemmuuden tukena.

Puolet haastateltavistani sekä tarinan äiti olivat asuneet ensikodissa. Ensikoti-aate on saanut alkunsa sosiaalidemokraattisten naiskansanedustajien vuosina 1907-1914 valtiopäivillä käymästä taistelusta äiti-lapsikotien perustamisen puolesta. Taistelun voimahahmona toimi yhteiskunnallisessa toiminnassa aktiivisesti mukana oleva Miina Sillanpää. Äiti-lapsikodin toiminta-ajatuksena olisi ollut turvattomien äitien ja lapsien yhteisen elämän alkuun saattaminen. Nämä turvattomat äidit olivat pääosin yksihuoltajia, joiden sosiaalinen asema tähän aikaan nähtiin hyvin heikkona. Taistelu äiti-lapsikodin puolesta päättyi kuitenkin häviöön, mutta sisukkaat naiset jatkoivat ajatuksensa kehittämistä oman järjestönsä Sosiaalidemokraattisen Työläisnaisliiton puitteissa. 1930 aloitettiin varojen kerääminen ensimmäisen äiti-lapsikodin perustamiseksi ja 1942 Helsingin ensikoti vihittiin käyttöön. Tästä ajasta ensikoti on laajentanut toimintaansa huomattavasti, mutta edelleen toiminnan perusajatus on perheiden tukemisessa. (Jousimaa 1983, 166-168.) Helsingin Ensikoti toimii edelleen aktiivisesti ja siellä asuu vuosittain useita alle 18-vuotiaita äitejä. Seuraavasta taulukosta voimme nähdä Helsingin Ensikodissa vuosina 1996- 2001 asuneiden 13-17 -vuotiaiden nuorten äitien lukumäärät ja prosenttiosuudet kaikista asiakasäideistä.

Taulukko 4. Helsingin Ensikodissa ensikotihoidossa olleiden 13-17 -vuotiaiden äitien lukumäärä ja prosenttiosuus kaikista asiakasäideistä.

Vuosi	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Äitejä	15	10	10	14	14	19
Prosenttia	28	16	16	24	28	41

(Manninen, K. henkilökohtainen tiedonanto 13.5.2002)

Ensikoti oli suurimmalle osalle tutkimukseeni osallistuneista nuorista äideistä heidän ensimmäinen kotinsa yhdessä vauvan kanssa. Ensikotiin hakeuduttiin sosiaalitoimen kautta, ja asukkaat valittiin haastattelun avulla. Jokaisella äidillä oli ensikodissa oma huone, jossa hän asui yhdessä lapsensa kanssa. Oleskelu- ja ruokailutilat olivat yhteisiä. Äiti hoiti lapsensa itse, mutta paikalla oli ympäri vuorokauden henkilökuntaa, joka auttoi tarvittaessa. Jokaisella äidillä oli omahoitaja, joka keskittyi erityisesti oman asiakkaansa tukemiseen. Äidin kanssa opeteltiin vanhemmuutta ja elämisen taitoja:

ruoanlaittoa, laskujen maksamista, rahan käyttöä ja arjen suunnittelua.

Nuoret itse, kuten myös tarinan äiti, kokivat ensikodin itsenäisen elämisen harjoittelupaikkana. Ensimmäiset hetket äitinä oli turvallista elää yhteisössä, jossa oli aina joku vastaamassa kysymyksiin. Nuoret myös kokivat saavansa neuvoja erityisesti raha-asioiden hoidossa. Kenelläkään nuorista ei ollut aiempaa kokemusta laskujen maksamisesta ja elämän arkeen kuuluvien virallisten asioiden hoidosta. Kuitenkin paikan laitosmaisuus, rajat ja joskus jatkuvalta tuntuva neuvominen ahdistivat nuorta.. Huonoksi nuoret äidit kokivat myös ensikodin laitosmaisesta ilmapiiristä ja vähäisen yksityisyyden.

Hanna: ”Olik sulla asunto haussa tai mitään?”

Piia: ”Ei ollu et tänne mä hain heti vaan.”

Hanna: ”Menik sä sit sosiaalityöntekijälle?”

Piia: ”Mul on ollu sossu jo kauan ja se sit suositteli tuleen tänne.”

Hanna: ”Pääsik sä sit heti sisään vai ... ”

Piia: ”No heti haastattelun jälkeen. Eli eka mä täytin hakupaperit, sit haastateltiin ja sit ne päättää kokouksessa, et ketkä pääsee. Mä pääsin heti.”

Hanna: ”Ooksä tykännyt asua täällä?”

Piia: ”Kyl mä tykkään asua täällä, mut joskus tuntuu, et noi vähän liikaa tunkeutuu mun yksityiselämään ... vähän niinkun neuvoo liikaa.”

Hanna: ”Just. Eli täällä on aina työntekijä, joka neuvo ...”

Piia: ”Niin eli aina pitäis periaatteessa kysyä, kun tarvii apua. Ja kyl mä kysynkin jos mä en tiä. Et vaikka jos mä en tiä, et pitäiskö mennä lääkäriin tai jotain jo lapsi on kipee ...”

Sosiaalityö oli joitakin äitejä koskettava palvelu. Osalla nuorista äideistä oli oma lastensuojelun sosiaalityöntekijä ollut jo kauemman aikaa. Joku nuorista meni sosiaalitoimistoon pyytämään apua tultuaan raskaaksi. Sosiaalityöntekijä antoi nuorelle äideille ohjausta ja neuvontaa ja auttoi taloudellisissa asioissa. Sosiaalityöntekijä myös suositteli tai jopa edellytti nuorta äitiä käyttämään perhetyöntekijän palveluja lapsen tilanteen turvaamiseksi. Nuoret äidit kokivat sosiaalityöntekijän palveluihin ohjaajana ja rahanjakajana. He menivät sosiaalitoimistoon hakemaan rahaa vauvan varusteisiin ja elämisen kuluihin. Toimeentulotuki on tällaisissa tilanteissa käytettävä etuus ja myös

ainoa etuus, joka järjestetään sosiaalityöntekijän kautta. Työntekijä tarkistaa nuoren äidin tulot ja menot, joista muodostuvan erotuksen perusteella hän päättää mahdollisesta toimeentulotuesta. Toimeentulotuki on viimesijainen mutta kaikille kuuluva tukimuoto, jolla turvataan elämän perustarpeet.

Joku nuorten äitien äideistä kritisoi sosiaalityöntekijöiden toimintaa. Mummo koki sosiaalityöntekijän avun nuoren äitiydessä liian väljäksi. Työntekijän tulisi tukea nuoren äitiyttä ja kasvattaa häntä vastuuseen sekä kontrolloida hänen huolenpitoaan lapsesta.

Hanna: ”Miten sä ajattelet, että näitä nuoria pitäisi tukea ja auttaa?”

Marjon äiti: ”Mun mielestä rahankäyttö on yks tärkeä ja se ruoanlaitto, et jos niitä ei opi, niin kaikki no tosi hankalaa. Mä uskon että on hyvä, jos niitä käydään tarkistamassa ja kattomassa, että kotona on kaikki hyvin. Kyllä sossun pitäisi käydä siellä ja tukea enempi silleen, että ei anneta uusia rattaita ja rahaa, jonka voi käyttää vaikka mihin, vaan annetaan vanhat rattaat ja kuponkeja joilla voi ostaa ruokaa. Tai sitten rattaat pitäisi palauttaa ja kierrättää, että se jos mikä nostaa karvat pystyyn, kun näillä nuorilla on kaikkee uutta ja hienoo. Pitäisi taata ruoka ja vaipat ja sellaset perusjutut. Et ne vaipatkin oli aina mun tyttären kohdalla lopussa ja se ei osannu laskee, että paljonko niitä kulu kuukaudessa, kun se sai kuun alussa rahan niihin, niin se olikin jo käytetty muuhun kuun alussa ja loppukuu oltiin ilman vaippoja.”

Mummo olisi kokenut tärkeäksi tiiviimmän kontrollin nuoren perheen elämässä. Hän oli auttanut paljon tyttärensä ja kokenut, että ilman hänen apuaan tytär ei olisi selvinnyt äitiydestään. Hänen mielestään sosiaalityöntekijät ovat tätä varten ja heidän tulisi hoitaa tehtävänsä.

7.2 Sosiaalisista resursseista

Äitien sosiaaliset resurssit olivat äideille tärkeitä voimavaroja. Erittelen sosiaaliset resurssit vielä parisuhteeseen ja sosiaaliseen verkostoon. Sosiaalisesta tuesta on tehty aiempaa tutkimusta ja erityisesti Minna Mäkelä (1994) ja Gun Vikström (1997) tutkivat pro gradu-töissään sosiaalisen tuen merkitystä. Molemmat totesivat johtopäätöksissään sosiaalisen tuen olevan varsin merkittävää nuoren äidin jaksamisen kannalta.

Parisuhde. Kaikilla parisuhteessa olevilla, eli suurimmalla osalla äideistä, oma puoliso oli tärkeä tuki. Äiti jolla parisuhdetta ei ollut, koki olonsa erilaiseksi ja yksinäiseksi. Hänellä oli useita tuttuja nuoria äitejä, joilla oli puoliso ja jotka kokivat elämänsä hyvin onnelliseksi. Verratessa itseään heihin, hän koki oman elämänsä onnettomaksi ja hänen suuri haaveensa oli löytää elämänkumppani. Tosin tämän kumppanin löytämistä hän uskoi vauvan vaikeuttavan. Tarinan äidillä on seurustelusuhde, mutta äiti ei luota isän lapsenhoitotaitoihin. Kuitenkin isä omalta osaltaan vastaa lapsen hyvinvoinnista ja hoitaa isyytensä ollen äidille tärkeä tuki. Päivisin äiti kokee itsensä melko yksinäiseksi isän ollessa töissä.

Kontulan ja Haavio-Mannilan (1995) mukaan vakituisen kumppanin löytäminen on kulttuurissamme tärkeää. Yhteiskunnan sisäistämä malli vakaan parisuhteen ihannoinnista on näkyvä. Kumppania kaivataan arjen jakamisessa, vapaa-ajalla ja sukupuolisessa kanssakäymisessä. (Kontula & Haavio-Mannila 1995, 546.) Osalla äideistä puoliso oli aviopuoliso, toisilla avopuoliso ja osalla poikaystävä. Puoliso jakoi äitiyden ilot ja surut ja antoi tukensa arjessa. Osalla puoliso oli ollut tukemassa äitiä raskauden ensihetkiltä alkaen.

Hanna: ”No miten sä sait tietää et sä oot raskaana?”

Anni: ”Mä ostin testin apteekista ka sit mä menin vessaan ja istuin siel ja mietin et kumpi tulee. Sit tuli positiivinen ja tuntu tosi hienolta ... mä olin ihan ailleen, että jee .. sit mä juoksin viel apteekkiin kysyyn, et onko tää tosi ja ne vaan, et jos sä oot oikein tehny, niin kyl on. Sit mä olin tosi onnellinen.”

Hanna: ”Kerroik sä heti Pertille?”

Anni: ”Joo, se oli siel vessas mun kanssa. Ja se oli kans, että hieno homma.”

Hanna: ”Eli Pertti oli.. minkä ikänen?”

Anni: ”17v”

Hanna: ”Olik se koulus tai töis?”

Anni: ”Töissä. Se oli nuoriso-ohjaaja.”

Tuki muodostui konkreettisesti yhdessä koetuista kokemuksista. Isä sai heti tietää puolisonsa raskaudesta. Isä oli mukana neuvolassa ja ultraäänitutkimuksessa. Vauvan näkeminen on molemmille vanhemmille vaikuttava kokemus. Puolison olemassaolo muodostui myös tärkeäksi avuksi kotona. Hän auttoi kotitöissä ja lapsen hoidossa. Äiti

sai enemmän lepoa itselleen. Jos puoliso oli töissä, oli myös taloudellinen tilanne turvatumpi.

Äidit olivat kokeneet puolison merkityksen erilaiseksi silloin, kun puoliso oli aviopuoliso. Aviollinen asema strukturoi naisen elämää (ks. Nätkin 1997, 210). Äitien mukaan avioliitossa olevaa äitiä autetaan helpommin kuin yksinäistä tai avoliitossa olevaa. Vielä tänäkin päivänä yhteiskunta kohdistaa moraalisia paineita yksinäisiin äiteihin ja aviottomiin lapsiin. Heidän elämälleen luodaan viitekehys, johon kuuluu huono-osaisuus. Tämä onkin varmasti mahdollista, mikäli heihin ei kohdisteta erityistä tukea.

Sosiaalinen verkosto. Yhtä lukuunottamatta tutkimukseni äidit mainitsivat oman äidin hyvin tärkeänä voimavarana. Isoäiti koettiin auttajana erityisesti itseä koskevissa ongelmissa. Nuoret totesivat saavansa apua lasta koskeviin kysymyksiinsä neuvolasta ja ensikodilta, mutta vain oma äiti osasi auttaa heitä itseään koskevissa kysymyksissä. Osalla nuorista oli kiemuraisia ihmissuhteita, ja poikaystävät tuottivat murhetta. Tällöin äiti osasi lohduttaa oikealla tavalla. Lisäksi äiti auttoi lapsen hoidossa ja neuvoi arjen kaikissa askareissa.

Hanna: ”Mistä sä oot mielestäs saanu parasta apua?”

Päivi: ”Äitilt tietysti. Täällä (ensikodissa) mä oon saanu hirveesti neuvoja kun vaan kysyy. Äitiltä mä oon saanu neuvoja itellenikin.”

Myös Mäkelän (1994, 45-59) tutkimuksessa nuorten omat äidit olivat olleet suurin tuki tyttärilleen heidän raskaus- ja äitiysaikanaan. He itse eivät olleet olleet teiniäitejä, vaan synnyttäneet omat lapsensa yli 20-vuotiaina. Vikström (1997, 50-60) toteaa nuorten suhteen omaan äitiin muuttuneen oman äitiyden myötä. Tuki koettiin tärkeäksi. Myös Hirvonen (2000, 95-100) toteaa nuorten äitien äiti-tytär-suhteen muuttuneen raskauden myötä usein kaverillisemmaksi ja tukevammaksi. Osalla hänen tutkimuksensa nuorista äideistä oli suhde omaan äitiin ollut huono ennen vauvan syntymään, mutta lapsen synnyttä suhde oli parantunut huomattavasti.

Tutkimukseni nuorten äitien äidit itse kokivat ylpeyttä tullessaan mummoiksi. Haastatellessani heitä äidit kertoivat antamastaan avusta.

Hanna: ”Miten sä oot nyt tukenut häntä äitiydessä?”

Elinan äiti: ”Taloudellisesti, neuvoja antamalla, asuntoasioita selvittelemällä -anomalla- soittelemalla ja kyselemällä kaikkia etuuksia ja selvittänyt virallisia asioita ja sitten taas selvittänyt niitä hänelle. Että tällästä sihteerin hommaa.”

Hanna: ”Miten usein te näätte?”

Elinan äiti: ”Melkein joka päivä ja jos ei nähä, niin sit ollaan puhelinkontaktissa - tänäänkin useita kertoja.”

Mummojen antama apu oli monipuolista ja välttämätöntä, koska alle 18-vuotias nuori oli vielä alaikäinen ja hänen vanhempansa olivat vastuussa hänen valinnoistaan. Nuori ei alaikäisenä kyennyt allekirjoittamaan virallisia papereita, ja hänellä oli rajoitteita itseään koskevista etuuksista. Byrokratiamaailma oli monelle tutkimukseni nuorelle äidille vieras ja sen selvittäminen vaati paljon papereiden lukemista ja virkakielen tuntemusta. Tähän äiti tarvitsi apua. Myös tarinan äiti kokee oman äidin tukena lapsen hoidossa. Hän luottaa äitiinsä ja kokee tämän varmaksi hoitajaksi. Erityisesti tilanteessa, jolloin oma avuttomuus yllättää, kuten lapsen sairastuessa, on isoäiti se, jolle nuori äiti ensimmäisenä soittaa.

Mummojen ohella muut sukulaiset olivat tärkeä tuki. Nuoret äidit, joilla oli vanhempia sisarusia, saivat heiltä tärkeitä neuvoja. Sukulaiset, joilla oli aikaa ja joilla ei ollut lähellään pieniä vauvoja, auttoivat mielellään niin taloudellisesti kuin antamalla hoitoapua. Osalla tutkimukseni äideistä oli tiiviimmät suhteet sukuun kuin toisilla, mutta kaikilla oli nähtävissä suhteiden lähentymistä vauvan synnyttyä. Pieni lapsi viattomuudellaan herättää tunteita. Aikuiselle tulee halu auttaa ja nähdä pienen lapsen kasvua ja kehittyessä.

Ystävät olivat osalle nuorista äideistä se tärkein voimavara. Osalta äideistä ystävät olivat hävinneet raskauden myötä, mutta niillä äideillä, joilla ystäviä oli, ne koettiin tärkeäksi tueksi. Tärkeät ystävät oli tunnettu usein jo kauemmin aikaa, ja he elivät samassa elämäntilanteessa. Tai, kuten tarinan äidillä, vaikka ystävä ei elänyt samassa elämäntilanteessa, hän hyväksyy ystävänsä elämäntilanteen ja äiti kokee hänet tärkeäksi tueksi. Ystävien antama vertaistuki oli apu arjen pahaan oloon ja jokapäiväisiin tilanteisiin. Samassa elämäntilanteessa olevat ystävät, jotka myös olivat kotona lapsen

kanssa, olivat saatavilla koko päivän, ja kokivat itsekin piristystä voidessaan jakaa ystävän murheita ja iloja.

Hanna: ”Mistä sä saat apua?”

Anni: ”Kavereilta ... mul on pari hyvää kaveria ja me laitetaan tekstiviestjä päivittäin ja vaihdetaan kuulumisia. Niille voi aina purkaa paha oloa ja jos ei jaksa.”

Hirvosen (2000) mukaan sosiaaliset suhteet muuttuivat raskauden aikana entistä tärkeimmiksi. Nuoret tiedostivat parisuhteen merkityksen ja keskittyivät hoitamaan sitä. Kaverit olivat merkittävä osa sosiaalista verkostoa. Heidän kanssaan kokemuksista saattoi jutella omalla kielellä. Sosiaalisen verkoston merkittävyys näkyi raskauden aikana sekä sen jälkeen. (Hirvonen 2000, 95-100.)

7.3 Elämän resursseista

Elämän resurssit saattaa kuulostaa melko mitään sanomattomalta käsitteeltä, mutta tarkoitan sillä nuoren äidin itse elämässään tärkeäksi kokemia asioita, jotka auttavat häntä jaksamaan. Nämä asiat olen tyypitellyt elämän resursseiksi, joista erittelen vielä arjen hallintaan sekä persoonallisiin vahvuuksiin ja hengellisiin tekijöihin. Lapsen olen luokitellut kuuluvaksi tähän äitien merkittävimpänä tunteeseen perustuvana voiman lähteenä.

Lapsi. Nuorten äitien tärkein voimavara oli oma lapsi. Kaikki äidit mainitsivat lapsen auttavan heitä jaksamaan. Myös tarinan äiti kokee samoin. Äidit totesivat lasten antavan niin paljon tarkoittaen lapsen iloisen hymyn, halauksen tai uuden asian oppimisen tuomaa riemua. Lapsi oli jokaisen tärkein resurssi. Lapsen antama voima muodostui tunnekokemuksesta. Äiti tunsu ylpeyttä lapsestaan. Hän oli kyennyt luomaan tällaisen pienen ihmeen. Lapsen kehittyminen antoi uutta aihetta ylpeydelle. Äidit vertailivat keskenään lastensa kehitystä ja tunsivat onnistumista, jos juuri heidän tyttärensä käveli varhain. Lapsen aitous ja hyvä olo antoi äidille hänen tarvitsemansa kiitoksen.

Hanna: ”Minkä avulla sä jaksat?”

Marjo: ”Lapset antaa niin paljon, et sä jaksat vaikka mikä olis. kun sä näät et sun oma

lapsi hymyilee ja on onnellinen, sä tiedät, et sä oot onnistunut.”

Arjen hallinta. Puolet nuorista äideistä koki voimavarakseen oman taitonsa hoitaa lasta. Tämän määrittelen kuuluvaksi arjen hallintaan. Arjen hallintaan tyypittelin kuuluvan myös oman ajan ottamisen. Arki tuntuu helpommalta, kun vauvanhoito on helppoa. Hoitoa helpotti säännöllisen elämänrytmin luominen vauvalle ja sen mukaan eläminen. Tällöin syöttämisen väleissä ja lapsen nukkuessa on myös omaa aikaa. Oma aika syntyi arjen rytmittämisestä. Muutama äideistä yhdisti vauvanhoitoon kotitöiden hallitsemisen. Ruoanlaitto ja siivoaminen olivat helppoja ja mielekkäitä tehtäviä. Omasta ajastaan äiti kertoi seuraavalla tavalla.

Sanna: " Sitä tarvii vaan aikaa itelle ja sitä pitää olla...mä meen vaik nettiin surffaan ja teen omia juttujani ..."

Muita omalla ajalla tehtäviä asioita olivat lukeminen, kavereiden tapaaminen ja elokuvissa käynti. Tärkeänä rentouttavan tekijänä nuoret äidit kokivat poistumisen kotoa. Ulos voi lähteä myös lasten kanssa tai yksin, mutta heidän mukaansa liiallinen kotona olo masensi ja väsytti. Täytyi osata irrottautua kotiseinien sisältä myös yksin. Äidit myönsivät kokevansa huonoa omaatuntoa jättäessään lapsensa hoitoon saadakseen itselleen aikaa, mutta oma aika oli välttämätöntä.

Persoonalliset vahvuudet. Persoonallisiin vahvuuksiin kuuluvat luonteenpiirteet. Nämä olivat osalla äideistä merkittävä resurssi. Luonteenpiireistä vahvuus koettiin merkittävänä jaksamisen välineenä. Oman luonteen vahvuus oli siis tärkeä voimavara. Lähes kaikki äidit kokivat itsensä vahvoiksi persooniksi. Vahvuus oli luonteen piirre, jonka perusteella pienet ongelmat eivät häirinneet, ja se auttoi jaksamaan.

Paula: " Mä oon vahva. Mua ei ihan pienet ongelmat haittaa. Et mä en ajattele sillai asioita, niin hirveesti, että niistä tulee ongelmia."

Myös Schofieldin tutkimuksen nuoret kokivat olevansa luonteeltaan selviytyjiä ja taistelijoita.(Schofield 1994, 114).

Hengellinen resurssi oli muutaman äidin esiin nostama asia. Äidit kokivat rukouksen

antavan heille voimaa arjen jaksamiseen. Joku äideistä ei tiedostanut uskonsa kohdetta, mutta koki voimakkaasti uskovansa johonkin korkeimpaan voimaan. Äideillä oli myös kokemuksia korkeimman voiman johdatuksesta. Joku äideistä koki äitiytensä olevan Jumalan johdatusta. Hänen äitiydellään oli tarkoitus. Usko antoi turvaa ja teki mahdolltomaltakin tuntuvista asioista tavoittelemisen arvoisia, koska Jumalalla oli mahdollisuus vaikuttaa kaikkeen. Myös muissa tutkimuksissa uskonnollisuus näkyy äitiydessä (ks. Nätkin 1997, 244).

7.4 Äitien tarpeista

Keskustelimme äitien kanssa, millaista apua he kokivat tarvitsevansa. Puolet äideistä koki tarvitsevansa lapsenhoitoapua. Hoitoapu lisää äidin omaa aikaa ja auttaa jaksamaan. Hoitoavulle äidit esittivät erilaisia määriä: kerran kuukaudessa muutamia tunteja tai viikonloppu tai kerran viikossa.

Muut avuntarpeet olivat yksilöllisiä ja liittyivät elämäntilanteeseen. Tällaisia olivat rahan tarve, parisuhde ja kontaktit muihin äiteihin. Kontaktin tarve muihin äiteihin tuli selvästi esille joidenkin äitien kertomuksissa. Vaikka he asuivat ensikodissa ja tapasivat samassa elämäntilanteessa olevia äitejä, he kokivat olonsa yksinäiseksi ja olisivat mielellään tavanneet muita nuoria äitejä. Ensikodissa asuvista äideistä ei ollut löytynyt ystävää, ja muut ystävät olivat hylänneet äidin.

Apua haastattelemani äidit kokivat tarvitsevansa väsymykseensä. Mutta mikä äitiydessä väsyttää? Nuoret äidit kokivat väsyttävänä tekijöinä kotityöt, ainaisen syötön ja vaipanvaihdon, sen kun lapsi vaan itkee, eikä mikään auta. Kaikkien äitien keskusteluissa kuitenkin vilahteli ajatus siitä, miten liiallinen rutinoituminen, päivästä toiseen samanlaisena jatkuva arki sekä lapsen paha olo väsyttää. Nuori on tottunut elämään vapaasti ja tulemaan ja menemään oman halunsa mukaisesti. Tasainen elämä voi tuntua tylsältä. Lapsen pitkä itku voi saada aikaan riittämättömyyden tunteen vanhempana ja tuottaa ahdistusta.

Mitä äiti tekee, kun väsyttää? Silloin vaan on. Äidit kertovat tekevänsä vain välttämättömimmän - syöttivät ja vaihtoivat vaipat. Muut kotityöt saivat odottaa. Jos hoitoapua oli saatavilla, äidit käyttivät sitä. Puoliso hoiti lapsia, ja äiti lepäsi. Joku

äideistä kertoi jatkaneensa opiskelua päästäkseen pois kotoa lepäämään. Eräs väsynyt äiti kommentoi.

Anni: " Oon varmaan tosi huono äiti. Villekin (lapsi) tuo mulle peiton sanoo, et mee nukkumaan vähäks aikaa ... tai sit mä kiukuttelen mun miehelle ... tai sit mä vaan istun ja murjotan ja joskus itken."

Vasta äidiksi tultuaan nuori äiti oli todella alkanut ajatella äitiyttä ja sen merkitystä. Osa äideistä kertoi muita nuoria äitejä ja äideiksi aikovia ajatellen, että apua kannatti ottaa vastaan. Liialla sisulla ei kannattanut yrittää jaksaa, koska jokainen äiti sai olla myös väsynyt. Nuorten äitien kokemuksesta apua oli tarjolla, jos uskalsi kertoa ongelmistaan ja olla avoin. Raskaus kannatti myös uskaltaa todeta mahdollisimman aikaisin ja miettiä tulevaisuutta.

8 TULEVAISUUS

Jalat oli puutuneet koukkuasentoon. Pöly tarttui jo kurkkuun, mutta muistot ei jättäneet rauhaan. Tuntu, kuin niistä ajoista olisi iäisyys, vaikka tosta kaikesta oli oikeestaan kulunut vasta kaheksan vuotta.

Ei se meiän juttu Maken kanssa sit loppujen lopuks onnistunu. Kyllä kait me kaikkemme yritettiin, mutta oltiin vielä niin nuoria, että ei tiedetty, mitä me haluttiin ja oli se Make kyllä mua vielä paljon lapsellisempi. Sille kävi varmaan just silleen perinteisesti, että aluks se oli ihan innoissan vauvasta, mut kun alkuhuuma hävis, niin eipä se enää jaksanutkaan. Eka vuos meni hyvin, mut sit se loppu kun seinään. Tuli vaan kauheita riitoja. Helvetit, kerrankin meni hermo, kun se oli myyny mun stereot mun tietämättä rahapulassaan. Ja kaikki rahansa se käytti sit omiin menoihinsa. Ei se koskaan ostanut meille ruokaa tai vaatetta Sonjalle ja vaipatkin on kalliita. Se vaan meni ja istuskeli iltaisin baaris ja tapas omia tuttujaan. Kaks vuotta me siinä jaksettiin mut sit se loppu. Ei vaan tuntunu enää miltään. Mä heitin sen kamat rappukäytävään ja vaihdatin lukot. Se äijä sai mun puolesta mennä ihan minne halus. Ihmeen kiltisti se sopeutukin kohtaloonsa. Kävi se joskus kolkuttelemassa ovella, mutta kun ei saanu mitään vastausta, niin meni pois, eikä ole sen koommin tullu takasin. On se onneks Sonjalle

lähettäny aina jonkun pienen paketin synttärinä, mutta muuten on ollu aika hiljasta. Kaipa sillä oli jo uus nainen oottamassa, kun niin tyytyväiseltä tuntu.

Me asutiin kahestaan Sonjan kanssa siinä vielä vuosi. Mä olin alottanu jo silloin kun Sonja täytti vuoden opiskelut ammattikoulussa, joka mulla jäi kesken. Nyt sekin tuntu ihan kiinnostavalta ja tiesin, että töitä olisi. Sonja oli päiväkodissa ja viihty oikein hyvin. Päiväkodin tädit kehui aina Sonjaa, miten reipas ja nopea oppimaan se oli. Mä olin tosi ylpee mun tytöstä. Välillä mä tein iltasin töitä yhdessä tutussa kahvilassa ja silloin mutsi tai Miia tuli hoitamaan Sonjaa. Enää ei tullu sellasta uuvuttavaa väsymystä. Mulla oli omaakin aikaa. Joskus Sonja meni yöksikin mutsille ja mä pääsin vähän viihteelle. Koulussa olin tutustunu taas uusiin tosi kivoihin tyyppeihin ja joskus oli ihana jättää kotihuolet ja painua baanalle. Tuntu hassulta, kun joskus tuli vastaan niitä vanhoja kavereita. Ne ei ollu tuntevinakaan enää. Siellä ne pyöri samoilla alueilla. Sama meno tuntu jatkuvan. Perjantaisin oli pullo kädessä ja autot rundasi. Mä olin kun eri maailmasta.

Koulussa mä tutustuin yhteen Pasiin. Se oli sellanen just kokiks valmistumassa, mua pari vuotta vanhempi ja sporttinen jäbä. Juttu alko luistaan heti ensi silmäyksellä ja muutenkin tapailtiin. Se suhtautu niin ihanan luonnollisesti Sonjaan. Se vei sen heti puistoon ja talvella ne kävi pulkkamäessä. Sonjakin tykkäs Pasista. Pasilla oli sellasta vastuuntuntoa, jota mä olin aina kaivannut. Mäkin tarvin tukea mun elämään ja tuntu, että Pasi pysty mulle sitä antamaan.

Nyt me on oltu yhdessä jo viisi vuotta. Me muutettiin yhteen melkein heti. Sellaseen kivaan mutta pieneen rivitaloasuntoon. Meillä oli oma sauna ja Sonjalla oli oma huone. Sit mä tuln taas raskaaksi ja meille synty toinen vauva. Poika. Nyt kaikki oli erilaista. Mulla oli kokemusta. Mä tiesin, mitä tapahtuu ja miten vauvaa hoidetaan. Mä olin saanu paljon uusia ystäviä, joilla itelläänki oli lapsia. Kaikki piti asiaa ihan luonnollisena, että meille tuli vauva, vaikka en mä silloinkaan vielä mitään vanha ollut, 21. Ei se mikään suunniteltu vauva ollut, mutta multa oli taas unohtunut pillerit muutamana iltana ja se riitti. Mutta vauva oli tervetullut meidän perheeseen. Mä ehdin juuri valmistua ennen Lassen syntymää ja Pasi oli töissä ja kaikki asiat kunnossa. Nyt me alettiin etsiä isompaa asuntoa. Vanha, rapistunut omakoitalo löytyi sopivalta

etäisyydeltä Pasiin työpaiasta ja me ostettiin se. Oli se urakkaa, se maalaaminen ja naulaaminen, mutta me onnistuttiin.

Täällä me nyt asutaan. Sonja, Lasse, Pasi ja mä ja lauma elukoita. Meillä oli kissa ja koira ja häkissä kolme hamsteria. Lapset rakastivat eläimiä. Tää oli vähän kun punainen tupa ja perunamaa. Tää oli ollu mun unelma joskus kauan sitten lapsena. Sonja oli nyt tokalla luokalla koulussa ja Lasse oli vielä päiväkodissa. Me haluttiin kyllä lisää lapsia, mutta nyt mun tarvi olla töissä, kun olin päässyt hyvään työpaikkaan ravintolaan vuoropäälliköksi ja tarviihan sitä olla työkokemuta pärjätäkseen elämässä.

Työnsin kirjan takaisin syvemälle laatikkoon. Täytyy etsiä sille muovipussi ja laittaa suojaan. Voi sitä sitten lueskella joskus myöhemminkin. Vauvan vaatteita ei ollut löytynyt mistään. Olisin antanut vanhoja Sonjan vaatteita naapurin Tiialle, joka oli saamassa vauvan. No, täytyy ettiä jostain muualta. Huh, kun pöly tarttu kurkkuun. Täällä ei oltu siivottu aikoihin. Hämähäkki kiipeili edelleen verkossaan. Nyt se kutoi jo lisää. Täällä sitä ei kukaan häirinnyt. Ja kuka sitä nyt haluaisi häiritä. Kiltti pieni eläin. Eläimistä tulikin mieleen, että hamsterit piti ruokkia. Ja kohta Lassekin heräisi päiväunilta. Työnsin laatikon paikoilleen hyllylle. Auringon sädekin oli lyhentynyt. Ilta oli tulossa. ... Äitii ... missä sä oot ... kaikui alakerrasta - Lasse oli herännyt.

Huominen on jo tulevaisuutta. Seuraava minuuttikin on jo tulevaisuutta. Emme tiedä, mitä se tuo tullessaan. Nuori äitikään ei tiedä, mitä seuraava hetki tuo tullessaan. Usein kuitenkin tulevaa elämää suunnitellaan ja sille luodaan unelmia. Unelmia on hyväkin olla ja niitä tulee tavoitella. Tosin liian epärealistiset unelmat saattavat vahingoittaa todellisuuskuvaa. Hyvät unelmat kuitenkin luovat tavoitteita ja kannustavat tavoittelijaansa. Tarinan äidillä on unelmia ja hän on myös saavuttanut niitä. Halusin kuulla nuorten äitien unelmista, suunnitelmista ja odotuksista.

Ennen vauvaa monikaan nuorista ei ollut vielä suunnitellut tulevaisuutta. Hirvosen (2000, 101) tutkimuksen nuorille äideille oli vauvan myötä elämään tullut enemmän suunnitelmallisuutta. Suurelle osalle oman tutkimukseni nuorista äideistä tulevaisuus oli vauvan synnyttyäkin täysin avoin. Tulevaa elämää ei suunniteltu, vaan elettiin päivä

kerrallaan. Tässä ajassa nuori on yksilö ja hänen tehtävänsä on luoda oma elämänsä. Hänellä ei ole turvallista yhteisöä, ei ole itsestään selvyiksiä, vaan on epävarmuutta ja riskejä. Nuori kokee alati muuttuvassa maailmassa valinnoillaan olevan yhä vähemmän rajoja. Nuoren on yhä vaikeampi hakea turvaa tulevaisuudesta, niinpä hän hakee sitä elämän konkreettisista tilanteista ja elämällä elämäänsä juuri tässä ja nyt. Vain tällä hetkellä on merkityksensä, koska huomista ei tiedä. Nuoren suhde tulevaisuuteen on moniulotteinen eikä noudata perinteistä asteittain ohenevaa tulevaisuuden kuvaa, jossa tulevaisuudella on sitä vähemmän merkitystä, mitä kauempana se on. Nuorelle tulevaisuus sisältää seuraavat tunnukset tai huomisen. (Suurpää 1996, 53-54.)

Tämä ilmeni kysyessäni nuorilta äideiltä heidän tulevaisuudestaan. He keskittyivät kuvaamaan vain läheisiä ajankohtia.

Hanna: ” eli mites tää tulevaisuus ... sä oot nyt koulussa ... mitä sä oot sitten aatellu? ”

Marjo: ” No nythän tulee kesäloma ja mul on enää yks kurssi. ”

Äiti odotti innoissaan kesälomaa ja koulun loppumista. Häntä ei kiinnostanut pohtia koulun uutta alkamista tai syksyllä tapahtuvaa elämää. Tärkeää oli edessä odottava iloinen tapahtuma: kesäloma. Moni äideistä kuittasi kysymykseni hyvin lyhyellä kommentilla, jossa he tämän äidin tapaan viittasivat johonkin tulevaan tapahtumaan.

8.1 Nuorten haaveista

Toki nuori ajattelee myös joitakin merkittäviä asioita pidemmälläkin aikavälillä. Tarinan nuori on opiskelemassa. Hän on valinnut itselleen alan, josta hän on kiinnostunut. Muuta suunnitelmaa hänellä ei ole. Hän elää päivän kerrallaan nauttien elämästä ja kokemuksista. Yli puolet äideistä koki tulevaisuudessa merkittäväksi koulun suorittamisen loppuun ja opiskelun.

Paula: ” Mä haluan nyt ton mun todistuksen peruskoulusta ... sen jälkeen mä meen lisää kouluun tai töihin ”

Nurmi (1991, 168) toteaa tutkimuksessaan 50-70% 15-18-vuotiaista kohdistavan lähitulevaisuuden toiveensa ammattiin ja koulutukseen. Tutkimukseni nuorista osalla oli

jo erityisiä ammattihaaveitakin. Tällaisia olivat psykologi, kampaaja, kosmetologi tai pappi.

Hanna: ” Mitä sä kuvittelisit tekeväs viiden vuoden kuluttua? ”

Piia: ” No mul ei oo mitään erityisiä suunnitelmia ... ”

Hanna: ” Niin sä teet nyt sitä iltakoulua? ”

Piia: ” Joo sen mä teen loppuun ja meen lukioon. ”

Hanna: ” Onko sulla nyt jo joku toiveammatti? ”

Piia: ” No mä haluisin psykologiks ... mut se on aika rankka ammatti ja sinne on tosi vaikee päästä ... täytyy nyt katella ... ”

Hanna: ” Mites sä nyt aattelet, että miten ... pystyisittekö te jo nyt asumaan perheenä? ”

Piia: ” En mä usko. Mä luulen, et se tukiasunto ois hyvä, et kuitenkin vähän tukea ja apua, mut kuitenkin itsenäistä. ”

Hanna: ” Halusik sä ite sinne vai miten? ”

Piia: ” Joo. Ne suositteli sitä meille täältä (ensikoti) ja musta se on hyvä juttu. Kyl mä haluun mennä, kun vaan tulee se asunto. ”

Ammatti- ja asuntoasiat olivat merkittäviä nuoren tulevaisuuden kannalta. Ammattia oli hyvä miettiä monelta eri näkökannalta. Tässä äiti mietti asiaa opintojen ja työn vaativuuden kannalta. Oppilaitoksiin pääsy vaatii monesti opiskelijalta huimasti työtä ja kuluttaa äitinä olevan nuoren voimavaroja. Kuitenkin myös työn mielekkyys, palkkaus ja työnsaantimahdollisuudet olivat nuoria mietityttäviä asioita. Koulutus nähdään keinona hankkia yhteiskunnallista arvostusta. Koulutuksen tuottama sivistys ja persoonallinen kasvu ovat tavoiteltavia päämääriä. (Lampinen 1998, 11-13.) Yleisesti tytöt menestyvät paremmin koulussa hankkien itselleen hyvän kielitaidon ja koulutuksen. (Näre & Lähteenmaa 1992, 329-334.) Kaikkia nuoria koulutus ei kiinnostanut. Taloudellinen tilanne olisi kuitenkin turvattava jollain lailla. Näille nuorille äideille töihin meno ilman kouluttautumista oli yksi vaihtoehto.

Hanna: ” No millasta tulevaisuutta sä oot aattellu? ”

Tiia: ” En mä oo oikein aattehu. ”

Hanna: ” Millaset asiat sua kiinnostaa? ”

Tiia: ” En mä oikein tiedä. ”

Hanna: " Menisik sä kouluun vai töihin? "

Tiia: " Kyl mä töihin."

Hanna: " Ooksä aatellu että minne?"

Tiia: " Ainakin siivoon pääsee ... tai tarjoilijaks."

Hanna: " Mitä sä kuvittelet tekeväs viiden vuoden kuluttua? "

Tiia: " Kai mä oon töissä."

Hanna: " Sua ei koulutus kiinnosta? "

Tiia: " Ei yhtään. "

Toinen konkreettinen lähitulevaisuuden haave nuorella perheellä saattoi olla uuden asunnon hankkiminen. Tähän liittyy myös taloudellinen pärjääminen. Asuntojen vuokrat ovat korkeita ja asunnon vaihtamiseen liittyy paljon kuluja. Kasvava perhe tarvitsee kuitenkin tilaa. Tarinan perhe jonottaa koko ensikotijakson ajan asuntoa. Lopulta sopiva asunto löytyy. Asumisessa on myös vaihtoehtoja. Kuten aiemmin edellä ollut äiti kertoi, hän oli jonottamassa tukiasuntoa. Tukiasunto on yksityisen ja laitosasumisen välimuoto, jossa perhe asuu asunnossa, mutta saa asumiseensa apua ammattilaisilta tai tukihenkilöiltä. Asunto saattaa sijaita tavallisen vapaaehtoiseksi tukiperheeksi ilmoittautuneen perheen naapurissa, jolloin nuori perhe voi tarvittaessa käydä kysymässä neuvoa tukiperheeltä. (Nuorten erityisryhmien tukiasuminen 2002, elektroninen dokumentti.) Tai asunto saattaa sijaita ensikodin tukiasunnoissa, jolloin ensikodin työntekijät tukevat nuorta itsenäisessä asumisessa. Tukiasunnoissa on aina järjestetty avunsaantimahdollisuus. (Tuettu asuminen 2002, elektroninen dokumentti.)

Taloudellinen selviytyminen mietitytti jollain tapaa lähes kaikkia äitejä. Ainoastaan yksi äiti mainitsi, että heillä ei ole mitään taloudellisia ongelmia. Yksin elävät äidit kokivat toimeentulonsa erityisen epävarmaksi ja näkivät töihin menon tärkeänä vaihtoehtona.

Päivi: " Oon töissä. En mä halua sossus käydä, et mieluummin oon töissä...nyt mä vast oon huomannu miten vaikeeta tää eläminen on. Kun aina sai rahaa äitiltä, mut nyt joutuukin tuleen toimeen ihan ite. "

Taloudellista tilannetta voi myös itse helpottaa oman kulutuksen ratkaisuilla. Nuorella äidillä ei ehkä aina ole varaa kaikkein uusimpiin ja hienoimpiin vaatteisiin tai

kodintarvikkeisiin. Eräs äiti kertoi tavastaan käydä kirpputoreilla etsimässä vaatteita sekä itselleen että lapselle. Kirpputoreilla kiertely oli äidin kokemuksen mukaan mukavaa puuhaa ja hyvää kuntoilua mutta myös suuri säästö vaatehankinnoissa.

Hanna: ” No millasia odotuksia sulla on? ”

Elina: ” Jos mä suljen silmäni ja ajattelen, mitä mä nään jossain tuolla muutaman vuoden päässä, niin mä nään, että me kärräillään tuolla jossain kirppiksillä hakemas lastenvaatteita, kun eihän sitä rahaa oikeasti ole niin paljoo. Sit mä nään, et mä oon paljon lapsen kaa ja tietenkkin välillä irrottaudu siitä. ”

Lasten vaatteet tulevat usein nopeasti pieneksi kasvavalle lapselle ja käyttökertoja ehtii kertyä vain muutamia. Siksi käytetytkin vaatteet ovat usein uuden veroisia.

Perheen lisäyksen kannalta tulevaisuutta ei ollut juuri mietitty. Tällä hetkellä haastattelemani äidit olivat tyytyväisiä lapsimääräänsä. Kirjeäideistä sen sijaan jo useampi oli uudelleen raskaana ja odotti uutta vauvaa. Moni äideistä mainitsi tekevänsä tulevaisuuden päätökset, kun lapsi tai nuorin lapsista täyttää kolme ja kotihoidon tuki loppuu. Siihen asti nämä äidit olivat suunnitelleet olevansa kotiäitejä.

8.2 Maailman tilanteesta

Nuoren tulevaisuusajatteluun kuuluu myös sen monitasoisuus. Tulevaisuutta voi pohtia oman itsen kannalta, toisaalta yhteiskunnan ja yleisesti koko maailman kannalta. Suurpään (1996, 55) mukaan voikin puhua nuoren monista tulevaisuuden kuvista. Erityisesti tyttöjen maailmankuva on avarampi. He ovat suvaitsevaisempia ja kiinnostuneempia tuntemattomista asioista sekä vieraista kulttuureista. (Näre & Lähteenmaa 1992, 329-334.) Joidenkin nuorten äitien puheissa avara maailmankuva sekä erilaiset tulevaisuuden näkemykset vilahtelivat koko keskustelu ajan.

Nuorten ajatukset koskivat maailman rauhaa ja sotien loppumista. Useille nuorille äideille oli tärkeää kaikkien maailman ihmisten hyvinvointi. Nuoret tuntuivat herkistyneiltä sodan aiheuttamien tuhojen seurauksista ja ihmisten kohtaloista. Väkivaltaviihteen lisääntyminen ja karuihin uutiskuviin tottuminen turruttaa ihmisen aisteja ja heikentää realiteetintajua. On käsittämätöntä tajuta sodan kourissa olevien

ihmisten todellista hätää ja pelkoa. Nuorella äidillä on syntynyt kiintymyksen tunne lapseen, jolle vastakkaisena tuntemuksena voi ajatuksissa käydä myös menetyksen pelko. Sotaan liittyy paljon menetystä. Erityisesti uutiskuvissa näytetään usein lapsia ja heitä koskevia menetyksiä.

Osa nuorista pohti omaa työtilannettaan ja mahdollista työttömyyttä. Osalla nuorista äideistä näkyi selvästi elämässä eteenpäin tavoitteleva asenne. Tämä oli positiivista ja kertoi sisukkuudesta ja tulevaisuussuuntautuneisuudesta. Tavoitteiden taustalla näkyi halu saada itselle erilainen elämä, kuin mitä omilla vanhemmilla oli ollut ja tämän myötä antaa myös lapselle erilainen lapsuus, kuin mitä itse oli saanut kokea. Tavoitteita itselleen asettava nuori kykeni hyvin näkemään syy-seuraussuhteita ja tiedostamaan ne myös omassa elämässään. Toisaalta osa äideistä ei osannut lainkaan asettaa itseään laajempaan kokonaisuuteen ja hahmottaa yhteiskunnallisia yhteyksiä elämässä. Ainakaan hän ei halunnut tuoda tätä ajatteluaan esille haastattelutilanteessa.

Sitä, millainen tulevaisuus nuorilla äideillä tulee olemaan, jää meiltä näkemättä. Tarinan äidille käy hyvin. Hän selviytyy. Hän suorittaa opintonsa loppuun, tapaa uuden elämänkumppanin ja saa toisen lapsen. Hänellä on työpaikka ja lapsuuden unelmien punainen tupa. Tutkimukseni nuorten äitien tulevaisuutta voimme ehkä aavistella ja luoda itsellemme mielikuvia heidän tulevasta elämästään. Voimme kuvitella, jonkun äideistä kärräämässä lastaan pitkin kirppareita vaatteita etsien. Voimme kuvitella erään äidin pönttämässä psykologian pääsykokeisiin. Tai voimme kuvitella yhden äidin siivoamassa hotellihuoneita. Tämä saattaa olla heidän tulevaisuuttaan, mutta varmasti emme voi tietää mitään. Voimme toivoa heille vain onnea ja rohkeutta heidän elämässään.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tällainen oli kertomukseni nuorista äideistä. Olen kertonut Sinulle heidän nuoruudestaan, raskausajastaan ja äitiydestään. Olen kertonut juuri näiden äitien kokemuksia ja ajatuksia, joten tätä raporttia ei voi yleistää käsittämään kaikkia nuoria äitejä. Jokainen nuori äiti on oma persoona ja oma yksilö, joka tekee omat valintansa. Olen tehnyt työtäni voimavarakeskeisellä otteella ja keskittynyt näkemään nuoren äitiyden positiivisesti. Työni kokonaisuuteen positiivisuuteen vaikuttaa kuitenkin myös se, että tutkimukseeni osallistuneet nuoret äidit olivat selviytyjä-tyyppejä, onnistujia, joilla ei ollut suurempia ongelmia äitiydessään. Tuskinpa sellaiset äidit, joiden lapset on otettu huostaan ja joiden pärjääminen on heikkoa, haluavat osallistua julkistettavaan tutkimukseen. Ainakaan yksikään tällainen äiti ei ilmoittautunut minun tutkimukseeni. Tosiasiahan tietysti on, osa nuorista äideistä pärjää hyvin, mutta osalle ongelmat kasaantuvat. Lisäksi suuri osa tutkimukseni äideistä oli melko kotikeskeisiä ja se näkyi heidän arvomaailmassaan ja myös raportissani.

Tutkimukseni tutkimustehtävänä oli kuvata nuorten äitien elämää ja löytää heidän voimavarojaan. Lisäksi tavoitteenani oli miettiä keinoja, miten yhteiskunnallisesti nuorta äitiä olisi hyvä tukea. Tähän kysymykseen pyrin vastaamaan tässä johtopäätöskappaleessa. Äitien elämää olen kuvannut jokaisessa luvussa. Kaikki äidit olivat eläneet nuoruuttaan omalla tavallaan, mutta heillä oli myös yhtäläisyyksiä. Nuorelle ihmiselle tärkeitä olivat kaverit. Kavereiden kanssa vietettiin vapaa-aikaa ja käytiin koulua. Sosiaalinen verkosto loi nuoren aseman ja antoi roolin. Kavereilla oli myös merkittävä vaikutus nuoren vapaa-ajan toimintaan.; oliko nuorella harrastuksia vai ajautuiko hän epäsosiaaliseen toimintaan. Osalla nuorista äideistä rötöstely oli ollut nuoruuden elämäntapa. Tähän elämäntapaan olivat kuuluneet päihteet, mahdollisesti huumeet ja pikkurikollisuus. Myös varhaiset seurustelusuhteet olivat olleet äideille tyypillisiä. Suhteita oli ollut useita tai vain yksi. Merkittävää oli, että useat äideistä olivat avioliitossa tai ainakin kihloissa asuen yhdessä lapsen isän kanssa. Useat äidit kuvasivat elävänsä onnellista perhe-elämää. Mies kävi töissä ja tasapainotti perheen taloudellista hyvinvointia. Puoliso oli myös äidin tärkein apu ja tuki lapsen hoidossa ja kasvatuksessa.

Äidiksi tuleminen oli suurimmalle osalle nuorista ollut vahinko. Nämä äidit eivät olleet

suunnitelleen lasta, mutta tultuaan raskaaksi he halusivat pitää lapsen ja tulla äideiksi. Raskauteen johtavat tekijät olivat olleet moninaiset. Äidit eivät olleet pitäneet raskauden todennäköisyyttä realistisena, ehkäisy oli ollut huolimattomaa tai tilanne oli johtanut suojaamattomaan yhdyntään. Seksuaalisuus on näkyvä osa tämän päivän yhteiskuntaa. Televisio, lehdet, mainonta ja katukuva pursuavat seksikkyyttä. Se houkuttelee kokeilemaan. Kokemattomuus koetaan heikkoutena. Yhä nuoremmat kokeilevat ja harrastavat seksiä. Moraali sallii kokeilut. Julkisuuden naishenkilöt kertovat avoimesti elämäkokemuksistaan; seksuaalisuudestaan ja raskauksistaan. Nuorella on malleja lähellä ja kaukana. On helppo samaistua ja toimia. Kaikki muutkin toimivat näin.

Myös nuorten seksuaalitiedoissa on eroja. Tietojen erot johtuvat kasvatuksesta. Seksuaalikasvatus on vaikea asia, mutta se on tehtävä ja sen suorittaminen on kasvattajan vastuulla. Meillä jokaisella on useita kasvattajia. Koulu kasvattaa ja opettaa mutta myös vanhemmat kasvattavat. Tutkimukseni nuorista äideistä osa oli saanut seksuaalikasvatusta sekä kotoa, että koulusta, mutta osalla opetus oli tapahtunut ainoastaan koulun oppitunneilla. Koulut päättävät itsenäisesti seksuaaliopetuksensa määrästä ja laadusta. Vuosina 1996 ja 1997 kahdeksansille ja yhdeksänsille luokille tehdyssä kouluterveyskyselyssä tutkittiin kouluissa järjestettyä seksuaaliopetusta. Kyselyyn vastasi 64 047 oppilasta yli 400 koulusta. Tämän tutkimuksen mukaan 40% kahdeksannen luokan tytöistä ja 47% kahdeksannen luokan pojista ei muistanut yhtään seksuaaliopetustuntia kuluneelta lukuvuodelta. Sama muistikuva oli 26% yhdeksannen luokan pojista ja 22% yhdeksannen luokan tytöistä. Lisäksi tutkimuksen mukaan opetuksessa on paljon myös alueellisia eroja. Eniten opetusta oli tarjolla Keski-Suomessa ja vähiten Satakunnassa. (Liinamo, Kosunen, Rimpelä, Jokela 1999, 1433-1437.)

Tieto on tärkeää jokaisen nuoren kasvun ja kehityksen kannalta. Seksuaalikasvatuksen tärkeys tulisi nähdä nuoren kokonaisvaltaisen kasvun kannalta. Alueellisia eroja tulisi tasata ja suoda jokaiselle nuorelle tasavertainen oikeus hyvään seksuaalikasvatukseen. Jokainen kehittyy omaan yksilölliseen tahtiin, mutta perustiedot nuoren tulisi hallita varhain, koska tietoa auttaa nuorta kasvamaan. Seksuaaliopetus voi parantaa monin tavoin nuoren kykyä arvioida omia valmiuksiaan ja vuorovaikutustaitojaan. Yhdeksännellä luokalla tapahtuva opetus on liian myöhäistä. Kontula, Cacciatore, Apter, Bildjuschkin, Törhönen, Koski & Tiilo (2001, 99) suosittelevat kaikille nuorille

seksuaaliasioiden perustiedon takaamista seitsemännen luokan loppuun mennessä. Tämän jälkeen tietoa voi syventää ja monipuolistaa.

Raskauteen oli saattanut johtaa myös nuorten kertoman mukaan tiedostettu riski. Osa nuorista pareista ei ollut suunnitellut vauvaa, mutta koki olevansa valmis lapseen, jos tyttö tulisi raskaaksi. Nämä nuoret eivät olleet halunneet käyttää ehkäisyä. Parisuhteessa elävät äidit kokivat lapsen odotuksen ja syntymän positiivisena asiana, mutta yksinäisillä äideillä puolison puute tuotti ahdistusta ja vaikeutti äitiydestä nauttimista. Nuoret näkivät parisuhteen ideaalina elämän mallina, vaikka parisuhde sinällään ei aina tuo helpotusta elämään. Parisuhteeseen liittyy myös epäonnistumisen riski.

Äitiyden nuoret kokivat helppona. Terveen lapsen hoito koettiin myös helppona, mutta sairaan lapsen hoidossa nuoret kokivat tarvitsevansa apua. Ikäänsä nuoret eivät nähneet haitalliseksi äitiydelle, vaan kokivat olevansa vanhempia äitejä sopeutuvaisempia ja energisempiä. Tosin nuoret olisivat voineet siirtää lapsen saamista muutamalla vuodella suorittaakseen opintonsa loppuun ja saadakseen elämäkokemusta. Väsymystä nuorelle äidille aiheutti oman ajan puute ja vastuun kanto. Monikaan nuori ei ollut tottunut vastuuseen. Parhaiten jaksoivat parisuhteessa elävät nuoret, joiden sosiaalinen verkosto oli laaja ja jotka olivat halukkaita käyttämään erilaisia palveluja.

Äitiyden motiivit jaottelin luontevaan äitiyteen, odottamattomaan äitiyteen, korjaavaan äitiyteen ja pelastavaan äitiyteen. Äitiyden kokemuksia taas olivat nautinto, bailaamisen halun jatkuvuus ja väsymys. Näistä yhdistettyinä luonteva äiti oli myös nautiskelija. Usein myös korjaavat ja pelastavat äidit olivat nautiskelijoita. Nautiskelija-äitien voimavarat olivat usein monipuoliset, ja he jaksoivat hyvin. Osalla odottamattoman äitiyden äideistä korostui väsymyksen ja bailaamisen halun kokemus. Nämä äidit jaksoivat heikommin. Kuitenkin myös korjaavan tai pelastavan äidin raskaus oli saattanut olla odottamaton, mutta äitiydessä korostui pelastava ja korjaava rooli. Nämä äidit jaksoivat suhteellisen hyvin. He näkivät äitiydessään tarkoituksen ja olivat siksi muuttaneet omaa elämäntapaansa. Yllättävästä raskaudesta voidaan tehdä negatiivisia johtopäätöksiä, mutta tällä tavoin yllättävä raskaus voi johtaa myös nuoren positiiviseen elämäntilanteen muutokseen.

Voimavaroja käsittelin omassa kappaleessaan. Erittelin voimavarat yhteiskunnallisiin

resursseihin, joita olivat erilaiset etuudet, palvelut ja ammatillinen tuki. Lisäksi yhteiskunta ohjaa kansalaisten elämää erilaisilla laeilla. Etuudet, palvelut ja ammatillinen tuki ovat konkreettisempia apuja. Etuuksilla tarkoitin rahallisia lähinnä Kelan kautta maksettavia etuuksia, joihin olivat oikeutettuja kaikki Suomessa asuvat äidit. Palvelut olivat erilaisia nuoren äitiyttä tukevia toimintoja, jotka organisoitiin erilaisten järjestöjen, seurakunnan tai myös kunnan sosiaalitoiminnan kautta. Tällaisia olivat Ensikodin palvelut, perhetyöntekijä, erilaiset kerhot ja harrastepiirit. Ammatillisella tuella tarkoitin nuoren äidin saamaa ammattihenkilön antamaa apua nuoren äitiydessä. Ammattihenkilö saattoi olla neuvolan terveyden hoitaja tai sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijän nuori äiti koki usein tärkeäksi tueksi taloudellisissa ongelmissa.

Seuraavan voimavararyhmän muodostivat sosiaaliset resurssit, joita olivat parisuhde ja sosiaalinen verkosto. Parisuhde saattoi olla avo- tai avioliitto tai seurustelusuhde. Sosiaalinen verkosto oli osalle äideistä myös se tärkein tuki. Tästä oma äiti oli läheisin apu. Osa nuorten omista äideistä oli tullut äidiksi myös alle 18-vuotiaana. Tämän perusteella äitiyden iässä oli havaittavissa periytyvyyttä. Oma äiti koettiin hyvänä neuvonantajana sekä omaa itseä että lasta koskevissa asioissa. Nuoret kokivat lapselle olevan apua saatavilla enemmän, mutta omiin henkilökohtaisiin ongelmiinsa he saivat apua vain äidiltä. Sosiaaliseen verkostoon kuuluivat myös muut sukulaiset ja ystävät.

Kolmas voimavaran lähde olivat elämän resurssit, joihin erittelin kuuluvaksi lapsen, arjen hallinnan, persoonalliset vahvuudet ja hengelliset tekijät. Lapsi oli jokaiselle äidille tärkein voiman lähde. Äiti koki saavansa voimaa nähdessään lapsen oppivan uusia asioita ja ilmaistessa äitiä kohtaan tuntemaansa kiintymystä. Lapsen antama voima perustui tunnekokemukseen. Arjenhallinta helpotti elämää. Ruoanteko onnistui ja siivous ja pyykinpesu eivät olleet rasitteita. Nuoret äidit kokivat kotitöiden teon olevan suuremmaksi osaksi heidän vastuullaan, vaikka perheessä oli myös isä. Persoonallisilla vahvuuksilla tarkoitin lähinnä äitien kokemaa luonteensa vahvuutta. Äidit kokivat tämän suureksi avuksi omassa äitiydessään. Hengelliset tekijät taas käsittävät uskon kokemuksen. Osa nuorista äideistä koki saavansa voimaa uskosta ja rukouksesta ja sen avulla selviytyvänsä äitiydestään.

Nämä olivat asioita, joista nuori äiti koki saavansa apua itselleen. Tukemalla näitä

voimavaroja nuoren äidin elämä helpottuu ja hän jaksaa paremmin. Äidin jaksaminen on tärkeää lapsen hyvinvoinnin ja koko perheen jaksamisen kannalta, mutta myös yhteiskunnan kannalta. Väsynyt tai masentunut äiti tarvitsee paljon tukea. Yhteiskunta järjestää perheelle palveluita ja taloudellista tukea. Erilaisilla perhepoliittisilla ratkaisuilla säädetään etuuskien määrää ja suuruutta. Pahimmassa tilanteessa väsyneen äidin ja lapsen hoito laitoksessa on suuri kustannuskysymys koko yhteiskunnalle. Kuitenkin lapsen etu on tärkein, ja lapsen edun nimissä perhettä hoidetaan kaikin mahdollisin keinoin. Tämän vuoksi siis yhteiskunnallekin olisi edullisempaa tukea äitiä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lisäksi erilaisilla tukimuodoilla nuoria äitejä voidaan kannustaa opiskeluun ja työntekoon. Tällöin ongelmana nähtävä nuorten äitien mahdollinen kouluttautumattomuus ja työttömyys ehkä vähenisivät. Nuoret äidit itse kokivat tarvitsevansa avukseen lapsen hoitoapua, taloudellista apua ja kontakteja muihin nuoriin äiteihin. Yksinäiset äidit kokivat voimakkaasti tarvitsevansa parisuhteen.

Joillain synnytysosastoilla tai kunnallisessa sosiaalitoimessa, on kaikille alle 18-vuotiaana synnyttäneille nuorille äideille järjestetty sosiaalityöntekijän tapaaminen. Kutsu tulee automaattisesti tai työntekijä tapaa äidin tämän ollessa vielä sairaalassa. Äitien kokemuksen mukaan sosiaalityöntekijä keskittyy äidin taloudellisen tilanteen ja asumiskysymysten selvittelyyn sekä keskustelemaan mahdollisesta isyyden vahvistamisesta. Mielestäni olisi kuitenkin tärkeää, että valtakunnallisesti yhdenmisen käytännön mukaisesti sosiaalityöntekijä todella tapaisi kaikki alle 18-vuotiaat äidit. Työntekijä kartoittaisi nuoren koko sosiaalisen tilanteen. Tällä tarkoitan sosiaalisen verkoston, myös parisuhteen kartoitusta, äidin vahvuuksien ja heikkouksien pohtimista ja vastuukysymysten läpikäymistä sekä näissä ilmenneiden yksilöllisten tarpeiden ratkaisemista.

Vahvuuksia tulisi korostaa ja heikkouksia tukea. Toki myös taloudellinen tilanne ja isyys olisivat läpikäytäviä asioita. Tämä kaikki ei myöskään hoituisi yhdellä tapaamisella, vaan nuorta tulisi tavata useammin ja pyrkiä luomaan häneen luottamuksellinen suhde. Tapaamiset olisi hyvä järjestää osittain sekä nuoren kotona, että sosiaalitoimistolla. Ympäristöllä voi olla merkittävä vaikutus vuorovaikutukseen. Lisäksi nuorta perhettä, jonka voimavarat ovat olleet kartoituksen perusteella vähäisemmät, olisi hyvä tavata jatkossakin säännöllisesti, jotta lapsen hyvinvointi olisi varmistettu. Mielestäni merkittävää olisi korostaa sosiaalityöntekijän roolia asiakkaan

kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaajana, eikä vain rahanjakajana. Nuori äiti tarvitsee usein taloudellista apua, mutta myös ohjausta rahankäytössä. Tutkimukseni äitien omat äidit ehdottivatkin tilille laitettavan rahasumman asemasta maksusitoumuksia esimerkiksi vaippoihin ja elintarvikkeisiin. Jos nuorella äidillä on vastuuttomuutta rahankäytössä, voi tilillä ollut raha huveta omiin huveihin.

Neuvolatyöntekijöillä on säännöllinen kontakti jokaiseen perheeseen, mikäli perhe huolehtii neuvolakäynneistään. Myös neuvolatyöntekijöiden olisi hyvä panostaa nuoren äidin elämään. Kaikki mahdollisuudet on otettava huomioon ja tiedostettava tosiasia, että nuorella äidillä ei aina ole parisuhdetta. Mikäli neuvolakäynneissä on satunnaisuutta, on asiasta hyvä ilmoittaa sosiaalityöntekijälle tai kehittää neuvolan omaa aktiivisuutta, ja ottaa yhteyttä kyseiseen perheeseen. Neuvola on myös paikka, jossa äidin lapsenhoitotaitoja voidaan vahvistaa. Neuvola voi antaa ohjeita sairaan lapsen hoitoon tai syöttämiseen. Työntekijän on oltava herkkä nuoren vuorovaikutukselle ja huomioitava tämän epävarmuus tai tiedon tarve.

Nykypäivänä monien nuorten kuten myös vanhempienkin naisten elämisentaidot ovat melko vähäiset. Tosin syyt näihin saattavat olla erilaiset. Vanhempi nainen on kenties uppoutunut uraansa, jolloin hän erkaantuu arjesta. Nuorella taas kokemus arjen töistä on vielä vähäinen. Yleensä nuori kypsyy elämään vähitellen ottaen pienin askelein vastuuta. Nuoren tullessa äidiksi varhaisessa vaiheessa, on vastuu äkillinen ja nuoren elämää helpottaisi, mikäli hän tietäisi arjen kulun. Saattaa olla, että nuori ei osaa laittaa ruokaa, tai hän ei ole koskaan maksanut itse yhtään laskua. Hänelle on epäselvää, miten asuntoa haetaan ja miten vuokratakuut hoidetaan. Erilaiset asumismuodot vaativat omat taitonsa. Kerrostalossa on sopeuduttava yhteisön sääntöihin ja omakotitalossa on tehtävä pihatöitä. Nuoren on hyvä yleisesti tietää, miten yhteiskunta toimii ja miten täällä eletään. Kaikkeen tähän nuori tarvitsee apua ja tukea. Osalla nuorista sosiaalinen verkosto on hyvä, ja oma äiti auttaa juuri näissä asioissa, mutta kaikilla ei tätä apua ole. Silloin yhteiskunnan on tuettava nuorta selviytymään. Erilaiset elämän opas-kurssit olisivat helposti organisoitavissa sosiaali- tai terveystoimen tai jopa yksityisten järjestöjen kautta. Koulutuntien käyttäminen tällaiseen olisi myös yksi vaihtoehto.

Parisuhteen puute oli yksinäisten äitien ongelma. Joillain naisilla yksinäinen äitiys voi olla naisen valinta, mutta tässä tutkimuksessa kaikki yksinäiset äidit olivat tulleet

yksinäisiksi olosuhteiden pakosta, ja he kaipasivat parisuhdetta. Aina parisuhde ei ole äidin tuki perhe-elämässä. Parisuhde sisältää riskin ongelmista ja pettymyksistä. Kuitenkin jokaisella on luonnollinen kumppanin kaipuu. Toiselle ei voi järjestää puolisoa, mutta voi hoitaa lasta antaen äidille aikaa tavata ihmisiä. Lapsenhoitoapu oli äitien toivoma palvelumuoto. Mannerheimin lastensuojeluliitto välittää lapsenhoitajia, joiden kustannus on melko vähäinen. Esimerkiksi sosiaalitoimen kautta voisi ajatella kustannettavaksi tietty määrä lapsenhoitopalveluja yksinäisille äideille. Tämä antaisi äidille omaa aikaa. Lastenhoitoapua voisi ajatella järjestettäväksi myös äitien opiskelun ajaksi. Joissain kunnissa tällainen järjestely on jo olemassa.

Äidit toivoivat vertaistukea muilta nuorilta äideiltä. Tavataksaan toisiaan ja ajaakseen omia etujaan nuoret äidit ovat perustaneet Teini Perheet - yhdistyksen. Yhdistyksen tavoitteena on edistää positiivista asennetta teiniperheitä kohtaan, tuoda esille nuorten perheiden elämää vaikeuttavia käytännönongelmia sekä järjestää retkiä ja erilaisia tapaamisia yhdistyksen jäsenille. Yhdistyksen jäsenten mukaan yleinen asenne nuoria perheitä kohtaan on nuiva. Erityisesti tämä ilmenee lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan taholta. Helpottaakseen nuorten perheiden elämää yhdistys pyrkii lisäämään tietoa nuorista perheistä ja siten vaikuttamaan asennekäyttäytymiseen. Käytännön ongelmista yhdistys etsii ratkaisuja esimerkiksi asunnon vuokraukseen liittyvään juridiikkaan. Järjestö toimii valtakunnallisesti, ja siihen kuuluu äitejä ympäri Suomea. Järjestön kautta on mahdollisuus tavata aktiivisia nuoria äitejä, jotka jakavat mielellään voimavarojaan. (Tuomitsevat asenteet harmittavat teiniäitejä 2002, 8.)

Nuori äiti on nuori ihminen juuri tässä yhteiskunnassa ja omassa elämäntilanteessaan. Elämäntilanne on yksilöllinen, mutta yhteiskunnallinen tilanne on tällä hetkellä hektinen, epävarma ja täynnä riskejä. Suunnitelmia on luotava, mutta on varauduttava muutokseen ja oman elämän parsimiseen ja paikkaamiseen. (ks. Beck 1995, 27.) Tällaisessa tilanteessa nuori äiti tarvitsee kaiken sen tuen, mitä me annamme kasvavalle nuorelle mutta myös kaiken sen tuen, mitä me annamme jokaiselle äidille. Nuorella äidillä avuntarve on kaksinkertainen. Tutkimukseni perusteella ajattelen, että ikä sinällään ei vaikuta äitiyteen, vaan kyse on nuoren kypsytydestä ja aiemmasta elämäkokemuksesta. Joku voi olla yhtä kypsä äidiksi 17-vuotiaana, kuin joku toinen on 25-vuotiaana. Tosin omaa kypsytyttä saattaa olla vaikea arvioida itse. Kyse on yksilöllisistä valmiuksista. Joku nuori kykenee suunnittelemaan elämänsä,

kouluttautumaan ja löytämään paikkansa yhdessä vauvan kanssa. Myös Phoenix (1991) toteaa, että alle ja yli 20-vuotiaina synnyttäneiden välillä on samanlaisuuksia. Ikä ei ole oikea määrittely hyvälle äitiydelle. (Phoenix 1991, 1-5.) Äitiys on vastuuta toisesta ihmisestä. Se on pitkän tähtäimen ajattelua kauas tulevaisuuteen, vaikka matkalla on monia riskejä. On osattava ohjata ja neuvoa, kiinnittyä ja irrottautua, rajoittaa ja vapauttaa.

Postmoderni äitiys on kuitenkin myös nautintoa. Äitiys on naisen valinta eikä biologinen kohtalo, kuten aiemmin on ajateltu. Äitiydestä on lupa nauttia. Seksuaalisuus, suhde mieheen ja lapseen nähdään äitiydestä erillisinä. (Nätkin 1997, 251.) Nuorella tytölläkin äitiys on hänen valintansa. Jokainen tutkimukseni äideistä oli tietoinen raskaaksitulon periaatteista. Tässä yhteiskunnassa seksuaalisuuden ei pitäisi olla enää tabu, vaan siitä tulisi keskustella avoimesti. Se on luonnollinen tarve jokaisen ihmisen elämässä. Vanhemman tehtävä on myös huolehtia lapsensa moraalista kasvatuksesta. Tämän pohjalta nuori tekee valintoja ja etsii elämäänsä. Nuoren raskaus ei ole tavoiteltavaa, mutta siinä on myös positiivisuutta. Leimaaminen ei rakenna mitään. Meillä jokaisella on ollut omia valintoja, joten voimme kunnioittaa toisen valintaa. Jos osaamme ja mikäli nuori tarvitsee apua, me kaikki voimme tukea nuorta. Voimme rohkaista häntä ottamaan vastaa palveluja ja voimme hoitaa lasta ja antaa nuorelle äidille omaa aikaa.

Toivon, että tämä raporttini herättäisi ajatuksia ja antaisi voimaa jollekin äidille. Tulokseni perustuvat hyvin pieneen otokseen ja tutkimuksessani on paljon tulkintaa. Jokainen voi tulkita tarinaa tai lainauksia äitien puheenvuoroista omalla tavallaan. Haastattelutekniikassani on myös varmasti paljon kritisoitavaa. Lukiessani haastatteluja uudelleen, olisin kysynyt asioita eri tavalla tai jatkanut sisukkaammin vaikeammin lähestyttävien äitien kommentin metsästämistä. Haastattelutilanteessa ei itse huomaa omia virheitään. Lisäksi tämä tutkimus tehty nuorten äitiyden hyvin varhaisessa vaiheessa, joten monien äidin rooli oli vasta kehittymässä. Ajattelen kuitenkin, että olen saanut vastuksia tutkimusongelmaani. Tulokseni ovat sovellettavia käytännön tarpeeseen ja ajateltu nuoren äidin lähtökohdista käsin. Resurssipula aiheuttaa todennäköisesti ongelmia käytännöntoteutuksessa. Lisäksi pyrin kirjoittamaan tätä raporttia empaattisella otteella auttaen Sinua tarinan avulla eläytymään nuoren äidin maailmaan. Se, olenko pystynyt siihen, on sinun arvioitavissasi.

Ehdotuksina jatkotutkimuksiin, heräsi mielenkiintoni vanhempia äitejä kohtaan. Miten vanhemmat, esimerkiksi yli 40-vuotiaina, synnyttäneet äidit jaksavat ja millaista apua he tarvitsevat? Miten nämä nuoret ja ”vanhat” äidit eroavat tarpeiltaan? Toinen kysymys, joka askarrutti mieltäni pohtiessani äitien tukitoimia, olivat kuntakohtaiset erot. Miten kunnat eroavat äitiyspalvelujen tarjonnassa? Voisiko palveluja mitenkään tasata tai olisiko mahdollista järjestää korvaavia toimenpiteitä pienillä paikkakunnilla, joissa palvelujen tarjonta on heikompaa.

Ehkäpä joku jatkaa tästä aiheesta eteenpäin. Itse olen saanut tätä työtä tehdessäni paljon kokemuksia ja uusia ajatuksia. On ollut todella hienoa tavata nuoria äitejä ja kuulla heidän kertomuksiaan. Lopuksi haluan toivottaa sinulle vain TSEMPPIÄ NUORI ÄITI!

LÄHTEET

Alanen, Leena (1992) *Modern Childhood? Exploring the "Child Question" in Sociology*. Institute for Educational Research. Publication series A. Research reports 50. Jyväskylä. University of Jyväskylä.

Alasuutari, Pertti (1992) Ehkäisyn kiellon synty ja umpikuja vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä. *Sosiologia* 29 (2), 106-115.

Apteekkien väki joutuu valistamaan jälkiehkäisystä. (2002) *Helsingin Sanomat*. 1.5.2002, A6.

Aromaa, Vuokko (1990) *Tyttöikä – tuulenpyörre ja tosipaikka*. Teoksessa Immonen K. (toim.): *Naisen elämää. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit*. Keuruu: Otava.

Beck, Ulrich (1996) *Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa*. Teoksessa Beck, Ulrich, Giddens, Anthony, Lash, Scott: *Nykyajan jäljillä*. Jyväskylä: Gummerus.

Berg, Insoo (1991) *Perhekeskeisen työn opas*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Denzin N. (1997) *Interpritive Ethnographie. Ethnographic Practices for the 21:st Century*. Thousand Oaks: Sage.

Dunderfelt, T. (1999) *Elämänkaaripyykologia*. Porvoo: WSOY.

Ekola, T. (1992) *Kleptomania – tyttöjen kapinaa*. Teoksessa Näre, S.& Lähteenmaa, J. (toim.): *Letit liehumaan*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Emme kadu päätöstämme tulla äidiksi nuorena. (2002) *Nastola-lehti*. 25.4.2002, 8.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fuhrman, B. (1997). Ei koskaan myöhäistä saada onnellinen lapsuus. Juva: WSOY.

Granfelt, R. (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 702. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy.

Grönfors, M.(1982). Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Juva: WSOY.

Grönfors, M. & Hirvonen, A. (1991). ”Tulee oikeus mieleen”. Teoksessa Hoikkala, T. (toim.): Törmäävät tulkinnat. Helsinki: Gaudeamus.

Haavio-Mannila, E. & Kontula, O. (1993). Suomalainen seksi. Tietoa suomalaisen sukupuolielämän muutoksesta. Juva: WSOY.

Haavio-Mannila, E.& Kontula O. (2001). Seksin trendit meillä ja naapureissa. Juva: WSOY.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (1995). Ethnographie: princersel in practice. London : Routledge.

Hirvonen, Eila. (2000). Raskaus nuoren valintana. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Hoikkala, Tommi (1993) Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus. Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Jyväskylä: Gaudeamus.

Honkatukia, P. (1994) Kurkistus tyttöjen varasteluun. Kuluttaja, shoppailija, sankaritar, varas? Hyvinvointikatsaus (4). 30-36

Honkatukia, P. (1997) Rikokset ja sallittu naiseus. Tyttöjen suhtautuminen varastamiseen ja väkivaltaan. Nuorisotutkimus 15 (3). 14-21.

Houni, P. & Suurpää, L. (1998) Kamppailua nuoruudesta. Teoksessa Houni, P. & Suurpää, L. (toim.): Kuvassa nuoret. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Hukkila, K. & Nisula, T. (1991) Seksuaalikäyttäytymisen kulttuuriset ehdot. Esimerkkinä 15-vuotiaat tytöt. Nuorisotutkimus 9 (2). 3-9.

Hukkila, K. (1992) Seksi ja Se Oikea. Tyttöjen ensimmäiset kokemukset ja käsitykset seksistä. Teoksessa Näre, S. & Lähteenmaa, J. (toim.): Letit liehumaan. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura..

Hyväri, S. (2001) Vallattomuudesta vastuuseen. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001. Vammala: Tietosanoma Oy.

Hägbacka, R. (1995) Naisena maaseudulla. Tutkimus naisten asemasta erilaisilla maaseutualueilla. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 41. Mikkeli.

Häggman, K. (1994) Perheen vuosisata. perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800- luvun Suomessa. SHS, Historiallisia tutkimuksia 179. Helsinki.

Hämäläinen, H. Miller, H. Kuosmanen, S. Rönkä, T. & Sihvola, S. (1990) Matkalla isäksi ja äidiksi - Lukemisto vanhemmille. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Jyväskylä: Gummerus.

Isyysraha. <http://www.kela.fi>. 25.4.2002

Jallinoja, Riitta (2000) Perheen aika. Keuruu: Otava.

Jewkes, R. Jordaan, E. Maforah, F. Vundule, C. (2001) Relationship dynamics and teenage pregnancy in South Africa. Social Science and Medicine 52. 733-744.

Jimenez, M. Martin A. & Garcia J. (2000) Comparing the biological and psychosocial risks of pregnancy between group of adolescents and adults. European Journal of Epidemiology. 16 (6). 527-232.

Jokinen, Eeva (1996) Väsynyt äiti - äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä, Tampere:

Gaudeamus.

Jokinen, Eeva (1997) Kun äiti oli masentunut. Teoksessa Jokinen, E. (toim.): Ruumiin siteet. Tekstejä eroista, järjestyksestä ja sukupolvesta. Tampere: Vastapaino.

Jousimies, Kaarina (1983) Jokainen lapsi on pelastettava elämälle. Avioton äiti ja lapsi suomalaisessa yhteiskunnassa. Helsinki: Ensikotien liitto.

Kaskisaari, Marja (1995) Lesbokirja. Tampere: Vastapaino.

Katajainen, A. (1998) Ratkaisukeskeinen tavoitekeskustelu narratiivisin keinoin. Teoksessa Mattila, A. (toim.) Voimavarat, ratkaisut ja tarinat. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Kemppinen Pertti (1997) Nuori minänsä vankina. 1. osa: alkoholi, imppaaminen, lääkkeet, huumeet, kielteinen elämä. Vantaa: Kannustusvalmennus Oy.

Kokkonen, P. (1993) Raskauden keskeyttämisen edellytykset ja käsittely Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa. Teoksessa Rimpelä, M. & Ritamo, M. (toim.): Raskauden keskeyttäminen – suomalaisia valintoja 1990-luvulla. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 126. Jyväskylä: Gummerus.

Kontula, O. Cacciatore, R. Apter, D. Bildjuschkin, K. Törhönen, M. Koski, S. & Tiilo, Leena. (2001) Koululaisten tiedot seksuaaliterveydestä. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 11/2001. Helsinki.

Kontula O. & Haavio-Mannila, E. (1995). Matkalla intohimoon. Nuoruuden hurma ja kärsimys seksuaalielämäkertojen kuvaamana. Juva: WSOY.

Kosunen, E. (1993) Teini-ikäisten raskaudet ja ehkäisy. STAKES. Raportteja 99, Jyväskylä: Gummerus.

Kosunen, E. & Rimpelä, M. (1999) Teini-ikäisten raskaudet Suomessa 1990-luvulla. Suomen Lääkärilehti 27, 3201-3206.

Kotimainen adoptio (2002) <http://www.pela.fi/etusivu.htm> 10.4.2002

Kukkonen, A. & Salo, A. (2000) Teiniäiti - nuoret kertovat abortista, raskaudesta ja vanhemmuudesta Tampere: MC-Pilot Oy.

Kun lapsi sairastaa. <http://www.kela.fi>. 25.4.2002

Kuronen, M. (1994) Lapsen hyväksi naisten kesken: tutkimus äitiys- ja lastenneuvolakäytännöistä. Helsinki: STAKES.

Lampinen, O. (1998) Suomen koulutusjärjestelmän kehitys. Tampere: Gaudeamus.

Lapsilisä. <http://www.kela.fi>. 25.4.2002

Lasten hoidon tuki. <http://www.kela.fi>. 25.4.2002

Laulaja, J. (1994) Elämän oikea ja väärä. Eettiset valinnat tänään. Helsinki: Kirjapaja.

Liinamo, A. Kosunen, E. Rimpelä, M. & Jokela J. (1999) Seksuaaliopetus peruskoulun yläasteilla. Suomen Lääkärilehti 11/54. 1433-1440.

Lipponen, K. (1998) Yhteistyön luominen asiakastyössä. Teoksessa Mattila, A. (toim.) Voimavarat, ratkaisut ja tarinat. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Multamäki, S. (1993) Sano elämälle ”kyllä” – lääkärin oikeudesta kieltäytyä tekemästä aborttia. . Teoksessa Rimpelä, M.& Ritamo, M.(toim.): Raskauden keskeyttäminen – suomalaisia valintoja 1990-luvulla. STAKES. Raportteja 126. Jyväskylä: Gummerus.

Mäkelä, Minna (1994) Nuori äiti. Sosiaaliset verkostot teiniäitien elämänkaarella. Sosiaalipsykologian pro-gradu-tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.

Määttä, Kaarina (1999) Rakastumisprosessi ja rakkauskriisi. Teoksessa Näre, S. (toim.):

Tunteiden sosiologiaa 1. Elämyksiä ja läheisyyttä. Helsinki: Suomalainen kirjallisuuden seura.

Niemelä, P (1979) Äidiksi tuleminen ja äitiydestä irtaantuminen elämän kriisivaiheena. Teoksessa Eskola, K. Haavio-Mannila, E. & Jallinoja, R. Naisnäkökulmia. Juva: WSOY.

Niemelä P (1985) Vauva tulossa – elämä muuttuu. Keuruu: Otava.

Niemi H. (toim.) (1997) Soiko äidin ja isän sydämessä Baby blues? Raportti ensikodin mahdollisuuksista auttaa väsyneitä, masentuneita, itkeviä äitejä, isiä ja vauvoja. Ensi-ja turvakotiliiton julkaisu nro 15. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy..

Notkola, L (1993) Suomalaisten suhtautuminen aborttiin. Teoksessa Rimpelä, M. & Ritamo, M. (toim): Raskauden keskeyttäminen – suomalaisia valintoja 1990-luvulla. STAKES. Raportteja 126. Helsinki: Stakes.

Nousiainen, K. (1996) Naisen kokemus äitiydestä lapsen asuessa isän luona. Äitiyskokemuksen tarkastelua naisen elämäntilanteissa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalipolitiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.

Nuorten erityisryhmien tukiasuminen (2002) <http://ehja.org/tukiasuminen.htm>
15.5.2002.

Nurmi, J. (1991) Nuorten tavoitteet ja elämänsuunnittelu. Teoksessa Lähteenmaa, J. & Siurala, L. (toim) Nuoret ja muutos. Tutkimuksia 177. Helsinki: Tilastokeskus.

Näre, S. & Lähteenmaa, J (1992) Moderni suomalainen tyttöys: altruistista individualismia. Teoksessa Näre, S. & Lähteenmaa, J. (toim.): Letit liehumaan. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Näre, S (1999) Tunteiden sosiologiaa yhteiskuntatutkimuksen kentässä. Teoksessa Näre, S. (toim.) Tunteiden sosiologiaa 1. Elämyksiä ja läheisyyttä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Närhi, M. & Kurikka S. (1994) Synnytys, ainutkertainen kokemus naiselle. Teoksessa Vehviläinen-Julkunen, K. & Saarikoksi, S. (toim); Synnytys- ja perhevalmennuksen kehittäminen moniammatillisena yhteistyönä. Kuopion läänin projektin väliraportti. Hoitotieteen laitos. Kuopion yliopisto.

Nätkin R. (1997) Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Tampere: Gaudeamus.

Papp, K. Kontula, O. & Kosonen, K. (2000) Nuorten aikuisten seksuaalikäyttäytyminen ja seksuaaliset riskinotot. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D36/2000. Väestöntutkimuslaitos. Väestöliitto. Helsinki.

Pesonen, R (1998) Abortti eilen ja tänään. Vertaileva tutkimus abortin sosiaalisista, yksilöllisistä ja yhteiskunnallisista ulottuvuuksista 1970- ja 1990-luvuilla. Sosiologian lisensiaattityö. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Phoenix, A (1991) Young Mothers? Cambridge: Polity Press..

Pylkkänen, A (1996) Käännekohtia vanhemmuuden oikeudellistamisen historiassa. Teoksessa Vanhemmuuksia. Oikeuden nainen - naisen oikeus projektin seminaarijulkaisu. Helsingin yliopiston julkaisuja 45. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Ritamo, M. & Rimpelä, M. (1993) Raskauden keskeyttäminen – Suomalaisia valintoja 1990-luvulla. Helsinki: STAKES.

Ronkainen, S. (1994) Johdanto arvoihin, moraaliin ja seksuaalisuuden ymmärrykseen. Teoksessa Ronkainen, A. Pohjolainen, P. & Ruth J-E. (toim) Erotiikka ja elämäkalku. Juva: WSOY.

Rönkä, A. (1992) Nuoren aikuisen sosiaalinen selviytyminen: Katsaus kirjallisuuteen. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 319.

Saarikoski, H (1998) Tyttöjen maineen käsite ja huoraksi leimaamisen kansantapa. Teoksessa Koskinen, T. (toim.) Kurtisaaneista kunnian naisiin. Näkökulmia huorakatemiasta. Helsinki: Yliopistopaino.

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J (2001) Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saarto, A. (1990) Lapsiperhe ja alkoholi. Opas vanhemmille ja ammattiauttajille. Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto. Raittiustoimisto.

Satka, Mirja (1994) Making Social Citizenship. Conceptual Practices from the Finnish poor Law to professional Social Work. University of Jyväskylä. Jyväskylä: SoPhi.

Sauli, H. & Salmi, M. Suomalainen lapsi ja perhe. Teoksessa Bardy, M. Salmi, M. & Heino, T (2001) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Sosiaali-ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 263. Saarijärvi: Gummerus.

Schofield, Gillian (1994) The Youngest Mothers. The Experience of pregnancy and motherhood among women of school age. Avebury. England.

Siurala, L (1998) Nuoruus. <http://personal.eunet.fi/pp/nkboss/nuoruuden.htm>. 10.4.2002

Siurala, Lasse (1998) Riippumattomuuksista kumppanuuksiin. http://personal.eunet.fi/pp/nkboss/riippumattomuudesta_kumppanuuksi.htm. 9.4.2002

STAKES:in syntymä- ja raskauden keskeytysrekisteri. Tiedonantajapalautteet 16/2001 ja 20/2001. Mika.Gissler@stakes.fi. 30.1.2002.

Stevens-Simon, C. Nelligan D. & Kelly, L. (2001) Adolescent at Risk for Mistreating their Children. Part 1. Prenatal Identification. Child Abuse and Neglect. 25 (6). 737-751.

Stevens-Simon, C. Lowy, R. (1995) Teenage Childbearing: An Adaptive Strategy for the Socioeconomically Disadvantaged or a Strategy for Adapting to Socioeconomic Disadvantage. Archives Pediatrics & Adolescent Medicine. 149 (8). 912-915.

Sulkunen, I. (1989) Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen. Helsinki: Hanki ja jää.

Suurpää, Leena (1996) Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoksessa Suurpää, L. & Aaltojärvi, P. (toim.): Näin nuoret . Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Pieksämäki: Kirjapaino raamattutalo.

Teiniraskaudet Namibiassa: Huono-osaisuus siirtyy sukupolvesta toiseen. (1994) Terveyskasvatus. (4). 18-19.

Tirkkonen, J. Hukkila & K. Kontula, O. (1989) Tyttöjen ja poikien seksuaalikulttuurit. Sarjatutkimukset 15/1989. Helsinki: Lääkintöhallitus.

Tolonen, T. (1992) Tyttöjen hevostallikulttuuri. Teoksessa Näre, S. & Lähteenmaa, J. (toim.): Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Tuettu asuminen (2002) <http://www.helsinginensikoti.fi/ie/> 15.5.2002.

Tuomitsevat asenteet harmittavat teiniäitejä. Emme kadu päätöstämme tulla äideiksi näin nuorena. 2002. Nastola-lehti. 25.4.2002, 8.

Työkalupakki – ratkaisukeskeisyys pähkinänkuoressa (2002) <http://www.ratkes.fi> 22.3.2002

Työmuodot (2002) <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/1haeapua/apua.html>.

Vanhempainraha. <http://www.kela.fi>. 25.4.2002

Vikström, G. (1997) Tonårsmodrar och social stöd: en jämförelse mellan tonårsmodrar och äldre mödrar. Sosiaalipsykologian pro gradu-tutkielma, Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto, Helsinki.

Vuori, J. (1988) Tyttöjen ”yhden illan jutut” ja kaksinaismoraali. Nuorisotutkimus 6

(4). 34-41.

Wagner, K. Berenson, A. Harding, O. & Joiner, T. (1998) Attribuitonal Style and Depression in Pregnant Teenagers. *American Journal of Psychiatry* 155 (9). 1227-1233.

Whitehead, E (2001) Teenage pregnancy: on the road to social death. *International Journal of Nursing Studies* 38 (4). 437-446.

Yin, R (1994) *Case study research: Desingn and methods* (2nd edition). Newbury Park CA.: Sage.

Äitiysavustus. <http://www.kela.fi>. 25.4.2002

Äitiysraha. <http://www.kela.fi>. 25.4.2002

LIITTEET

Liite 1: Lehti-ilmoitus

Hanna Särkiö

Hei! Oletko alle 18-vuotiaana synnyttänyt äiti?

Kirjoita minulle kokemuksistasi olla nuori ja äiti. Kirjoita elämäntilanteestasi, jolloin sait tietää raskaudestasi. Kerro odotusajastasi ja äitiydestä. Kerro erityisesti, mikä auttoi sinua jaksamaan niin raskausajallasi kuin äitinä, ja mistä sait voimia ja tukea ongelmassa ja väsyneinä hetkinä. Kerro vielä millaista tukea olisit kaivannut tai mikä jäi puuttumaan näinä aikoina.

Olen Jyväskylän Yliopiston sosiaalityön opiskelija ja teen opinnäytetyötä nuorista äideistä. Voit kirjoittaa minulle oman vapaamuotoisen kirjoitelmasi nimettömänä tai voit laittaa siihen yhteystietosi, jolloin voin ottaa sinuun yhteyttä mahdollisia lisäkysymyksiä varten. Mainitsethan kuitenkin tekstissäsi, minkä ikäisenä lapsesi sait ja minkä ikäinen olet nyt. Kertomuksiasi odottelen maaliskuun alkuun asti joko postitse tai sähköpostitse, ja käsittelen niitä täydellä luottamuksella. Vastaan mielelläni kysymyksiin.

Kiitos vaivannäöstä ja iloisia talvipäiviä!!

Hanna Särkiö,

Jämeräntaival 10 B 18, 02150 Espoo

hasarkio@st.jyu.fi

040-5802769

PERHETAUSTA

- Ketä kuului perheeseen
- Mitä tekivät
- Millaiset sosiaaliset suhteet

NUORUUS

- Harrastukset
- Vapaa-aika
- Persoonallisuus
- Seurustelut ja seksuaalisuus
- Tulevaisuuden suunnitelmat silloin

RASKAUS

- Ehkäisy
- Raskauden suunnitelmallisuus
- Abortti/adoptio
- Parisuhde – millainen
- Miten koki muiden suhtautumisen raskauteen

ÄITIYS, VANHEMMUUS, PARISUHDE

- Millaista olla äiti, mitä lapsi merkitsee
- Vaikeinta/helpointa äitiydessä
- Ihanneäitiysikä
- Parisuhteen muutokset
- Tavallinen arki

VOIMAVARAT, JAKSAMINEN

- Miten kokee jaksavansa
- Mistä saanut tukea/apua
- Mikä paras apu
- Miten käyttänyt palveluita
- Millaista tukea kaipaisi
- Neuvot muille äideille
- Mikä väsyttää /piristää

TULEVAISUUS

- Suunnitelmat, odotukset
- Miten kaverit arki muuttuneet
- Millaiseksi kuvittelee elämäntilanteensa viiden vuoden kuluttua

TAUSTA

- oma perhetausta
- minkä ikäisenä oma äiti sai ensimmäisen lapsen
- minkä ikäisenä itse sai ensimmäisen lapsen

ELÄMÄNTILANNE

- millainen oli oma elämäntilanne, kun ensimmäinen lapsi syntyi
- miten koki äitiyden
- onko muita lapsia, milloin
- perhedynamiikka

KASVATUS

- miten mielestään onnistunut kasvatuksessa
- mitä, tai tekisikö mitään, nyt toisin
- antoiko lapselle neuvoja elämää varten
- oliko keskustelua seksistä
- miten suhtautuu yleensä nuorten raskauksiin

OMAN LAPSEN ÄITIYDEN TUKEMINEN

- miten suhtautui/reagoi kuullessaan tyttärensä raskaudesta
- miten oli vuorovaikutuksessa tämän raskauden aikana
- miten on tukenut/auttanut/neuvonut lastaan äitiydessä
- miten hänen mielestään lapsi on onnistunut äitiydessään
- miten tukee tulevaisuudessa

YLEINEN

- miten nuorta äitiä tulisi tukea/auttaa
- millaisia palveluja hän tarvitsisi
- miten yhteiskunnan tulisi suhtautua nuorten raskauksiin